

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HALI-KİLİM VE ESKİ KUMAŞ DESENLERİ ANASANAT DALI

ESKİ TÜRK KAM
KOSTÜMLERİNDE MİSTİK İMGELER

ELİF GÜZEL ÖZPARLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ

ANTALYA – 2017

T.C.

**AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HALI-KİLİM VE ESKİ KUMAŞ DESENLERİ ANASANAT DALI**

**ESKİ TÜRK KAM
KOSTÜMLERİNDE MİSTİK İMGELER**

ELİF GÜZEL ÖZPARLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ

ANTALYA – 2017

T. C. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü
BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

...../...../.....

Öğrencinin Adı ve Soyadı

İmzası

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Elif Güzel ÖZPARLAR tarafından hazırlanan **Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler** başlıklı bu çalışma **28/09/2017** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı
Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ

Danışman

İmza

Unvanı, Adı Soyadı
Doç. Mehmet ÖZKARTAL

Üye

İmza

Unvanı, Adı Soyadı
Doç. Dr. Ömer ZAIMOĞLU

Üye

İmza

Tez Konusu:

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi:

Mezuniyet Tarihi: **28/09/2017**

Enstitü Müdür Vekili

Yrd. Doç. Enver GÜNER

ÖNSÖZ

Hazırlanan tez çalışması Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı tarafından yürütülüp 201553 05002 numaralı Elif GÜZEL ÖZPARLAR tarafından, Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler konusu, kaynaklara dayalı olarak çalışılmıştır.

Geleneksel Türk Sanatları bir toplumun yaşamını gelecek nesillere aktarabilen en önemli kültür varlıklarımızdan birisi olarak görülmektedir. Tez çalışmasında, Türk kültürünün geçmişten günümüze yaşatılmasını sağlayarak, gelecek nesil lere bunu bilimsel ve sanatsal açıdan sunmak amaçlanmıştır. Türk kültürünün kökeninde yer olan kam kostümlerinin güçlü bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler konusunu, insanın okurken dahi kendinizi oradaymış gibi hissettiren gücünü, hayvanlara olan inancını geleceğe taşımak amaçlanmıştır. Kostüm üzerinde bulunan aksesuarların hayati değer taşıması (kutsal), kamdan başka kimsenin dokunmamasından anlaşılmaktadır. Aksesuarların hayvan parçaları ile değer kazanması hayvan-ana kültü ile önem arz etmektedir.

Bir şamanın hayata bakış açını, bir kuş gibi olma, yırtıcı bir hayvan gibi güçlü olma, güneşe baktığında onun büyüklüğü ve gücünü kendince tasvir etmesi, bizim etrafa bakışımızı nelere değer vermemiz gerektiğini düşündürecektir. Nefes alırken, güneşe bakarken, bir ağıt yakarken değişik düşüncelere bürünmemizi sağlayacak, mistizm anlamını düşünmeye itecektir.

Araştırmanın başından sonuçlanıncaya kadar geçen sürede birçok kaynaktan faydalanılmıştır. Tez yazımında, düzenlenmesinde emeği geçen danışmanım ve literatür taramasında bilgileriyle yol gösterici olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ, değerli hocalarım Doç. Dr. Ömer ZAIMOĞLU, Doç. Dr. Mehmet ÖZKARTAL, Yrd Doç. Öznur AYDIN, Yrd. Doç. Menekşe Suzan TEKER, Yrd. Doç. Dr. Lokman TAY, Yrd. Doç. Mehmet Ali EROĞLU'na ve aileme teşekkür ederim.

Elif GÜZEL ÖZPARLAR

Antalya-2017

T.C. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Elif GÜZEL ÖZPARLAR
	Numarası	20155305002
	Anasanat Dalı	Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri
	Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ
Tezin Adı		Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler

ÖZET

Eski Türkler, şaman kelimesi yerine “kam” kelimesini kullanmaktadırlar. Pek çok imgesel motifin, çeşitli hayvanların derilerinin, tırnaklarının ve kamın kendisine özgü tasarlanan kostümleri kullanmaktadırlar.

Eski Türk Kam kostümünün üzerinde mitolojinin, tarihin, dinin, felsefenin, kozmo lojinin, astrolojinin özünü bulmanın mümkün olduğu bilinmektedir. Kam kostümünün yanında bazı kozmik imgeleri ve izlenecek meta-psişik yolları da açığa vurmasından dolayı önem arz etmektedir. Kam kostümünün üzerinde bulunan aksesuar parçalarına baktığımızda, ilk olarak kamın kostümden güç alışı, kutsal saydığı değerler, aksesuarların taşıdığı mistik değerler dikkat çekmektedir. Kam kendini bir kuş gibi özgür, bir ayı gibi güçlü, bir at gibi hırçın hissettiğini de, onun hissettiklerini anlarsınız çünkü bize bunu ruh hali ile, dansı ile çok güzel tasvir etmektedir. Aksesuarların ve nesnelerin, Kam’ın dünya görüşünü ve büyüsel simgesini mistik bir kişiliği yansıtarak, koruyucusu olarak görev aldığı düşünülmektedir.

Aksesuarların çözümlenmesi için işitme, görme, dokunma gibi tüm duyu organları hareketlere geçirmeyi öngören bir iletişimi gün ışığına çıkarmaktadır. Kam kostümü özel enerjiler içerdiği için, ruhların gücünü emmiş bir kıyafet olduğu için sadece onu giymekle dahi dünyayı aşmış, manevi dünya ile teması geçmeye hazırlanmış olduğu gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kam, kostüm, davul, maske, mistizm, imge.

T.R. AKDENİZ UNIVERSITY
Institute of Fine Arts

Student	Name Surname	Elif GÜZEL ÖZPARLAR
	Number	20155305002
	Department	Carpet Rug and Ancient Cloth Designs
	Advisor	Yrd. Doç. Dr. Mehmet SAĞ
Thesis Name		Mystic Images in Old Turkish Kam Costumes

SUMMARY

Old Turks use the word 'kam' instead of 'shaman'. It is possible to find the essence of the mythology history, religion, philosophy and cosmology on the kam's costumes.

Old The kam's costumes become more of an issue due to revealing some cosmic images and meta-psychic route. Having been examined the accessory parts, the high points are being braced up costume, being hallowed the worths and the mystic worth of accessories. When the kam felt himself as free as a bird, as strong as a bear, as peevish as a horse, it can be understood. Just because, kam figures that per the mood and the dance. Accessories and objects are thought to have served as a guardian, reflecting the mystical personality of Kam's worldview and magical symbolism.

For being resolved these accessories, all we need is the communication containing the audio, vision and Interference senses. When kam put on the costume, it can be observed that kam is ready to get in touch with moral world. Just because, the costume contains special energies and has recured the seals power. A great number of imagical motif, peltries, nails are used for the costumes being designed for kam.

Keywords: Kam, costume, drum, mask, mystic, imge.

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Önsöz	iii
Özet	iv
Summary	v
Fotoğraf Listesi	viii
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM- ESKİ TÜRKLER DE ŞAMANİZM.	3
1.1. Eski Türkler de Kamlık/Şamanlık	6
1.1.1. Eski Türkler de Ak- Kara Kam Çeşitlemesi.....	13
1.2. Eski Türkler de Kam ve Hayvan Kültü.....	16
1.2.1. Eski Türkler de Orman- Ağaç Kültü	24
1.2.2. Eski Türkler de Yer-Su Kültü.....	27
1.2.3. Eski Türkler de Güneş-Ay Kültü.....	28
1.2.4. Eski Türkler de Ateş-Ocak Kültü.....	31
1.2.5. Eski Türkler de Demircilik (Madencilik) Kültü	32
İKİNCİ BÖLÜM- ESKİ TÜRK KAM KOSTÜMLERİ	34
2.1. Kuzeydoğu Sibirya Kam Kostümleri	35
2.1.1. Yakut (Saha) Kam Kostümleri	35
2.1.2. Dolgan Kam Kostümleri	36
2.2. Güney Sibirya Kam Kostümleri	39
2.2.1. Altay Kam Kostümleri	39
2.2.2. Kumandin Kam Kostümleri.....	41

2.2.3. Hakas Kam Kostümleri	41
2.2.3.1. Tuva Kam Kostümleri	41
2.2.3.2. Tofa Kam Kostümleri	42
2.2.3.3. Şor Kam Kostümleri	42
2.2.3.4. Sagay Kam Kostümleri	42
2.3. Orta Asya Türklerinin Kam Kostümleri	42
2.3.1. Özbek Kam Kostümleri	45
2.3.2. Uygur Kam Kostümleri	45
2.3.3. Kazak Kam Kostümleri	45
2.4. Farklı Kültürlerde Kam Kostümleri	45
2.5. Kam Kostümlerinde Ceket Aksesuarları	48
2.6. Kam Kostümlerinde Etek Aksesuarları	52
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- ESKİ TÜRKLER DE KAMIN KULLANDIĞI MİSTİK NESNELER.....	69
3.1. Eski Türkler de Kam Davulu	69
3.2. Eski Türkler de Kam Maskesi	79
3.3. Eski Türkler de Kam Başlığı	82
3.4. Eski Türkler de Kam Asası	83
3.5. Eski Türkler de Kam Ayakkabısı	88
3.6. Eski Türkler de Kam Kemerini	88
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	92
ÖZGEÇMİŞ	99

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Fotoğraf 1:** Sibiryaya kaya resimlerinde, Kam'ın ellerini kaldırarak Gökyüzüne sunusu. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.647. 5
- Fotoğraf 2:** Kamların yerleşim yerleri. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.343. 6
- Fotoğraf 3:** Başında kulak ve boynuzlu bir başlık ile Tunguz Kam'ı. BAYAT, Fuzuli(2006). Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı. İstanbul: Ötüken Yayın. s.156.....8
- Fotoğraf 4:** Kaya resmi üzerinde, tef çalan Kam. MARTINOV, A.İ. (2013). Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom. (Çeviren: Z. Bağlan ÖZER). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi. s.23. 9
- Fotoğraf 5:** M.Ö. Bin yılına ait boynuzlu kadın Kam. BAYAT, Fuzuli(2015). Türk Kültüründe Kadın Şaman. İstanbul: Ötüken Yayın. s.29.....10
- Fotoğraf 6:** Kaya üzerinde Altay kam şekli, kollarından kurdele sarkmaktadır. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.64. 10
- Fotoğraf 7:** Hayvan ile Kam. CAMPBELL, Joseph (1960). The Masks Of God: Primitive Mytholog. Martin Secker & Warburg Ltd London. s.288.....11
- Fotoğraf 8:** Ak Kam . HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.112. 15
- Fotoğraf 9:** Kara Kam. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.81.....16
- Fotoğraf 10:** Kam transı. KIRAN, Hasan (2007). Şamanistik İmgelerden Resimsel Dile. Anadolu Üniversitesi. Sanat ve Tasarım Dergisi. s.104.....18
- Fotoğraf 11:** Oyma tekniği ile yapılan resimde hayvanların iç organları işlenmiştir. Kam davulu ile hayvan kültü birleştirilmiştir. MARTINOV, A.İ. (2013). Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom. (Çeviren: Z. Bağlan ÖZER). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi. s.174. 19
- Fotoğraf 12:** Fransa, Trois Frere mağarasında bulunan ve m.ö. 40-10 bin yıl öncesine tarihlenen en eski şaman tasviri. MİKHOİLOVA, Natalie(2005). The Cult Of The Deer And "Shamans" In Deer Hunting Society Institute of Archaeology ukrainian

Academy of Sciences Bul. Ukraine. s.189.	20
Fotoğraf 13: Şamanın kuşlarla dansı. ÖZ, Eda (2014). Güncel Sanatta İşaret Ve İmge Olarak Türk Şamanik Nesnelere Üzerine Görsel Çözümlemeler. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı. Ankara. s.79.....	21
Fotoğraf 14: Tuva şamanlarının hayvan anasının simgesi. Yeşilbaş, Gülcan (2015) Şamanizm ve Şaman Kostümü) http://www.gulcanyesilbas.com/2015/04/samanizm-ve-samankostumu.html Erişim tarihi: 10.02.2016 (17.00).....	23
Fotoğraf 15: Kam ayini. KARAKURT, Deniz (2012). Türk Mitolojisi Ansiklopedisi Açıklamalı- Resimli. Vikipedi Özgür Ansiklopedi. s.687.....	23
Fotoğraf 16: Ağaca bez bağlama ve Kam. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.39.	26
Fotoğraf 17: Kam davulu üzerinde güneş ve ay. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.234.....	29
Fotoğraf 18: Kam tasviri-güneş taçı. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.69.	30
Fotoğraf 19: Kam-ateş. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.164.....	32
Fotoğraf 20: Kam kostümünde yer alan demir nesne. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.225.	33
Fotoğraf 21: Yakut Kam kostümü. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.25.	37
Fotoğraf 22: Yakut Kam kostümü. Salihov, Ahat(2008). Şamanların Tedavi Usulleri Ve Tıbbın İnanca Etkisi Genel Türk Tarihi, Ulusal Ve Uluslar Arası Türk Tarihi Araştırmaları Türksoy Sayı : 26.	38
Fotoğraf 23: Altay Kamı ve davulu. https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eamanizm 10.02.2016 (17.00)	40
Fotoğraf 24: Tuva kamı, başlığı kartal tüyü ile süslü. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.127.	43
Fotoğraf 25: Tofa, kam kostümünün de iskelet simgeciliği. KILIÇ ,Sibel(2010).Türk Şaman Giysilerine Semantik Yaklaşım. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks Vol. 2, No.1 . http://www.Dieweltdertuerken.org /index.php/ZfWT /artic le/ viewFile/99/sibel_k ilic Erişim Tarihi: 05.11.2016 (15.00).....	44

- Fotoğraf 26:** Karnında iki başlı kuş tasvir edilen Evenki kam kostümü. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.152.....**47**
- Fotoğraf 27:** 9 Kukla (Köksi). ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut -Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s. 46-47.....**49**
- Fotoğraf 28:** Ülgen kızlarının kürkü. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s. 46-47. ....**49**
- Fotoğraf 29:** Yılan başı. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.46-47. ....**49**
- Fotoğraf 30:** Çan. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.46-47. ....**50**
- Fotoğraf 31:** Yay. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.46-47.....**50**
- Fotoğraf 32:** Kulak. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47. ....**50**
- Fotoğraf 33:** Dokuz salkımlı levha. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47.....**51**
- Fotoğraf 34:** Salkımlı halka. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47.....**51**
- Fotoğraf 35:** Güneş ve Ay. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47. ....**51**
- Fotoğraf 36:** Etek aksesuarı. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.48. ....**53**

- Fotoğraf 37:** Kartal pençesi. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.51. 53
- Fotoğraf 38:** Ayı Pençesi. Biricik, Mete (2016). Kam Elbisesi Manyak ve Diğer Malzemelerin Yapılışı. http://www.gnoxis.com/kam-elbisesi-manyak-ve-diger-malzemelerin-yapilisi_-62307.html Erişim tarihi: 05.03.2016(18.00).....54
- Fotoğraf 39 :**Kurbağa şekli (paka). ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.49. 54
- Fotoğraf 40:** Kam kostümünü tamamlayan nesnelere. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.225.....58
- Fotoğraf 41:** Kam kostümünü tamamlayan nesnelere. Yeşilbaş, Gülcan(2015) Şamanizm ve Şaman Kostümü) <http://www.gulcanyesilbas.com/2015/04/samanizm-ve-samankostumu.html> Erişim tarihi: 10.02.2016 (17.00).....59
- Fotoğraf 42:** Kam kostümü. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.41. 60
- Fotoğraf 43:** Kam kostümü. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.42. 61
- Fotoğraf 44:** Kam kostümü. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.43. 62
- Fotoğraf 45:** Kam kostümü. ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.44. 63
- Fotoğraf 46:** Kam kostümü. <https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6Jqba&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gsl=mobile-gws-img.1.0.35i39k11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=vBZ4C7ZZicc4M:&imgcr=W9xxMzD9EAclFM> Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).....64

- Fotoğraf 47:** Kam kostümü. <https://s-mediacacheak0.pinimg.com/originals/48/14/3a/48143a88afa9331026d32a5dc777fb9b.jpg>.Erişim Tarihi: 20.02.2017(13.00).....**65**
- Fotoğraf 48:** Kam kostümü. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.....**66**
- Fotoğraf 49:** Kam kostümü detay. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.....**67**
- Fotoğraf 50:** Kam kostümü. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.....**68**
- Fotoğraf 51:** Kam davulu. MARTINOV, A.İ. (2013). Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom. (Çeviren: Z. Bağlan ÖZER). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi. s.208.....**70**
- Fotoğraf 52:** Hakas kam davulu, ön tarafı. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.232. ....**71**
- Fotoğraf 53:** Kam davulu, arka tarafı. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.232-244. ....**72**
- Fotoğraf 54:** Kam kostümünü tamamlayan davul. <http://people.tribe.net/6b55456f-f6f7-4bf8-82c26fd1a4ddf900/photos/aaa59091-07c1-4bfb-9316-34cacc725508>Erişim tarihi: 07.03.2016(22.30) **73**
- Fotoğraf 55:** Kam kostümünü tamamlayan davul. https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gs_l=mobile-gws-img.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=v BZ 4C7 ZZicc4M:&imgrc=W9xxMzD9EAclFM: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).....**74**
- Fotoğraf 56:** Kam kostümünü tamamlayan davul. <https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gsl=mobile-gwsmg.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=v BZ4C7 ZZicc4M:&imgrc=W9xxMzD9EAclFM>: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).....**75**
- Fotoğraf 57:** Kam kostümünü tamamlayan davul. <https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjX>

M6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gsl=mobile-gws-img.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=vBZ4C7ZZicc4M:&imgrc=W9xxMzD9EAclFM: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).

Fotoğraf 58: Kam davul, ‘maskeli kam’. PAKTİN, Yeşim (2013). Şaman Yorum lamaları Ve Büyüsellik. Ankara Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı. s. 59. 77

Fotoğraf 59: Kam davulu. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama. 78

Fotoğraf 60: Bronz dönemine ait boynuzlu baş süsleri- taçlar. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.68.....79

Fotoğraf 61: Kamların doğurganlık törenlerinde kullandıkları doğurganlık maskesi. ATEŞ, Mehmet (2012). Mitolojiler ve Semboller ‘Ana Tanrıça ve Doğurganlık’. İstanbul: Milenyum Yayınları. s.158. 80

Fotoğraf 62: İnsana ait sakaldan ve kayın ağacından yapılan maske. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.106-160.....80

Fotoğraf 63: Kam maske. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.....81

Fotoğraf 64: Ritüel körlüğü sağlayan kam başlığı. HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.215.....83

Fotoğraf 65: Kam başlığı. KILIÇ, Sibel(2010).Türk Şaman Giysilerine Semantik Yaklaşımhttp://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/99/sibel_kilic Erişim tarihi: 06.02.2016(15.30). 83

Fotoğraf 66: Kam başlığı. MİKHOİLOVA, Natalie(2005). The Cult Of The Deer And “Shamans” In Deer Hunting Society Institute of Archaeology ukrainian Academy of Sciences Bul. Ukraine s:192. 84

Fotoğraf 67: Kam boynuzlu ve kuşlu taçları ve başlığı. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama. 84

Fotoğraf 68: Kuş tüylü Kam başlığı.Eski Türk ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama. 85

Fotoğraf 69: Kam asası. MİKHOİLOVA, Natalie(2005). The Cult Of The Deer And “Shamans” In Deer Hunting Society Institute of Archaeology ukrainian Academy of

Sciences Bul. Ukraine s.196.....	86
Fotoğraf 70: 3 mızraklı kam asası. ÇORUHLU, Yaşar(2000)Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul. s. 91.	86
Fotoğraf 71: At başlı kam asası. HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.254.	86
Fotoğraf 72: Kam asası. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.	87
Fotoğraf 73: Ayı kemiği ile süslenen ayakkabı. ÇORUHLU, Yaşar (2000). Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul. s.77.....	88
Fotoğraf 74 : Kam kemeri. HOPPAL, Mihaly (2014). Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.215.....	89
Fotoğraf 75: Kam kemeri. ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.	89

GİRİŞ

Eski inanç sistemlerinden birisi olan Kök Tengri inancı, Şamanizm ile güç kazanan bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır. Şamanizm'in ortaya çıkması ile din adamı görevi gören, halk tarafından kutsal görülen, bütün sorunlarını çözebilen Kam ortaya çıkmaktadır. Kam kurban ayinlerini gök yüzüne sunarken Gök-Tanrı inancını pekiştirmektedir. Kam farklı amaçla yaptığı ayinlerde gök yüzüne uçuşunu gerçekleştirmekte, bu uçuş içsel yolculuğu sırasında Gök-Tanrı inancının belirtilerini yansıtmaktadır.

Kam üstün yeteneklerini görkemli bir şekilde sergilerken bazen kostüm bazen de mistik objelerden güç almaktadır. Her birinin dini bir anlam, mistik bir güç tasvir ettiği bu objeler Kam'ın tamamlayıcısı olup, kendine özel kostümü, aksesuarları ve enstürmanlarıyla ayin sırasında kendilerinden geçerek, ruhlar alemine geçiş yapmaktadırlar. Kostüm ruhlar aleminin sınırlarını Kam'ın gizli dünyalarını yansıtan imgesel bir öneme sahip olup, yardımcı ruhların kostümde yaşadıkları düşünülmektedir. Taktıkları aksesuarlar vahşi yaşamın gerçekleri olup mistik anlam taşıyarak Kam'a eşlik etmektedir.

Kam hayatının ilerleyen serüveninde ruha temas eden içsel dansı, trans halinde coşkulu davul çalması, büyüleyici hayal yansımaları bize görsel imgesel ürünler sunmaktadır. Söz ya da dans ile görsel sunum yapan Kam, kendine özgü bu imgesel motiflerini geleceğe taşımaktadır. Kam bölgelere göre değişik mistik değerler taşıyan; yırtıcı hayvan dişi, vaşak, koyun, sincap derisi, yılan derisi, samur derisi ve kuş tüyü taktığı, ayı tırnağı gibi nesnelere güç katarak, korucuyu ruh sıfatı ile karşımıza çıkarmaktadır. Boynuzlar (geyik- boğa) ise kötü ruhları ürkütmek amacıyla yönelik olarak tasvir edilmektedir. Bu hayvanların kemiklerini kullanılmakta, güç temsil eden demirden parçalar yapılmaktadır. Bu maden parçalarının her birinin de ayrı ayrı simgeledikleri anlamları ve canları vurgulamaktadır.

Kostüm üzerine, Kam'ın göğün makamlarında ve yerin altında dolaşırken karşılaştığı şeylerin küçük birer resmi çizilmekte, minyatür yapılarak kostüme iliştilmektedir. Kötü ruhlara karşı içerisinde farklılıkların olması coğrafi, dini özellikler Kamlık geleneğinin de değişiklikler gösterdiği bilinmektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Türklerin Şamanizm inanç bağı ve Kam kostümleri üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Birinci bölümde; Eski Türkler de Şamanizm'in tarihsel serüveni ve Gök-Tanrı inancında üzerinde Şamanizm anlatılmaya çalışılmıştır. Kam'ın kimliği, Kam'ın olma süreçleri, seçim ve Kamın ritüelleri genel olarak incelenmeye çalışılmıştır. Kutsal saydığı değerler, hayvan kültürü, orman-ağaç kültürü, ay- güneş kültürü, yer-su kültürü, ateş kültürü ve demirci (maden) kültürü incelenilmiştir. Kültür ile kamlar arasındaki muazzam ilişki ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde; Kam'ın değerini oluşturan, Kam'ı oluşturan, kutsal sayılan kostümü Orta Asya Türk topluluklarında bölgelere göre ele alınmıştır. Kuzey ve Güney Sibiryaya Kostümleri literatür tarama ve görsel kaynaklardan incelenmiştir. Üçüncü bölümde Kam'ın kostümünü tamamlayan, olmazsa olmaz nesnelere incelenmiştir.

Yöntem

Araştırma konusu: Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler

Araştırma merkezleri: Akdeniz Üniversitesi Kütüphanesi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Kütüphanesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Kütüphanesi, Gazi Üniversitesi Kütüphanesi, Serik Kütüphanesi, İnternet Kaynakları.

BİRİNCİ BÖLÜM- ESKİ TÜRKLER DE ŞAMANİZM

Geçmişten günümüze yol alan inanç tasvirleri farklı ayinlerle, totemle, imgelerle bazen de tözler ile karşımıza çıkmaktadır. Bir çok dinin birbiri ile bağlantılığı olduğu, inanılan nesnelere benzerlikleri dikkat çekmektedir. “Sibiryaya ve Orta/Kuzeydoğu Asya özelinde yer alan Şamanizm sözcüğünün kökü olan “şaman” Tunguzca’dan gelmektedir.” (Roux, 2002: 65). Şamanizm çalışmacıları, bu olgunun ideolojik temeli, kültürel-tarihsel arka planı, şamanik ritüel ve inanışların fenomenolojisi, ritüelin gerektirdiği simgecilik, Kam’ın esrik davranışı ve zihinsel halleriyle ilgilenmektedir (Sıkala, 2008: 118).

Dini inançların temelinde doğanın gücü üstün olduğu kültürlerde karşımıza çıkmaktadır. Şamanizm inanışına göre evren üç bölümden oluşmaktadır: Gök, Yeryüzü ve Yeraltıdır (Ersürel, 20019: 6). “Gök Tanrı ve Yer-Su Tanrısının Ulu Ana/ Mitolojik Ana gibi hem yaratıcı hem yok edici, hem hayat verici hem öldürücü, hem verici, hem alıcı özellikleri ortak kökene dayandırılmaktadır.” (Yolcu, 2014: 79). Türklerde hükümdar, Gök Tanrı’nın yer yüzündeki temsilcisi olup, Tanrı ona kut ve güç vermektedir (Çoruhlu, 2002: 20). “Gök-Tanrı (Tengri) inancının, Orta Asya Türk kültüründe yaşatıldığı bilinmektedir.” (Öztürk, 288: 2000). Gök-Tanrı inancında kendilerini koruyan, gözlemleyen farklı Tanrı isimleride doğmaktadır. Bunlardan bir tanesine Ülgen denilmektedir (Arslan, 2011: 74). Ülgen göklerin hakimi olup, Gök-Tanrı inancını bütünleştirmektedir. Gök-Tanrı, göğe çekilerek temsilcisi olan başka tanrıları yeryüzüne göndermekte fakat insanlardan mutlak bir biçimde uzaklaşmadığı belirtilmektedir (Elaide, 1991: 97). Gök kelimesine tarihi yazıtlarda çok fazla karşımıza çıkamamakta daha çok kulaktan kulağa yayılarak günümüze ilerlemektedir. “Orhun yazıtlarında iki Eleges yazıtında ise bir kere, Orhun yazıtlarında “Türk Tanrısı” tabiri kullanılmaktadır.” (Raux: 2001: 120).

Araştırmacılar ve arkeoloğlar tarafından en ince detayına kadar araştırılan inanç sistemi, farklı yorumlar ile günümüze yolculuk etmektedir. “Birçok antropolog, dinler tarihi uzmanı yıllarca Şamanizm’in sadece basit antik bir inanç sistemi olmadığını, büyük ihtimalle insanoğlunun ilk dini olduğunu öne sürmektedir.” (Whitley, 2000: 16-20). Şamanizm inancının ortaya çıkışı ve insanların inançları bazında ne kadar eskiye doğru tarihlendirildiği konusunda yapılan incelemelerde ise, “Orta Asya ve Sibiryaya

bölgelerinde bu inancın varlığının paleolitik dönemlere (2,5 milyon yıl- 15.000) kadar uzandığı ileri sürülmektedir.” (Hoppal, 2012: 63-71). Bir çok araştırmalar da karşımıza çıkan bu din, araştırmacılar tarafından defalarca incelenip yorumlanmaktadır. Araştırmacılar doğrultusunda, amaçlanan hedef gerçeğe ulaşabilmektir. Bu dinin yansımaları, güçlü din adamının amacı ve doğaya yüklediği anlamı keşfedebilmektir. “Orta Asya ve Sibiryaya Türkleri, İslam dinini kabul ederken, kendilerinin daha önce inandıkları Gök-Tanrı dininin adet ve geleneklerini de İslam’a taşıdıkları bilinmektedir.” (Arslan, 2011: 157).

Eski Türk lehçelerinde tanrı, tengere, tangara, ture, tenegere gibi değişik şekillerde bürünen Tengri sözcüğü hem göğü hem de gök tanrısı ifade ettiği belirtilmektedir (Çoruhlu, 2000: 26). “Türkler, Tanrı için kök tengri ya da tengri kelimelerini kullanmakta, kök kelimesini tek başına ‘Tengri’ için kullanmamaktadır.” (Ozönder, 1998: 172). Eski Türkler kendilerini Kök Türk olarak adlandırmaktadırlar (Ersürel, 2009: 34). “Gök gürültüsünün Tengri sesini simgelediğini, şimşeklerin bir cezalandırma biçimi olduğunu ve Tengri’nin gücünü gösterdiğini düşündürmektedir.” (Wilkinson, 2014: 163). Farklı yorumlarla karşımıza çıkan Gök-Tanrı inancı renklerle de bağdaştırılmaktadır. Raux; göğe sıkı sıkıya bağlı veya gökten gelen nesnelere mavi, kök köke denilmekte, büyük göksel tanrı ile mavi renk arasındaki ilişkiyi yorumlamaktadır (Raux, 2001: 120). Mitolojide Gök yorumlarında sıkça mavi rengi işlenmektedir. Örneğin: Ülgen yolu, “Altay dağlarında mavi bir yol olduğu vurgulanmakta, farklı kaynaklarda ise Kök kelimesinin tam anlamı çok tartışılmakta ve bunun maviden çok gri anlama geldiği kabul edilmektedir.” (Ersürel 2009: 35). Göğün bu tarifsiz özel rengini biçimlendirmek anlatılmak zordur ki; buradan göğün imgesel boyutu derin sezgisel hissiyat ile düşündürmektedir.

Zaman içinde farklı inanışların ortaya çıkması farklı dinlerin oluşumunu hazırlamaktadır. Bunlardan birisi olan Şamanizm, Türk din tarihi içerisinde mistik-sihirli olarak karşımıza çıkmaktadır (Günay, 1998: 127). Gök-Tanrı inancını kuvvetlendiren detaylar arasında, farklı kaynaklarda Kam’ın gökyüzüne yakarışı ya da elindeki nesneyi sunuşu bizlere bu inancı destekleyen unsuru yaratmaktadır. “Orta Asya ve Altay Tuva yöresinde Türk Kamlar ‘Gök Tanrıya’ yakarmaları, özellikle bu kültürden gelen ve yüreğinde onu hissedenleri sarsmaktadır.” (Arslan, 2011:21). Şamanizm, milattan önceki yıllardan bu yana Türklerin, İç ve Orta Asya’ da yaşadıkları bölgelerde uygula-

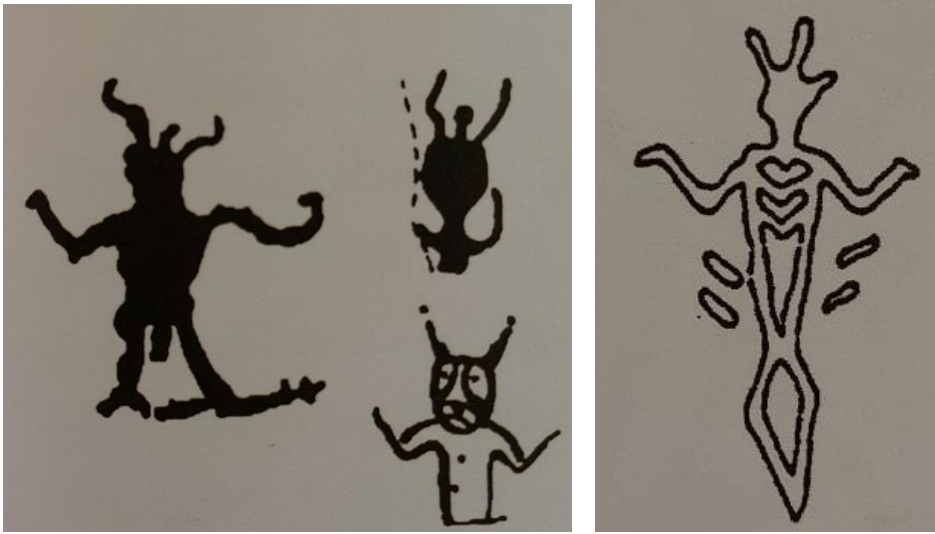

dıkları ve kam denilen din adamları aracılığı ile gerçekleştirilen inanç gücünü tasvir etmektedir (Çoruhlu, 2002: 15). “Türk Şamanizm’inin sırları, Tanrı Dağlarının eteklerinde kurdukları ‘Yurt’larında süs ve bezek olarak kullandıkları motif ve işlemlerde gizli bulunmaktadır.” (Arslan, 2011: 6). Değerini kaybetmeden korunmaya çalışılan gizemli motifler, geçmişten günümüze kadar, Kamların ilk günde kullandığı gibi değişime uğramadan taşınmaları ile ulaştığı düşünülmektedir.

Hoppal’a göre; “Kam ianancısı, doğadaki tüm canlı veya cansız varlıkların, ruh’a sahip olduğunu varsayan animist bir düşünce sistemini oluşturmaktadır.” (Hoppal, 2012: 210). Şamanizm uygulaması açısından, ne belirli usul ve sıralara bağlı dinsel bir törendir ne de kişisel bir arayış olarak bilinmektedir (Perrin, 1995: 69). Kam, eskiden beri var olan mitleri, günümüzdeki imge aracılığıyla çalışmalarında görselleştirmekte, böylece küçük bir Kam söylencesi, bir Kam metni ve şamanistik çağrışımlar yapan bir görüntü resimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Kıran, 2007: 104).

Kam’a göre dünya görüşü doğanın mistik yansımaları olup, bunu en güzel şekil de imgesel şekle dönüştürmesi ile oluşmaktadır. “Yaşadığımız dünya, diğer yanda sıradan insanların genellikle göremedikleri, her türlü ruhun, tanrıların, ölülerin ve hayaletlerin bulunduğu öte dünya tasvir edilmektedir.” (Perrin, 2013: 12). Geçmişten kopmadan, geçmişe göndermeler yaparak, onların işaretleriyle oluşan imgeleri bizler simgeleşmiş halleriyle günümüzde tekrar görülmektedir (Öz, 2014: 48).

Fotoğraf 1: Sibiryaya kaya resimlerinde, Kam’ın ellerini kaldırarak Gökyüzüne sunusu.

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.647.

Fotoğraf 2: Kamların yerleşim yerleri

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.343.

1.1. Eski Türkler de Kamlık/Şamanlık

Eski Türkler de Şaman/Kam kökeni aynı olsada anlamları ve keklime kökünün türeyişi farklılık göstermektedir. Eski Türkler de konuşulan öteki dillerde Şaman kelimesine karşılık olarak kullanılan terimler: “Yakutça ojun, udojan (Kadın şaman), Moğolca böğü ve udagan, Türkçe -Tatarca Kam (Altayca kam, gam) Moğolca kami vb. Tunguzca terim samana sözcüğüyle açıklanmaya çalışıldığı yorumlanmaktadır.” (Eliade, 1999: 22).

Altay, Tuva gibi Türk topluluklarında Şaman teriminin karşılığı olarak Kam kelimesinin kullanıldığı farklı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır (Bayrak, 2013: 11). “İslam kaynaklarında önce Kaşgarlı Mahmut’ un eserinde, sonra Kutadgu-Bilig ve Mücmel el Tavarîh’te ‘kâhin, sihirbaz’ manalarına gelen bu kelimeye aynı zamanda Moğollarda da rastlanmaktadır.” (Şeşen, 1995: 177). İlkel kabile mensuplarına göre Kam: Mana’ya sahip, Tarılar ve insanlar arasında aracılık yapan ruhlara hakim olan

kişi olarak tasvir edilmektedir (Küçük, 2010:70).

Şaman, dinin ayin ve törenlerini yapan, ruhlarla fani insanlar arasında aracılık eden adama umumiyetle Türk kavimlerinde Kam denilmektedir (İnan, 2012: 279). Birçok kültürde karşımıza çıkan Kam'ın aynı görevleri üstlenmelerine rağmen farklı isimlerin ya da anlamların yüklendiği bilinmektedir. Doğubilimci Armin VAMBERY araştırmalarında Kam'a 'yemin ederek bağırarak tabip, sahte tabip, büyücü, şarlatan, falcı gibi anlamları yüklediği görülmektedir (Radloff, 2012: 102). Eski Türkler, "karanlıklar âlemini 7 veya 9 katlı olarak bilmekte, bu 17. kat olduğu düşünülen 7 veya 9 kat yeraltı dünyasının ortasında ise insanlar yaşamaktadır." (Bayat, 2017: 18). Bu katlar arasında Kam bağ oluşturmaktadır.

Eski Türkler de, dünyada geçerli tek din denebilecek kam inancı, göç yoluyla yayılan bir inanç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kam'ın zihinsel düş gücünün geliştirilmesinde düş gücü şamanik ve mitik gelenekler önem arz etmektedir (Sıkala, 2008: 132). "Türk kültüründe Kamlık olarak bilinen eski Türk inancı, aslında Türk kültürünün bel kemiği olarak bilinmektedir." (Arslan, 2011: 66). "Altay, Tuva, Şor, Hakas daha kuzeyde Saha Sire Türk bölgelerinde bir şahsa Şamanlık (Kamlık) iki yolla verilmekte ve şaman olabilmek için aşması gereken süreçler bulunmaktadır." (Bayrak, 2013: 16).

1- Kam, baba ya da anneden miras yoluyla geçerek

2- Gizli güçler tarafından seçilerek Kam olunmaktadır (Arslan, 2011: 25).

Eski Türkler de Kamlar, hemen her zaman çalışarak kazandığı veya çoğunlukla irsi aldığı hislerini farklı şekillerinden acı çeken birey olup hipnoz ve oto hipnozun etkisi altına çok çabuk düşen kişiler olarak bilinmektedir (Alvas, 2014: 61). Kam, inanışlara göre farklı yeteneklerle ya da vücudunda farklı izlerle doğma zorunluluğu taşımaktadır. Bu farklılıklar onun güçlü kişiliğini yansıtarak diğer kişilere oranla farkını koymak için seçilmiş kişiyi oluşturmaktadır. 6 parmaklı olmak, fazla kemiklerin olması, derin doğum izleri bulunması gibi örnekler sunulmaktadır.

"Kam tanrılar ve ruhlarla insanlar arasında aracılık yapma kudretine malik olan kişiler olarak bilinmektedir." (Radloff, 2012: 284). Bir çok görevler yüklenen Kam'ın ortaya çıkışı kaya resimleri üzerinde tasvir edilmektedir. İncelenen görsel kaynaklarda Kam ve hayvanlar dikkat çekmektedir. "Kaya resimleri M.Ö. 2 ve 4 binli yıllar ait olduğu ve kaya üzerine yapılırken sivri uçlu bir aletle oyularak yapıldığı tasvir edil-

mektedir.” (Arslan, 2011: 38). Sibiryada kamlığın klasik bölgesinde kaya sanatının ideolojik arka planının oluşmasında şamanizmin rol aldığı saptanmaktadır (Hoppal, 2014: 65).

Kaya üzerine yapılan kam resimlerinde boynuz, kuş tüylü başlık ve maske dikkat çekmektedir. Kaya resimleri arasında yer alan ‘insan iskeleti’ şeklindeki tasvirler, etinden ayrıldığı belli olan Kam figürleri ve maskeleri burada, Türk Kamlarını sembolize etmektedir (Arslan, 2011:34).

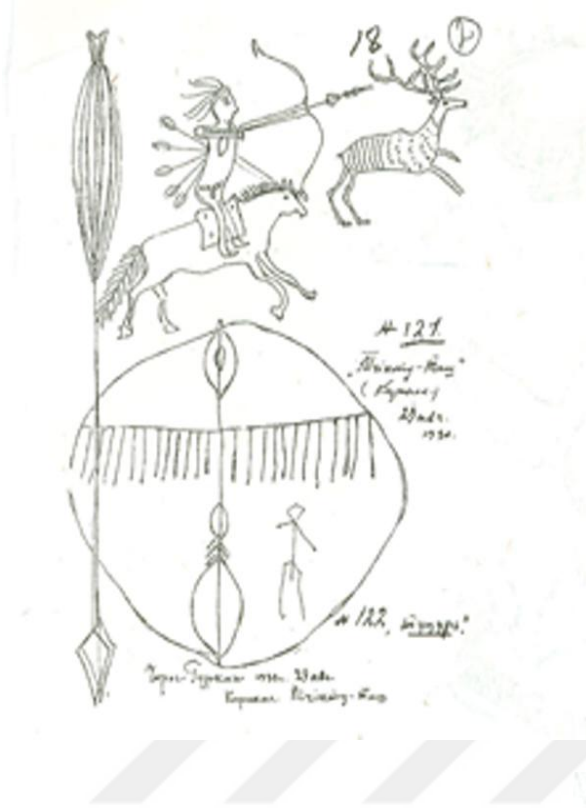
Fotoğraf 3: Başında kulak ve boynuzlu bir başlık ile Tunguz Kam'ı.

BAYAT, Fuzuli(2006). Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı. İstanbul: Ötüken Yayın. s.156.

“Erken tunç devrinden itibaren erkek ve kadın kamların mistik ayinleri, av sahelerini gösteren petroglifler bulunmaktadır.” (Bayat, 2010: 29). Üst peolitik dönemde yapılan çalışmalarda, Kam kurganlarında, ayin sırasında kullanılan eşyaların bulunduğu karşımıza çıkmaktadır (Ateş, 2012: 88).

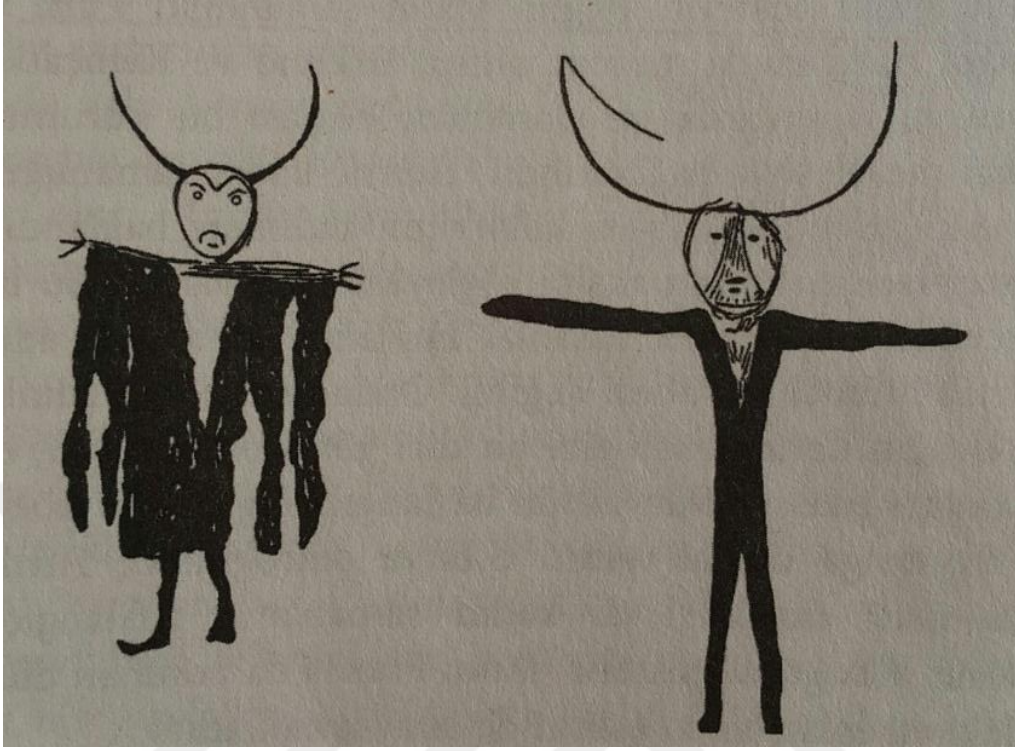
Fotoğraf 4: Kaya resmi üzerinde, tef çalan Kam.

MARTINOV, A.İ. (2013). Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom. (Çeviren: Z. Bağlan ÖZER). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi. s.23.

Fotoğraf 5: M.Ö. Bin yılına ait boynuzlu kadın Kam.

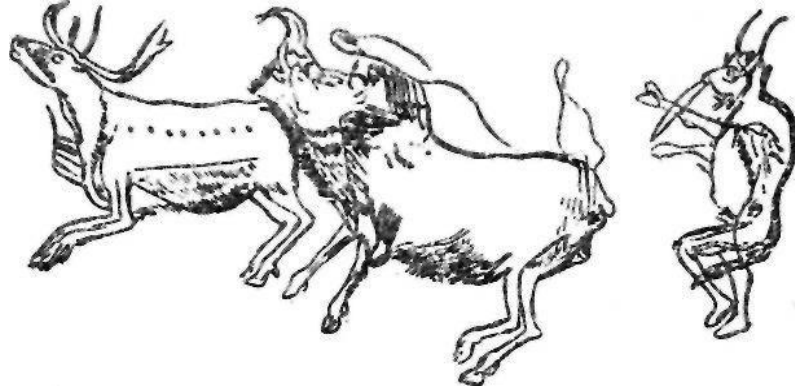
BAYAT, Fuzuli(2015). Türk Kültüründe Kadın Şaman. İstanbul: Ötüken Yayın. s.29

Fotoğraf 6: Kaya üzerinde Altay kam şekli, kollarından kurdele sarkmaktadır.

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.64.

Fotoğraf 7: Hayvan ile Kam.

CAMPBELL, Joseph (1960). *The Masks Of God: Primitive Mytholog*. Martin Secker & Warburg Ltd London. s.288.

Bir Kamdan için; “dans ediyor, ata biniyor ya da uçuyor denildiğinde bu ifade yalnızca yolculuğun şiiresel bil dil imgesi değil gerçek olduğu kabul edilen bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Sıkala, 2008:120). Kam’ın erkek ya da kadın olması çok önem arz etmemektedir. İlk dönemlerde kadın kamların gücünden bahsedilsede daha sonradan erkek kamların ortaya çıkması ile dengenin sağlandığı görülmektedir. Erkeklerin kadın gibi saçlarını uzatması, kadın entarisi giymesi geçmişe dayanan kadın kamların bir etkisi olarak yansımaktadır. Eski Türk topluluklarında kadın kamların erkek kamlara nispet sayıca çok az olması ve ikinciside toplumsal yaşamda kadın kamların işlevlerinin çok aza indirgenmesi olarak yansımaktadır (Bayat, 2010: 13). “Şamanizm geleneklerine bağlı uluslarda geleceği bildiren rüyaları kadınlar görmektedirler.” (İnan, 2000: 90). Bu gibi unsurlar göz önüne alındığı zaman kadınların rölü daha çok önem arz etmektedir.

Sibirya’daki kaya ve mağarada bulunan resimlerden elde edilen bazı bilgilere göre:

- “Kuş başlı dans eden figürler
- Cinsel organları vurgulanan erkek çizimleri
- Geyik başı biçimindeki maskeler
- Davullu şamanlar.” (Hoppal, 2014: 69) yer almaktadır.

“Kam dünyanın dengesine ve insanların huzuruna göz kulak olmakta, aynı zamanda sorunların üstesinden gelmek için de harekete geçmektedir.” (Perrin, 1995: 70). Farklı kaynakçalarda Kamların toplumsal düzenle ilgilenmeleri, inanışları, yaptığı ayinleri derinlemesine yorum gerektiren bir durum halini almaktadır. Genel olarak

büyücü ya da hekim olarak tasvir edilirken, deteylarda daha mistik anlamlar yer almaktadır. Kam; toplumunun bütün ihtiyaçlarını karşılayabilen tiyatrocusu, dansçı, birçok sanat dalında usta biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kam bu sanatını kimi kez şiirle, mimikle, jestle; kimi kez de çizdiği resimlerle dile getirmektedir (Öz, 2014: 4). “Tanrılar tarafından Kam olarak tayin edildiğine, ruhların kendisinin hizmetinde olduğuna inanan kam, hayali geniş, mistik, yaratılıştan zeki bir adam olduğu yansıtılmaktadır.” (Gökyay, 2006: 1011). Kam, törenlerde sorunları çözmek, aydınlatmak ve istekleri gerçekleştirmek üzere mitolojik öğelerden yararlandığı yorumlanmaktadır (Perrin, 1995: 70).

Eski Türkler de Kamların diğer işlevleri:

- 1- Hastaları iyileştirmek
- 2- Ölen adamın ruhunu öteki dünyaya götürmek
- 3- Kısırlığı tedavi etmek
- 4- Avın bol olmasını sağlamak (Bayat, 2006: 23).
- 5- Fal bakarak gelecekte haber vermek
- 6- Evi kötü ruhlardan temizlemek
- 7- Kurban sunmak, bazı dinsel törenleri icra etmek (Paktin, 2013: 4).
- 8- Mevsim ritüellerini düzenlemek
- 9- Sığırlara ve atlara zarar veren ruhları kovmak
- 10- Kayıp şeylerden haber vermek vs. (Bayat, 2006: 23).
- 11- Ritüeller düzenlemek (Ocak, 2003: 141).
- 12- Kötü ruhlardan insanları ve hayvanları korumak, ölünün ruhunu öteki dünyaya nakletmek bunlardan bazılarını oluşturmaktadır (Paktin, 2013: 4).

Kamların bilinenler dışında mistik görevleri bulunmaktadır.” Büyü yapmak, gayıpten ve gelecekte haber vermek, tabiat kuvvetlerini istediği gibi yönlendirmek, yenmiş hayvanı kemiklerinden tekrar diriltmek.” (Bayat, 2006: 22-23). Kaynaklarda farklı mistik güçleri birer imge haline getirerek varoluşu toplumun inanç temelinde bulunan yapı taşları ile sunulmaktadır.

Kam tarafından yapılan sunu şekli zamanla ektilişim halinde olsa da yoluna devam etmektedir. “Kamların yapıp ettikleri, Kamlığa geçiş evresi, yaşayan Kamların görüleri ve şarkıları, şamanik dünyanın ve deneyimin yeniden sunum şeklini oluşturmaktadır.” (Sukala, 2008: 127). Kamlık sisteminin özünü ve temelini, bedeninin kozmik

anlamları ve işlevleri oluşturmaktadır. Kamlar; yüksek haz heyecanı ile kendinden geçiş hâlleri içinde (extase-ecstasy) ruhları bedenlerinden ayrılarak göğe yükselebilmek, yeraltına inebilmek ve bu sayede dünya ile öteki dünya arasında köprü kurup tercümanlık yapabilmek gibi kozmik güç ve yetilere sahip olduğu bilinmektedir (Kafesoğlu, 2003: 300). Okurken insanı farklı inanç kültürüne, yaşarcasına sürükleyen Kam, gücünü bize yansıtmaktadır. Bu yönü ile onlar toplumun herhangi bir bireyi değil seçilmiş ve özel statüye sahip kişiler olarak yansıtmaktadır (Kılıç, 2010: 316). Bu özel statüye sahip olan kişiler birçok zorlu göreve karşı çıkabilmeleri için eğitim almalarında gerekmektedir. Çocukluktan itibaren tecrübeli bir Kam önderliğinde Kamlığın sırlarını, öte dünya ile ilişki kurma ve mitsel becerileri, uzun süren usta-çırak ilişkisi içinde öğretilerek yetiştirilmektedirler.

Kamların diğer insanlar üzerinde tesirler bırakan bu hareketlerinde başarılı olması, Kamın mutlaka yaşlı ve tecrübeli bir kam tarafından yetiştirilmesine bağlanmaktadır (Gömeç, 2011: 45). Seçilmiş Kam adayının topluluğa yapılacak hizmet için önce acıyı sonar da kam ustalığını üstlenmesi gerekmektedir (Hoppal, 2014: 23). “Kam adayları ruhlar tarafından yetişkinler arasından seçilir ve kırk gün eğitilmekte, kırk güne kadar kimseye söylememeli, aksi halde delirip ölmektedirler.” (İnayet, 2013: 45). Rivayete göre seçilen Kam’ın, rüyasında ateşte pişirilen kemikleri ayrılıp sayılmakta, sonra demirlerle bağlayıp yeni et ile sarılmaktadır (Ermetin, 1997: 287).

1.1.1. Eski Türkler de Ak- Kara Kam Çeşitlemesi

Şamanizme bağlı kalan boylarda Eski Türkler de Kamlar: Ak Kam ve Kara Kam olarak iki türde Karşımıza çıkmaktadırlar. “Altaylılar "ak şaman" ve "kara şaman", Yakutar ise "ayı oyun" (iyi şaman) ve "abası oyun" (şeytani kam) demektedirler.” (Radloff, 2012: 294). Şamanizm içerisinde böylesine bir ayırımın geç dönemlerde, 17. yüz yıldan itibaren ortaya çıktığı düşünülmekte, görüşe göre bu ikili ayırım İran etkisinden kaynaklandığı belirtilmektedir (Eliade, 1999: 172).

Eski Türkler de Ak ve Kara Kamlar olarak ayrılan kamların, gerçekleştirdiği ayinler de farklılık göstermektedirler. “Ak Kam yalnız göğe ve başta aydınlık aleminin hakimi Ülgen olmak üzere, oradaki iyi ruhlara hizmet etmektedir.” (Radloff, 2012: 118). Farklı kaynaklara Ülgen’in de renk simgesi olarak yorumlandığı, Ak kam’lar, Kara Kam’lardan daha kutsal sayılmaktadır (Çoruhlu, 2010: 65). “Bazı etnografların düşüncelerine göre ak kamlık müessesesi iptidai Şamanizmin "gerçek din" olma tema-

yülünü göstermeye başladığı bir devirde meydana geldiği bilinmektedir.” (Radloff, 2012: 294).

Kara Kam, Ak Kam’ın tam tersi yönde hareket etmektedir. Yer altının korkunç ruhunu temsil eden Erlik ile ona bağlı kötü ruhlar (kara töz) için hizmet etmektedir (Buluç, 2012:118). “Kam ritüelinde yer alan aşağı dünya Erlik tarafından yönetilmek te, karanlık güçleri temsil etmektedir.” (Arslan, 2011: 75). Kamların ortaya çıkışları hakkında farklı görüşlerin olduğu bilinmektedir. “İlk kamları Ak Kam’lar oluşturduğu sonradan Kara Kam’ların olduğu bilinmektedir.” (Eliade, 1999: 218). Ak Kam (sagani bö) iyi tanrılara tapmakta, insanlara iyilik etmekte, Kara Kam (karain bö) ise kötü ruhlara tapmakta, insanlara türlü fenalıklar yapmaya çalışmaktadır (Buluç, 2012: 119). Ak kamlar halk tarafından çok sayıldıkları halde Kara Kamlar kadar iş görmediği farklı kaynaklarda karşımıza çıkmakta, ayin yaptırmak için halk daha ziyade Kara Kam’lara müracaat etmektedirler. Bunun sebebi aydınlık dünyası tanrılarının insanlara az tehlikeli olduğuna inanmaktadırlar (Radloff, 2012: 294).

Eski Türkler de Kara kam’ın çok kötü, hastalık getirici, ölüm saçan tasvirleri bir çok görsel kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. “Altaylılara göre Erlik, yeraltının en alt katında kara çamur ya da başka bir söyleneceye göre, kara demirden yapılmış bir sarayda, kara bir taht üstünde oturmaktadır.” (Ersürel, 2009: 47). Kara Kam, kadın Kamların fonksiyonlarının erkeklerin üzerine aktarması ile ortaya çıktığı belirtilmektedir (Bayat, 2015: 35). Farklı inanışlar olduğu gibi Kam’ların görevleride farklılık göstermektedirler. Örneğin; Buryatlarda şamanizmi en eski şekli ile temsil edenler, Kara Kamlar olarak tasvir edilmektedir. “Sadece Ak kamlık veya sadece Kara kamlık yapan Kam’ların yanında, birçok kam'ların hem gök, hem de yeraltı ruhları için iki kamlığı yapanlarda bulunmaktadır.” (Anohin, 2006: 108). Eski Türkler de Ak ve Kara Kamlar en basit şekilde kıyafet ve aksesuarlarından ayırt edilebilmektedirler. Kam kostümlerinin incelenen kaynaklara göre, erken dönemlerde çok önem arz etmediği asıl önemli olanın daha içselerde, duygu olduğu yansıtılmaktadır. “Altay halklarının bir kısmında şamanların hususi bir elbisesi olmayıp, giydikleri hayvan derisinden yapılmış bir gömlek kullanmaktadırlar.” (Buluç, 2012: 119).

Fotoğraf 8: Ak Kam

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s. 112.

Görsel kaynaklarda; Ak Kamların davul ve başlık kullanmadıkları görülmektedir. “Kötü ruhlara ve karanlık tanrılarına ayin yapmazlar, kanlı kurbanlar vermekten sakınılmaktadırlar.” (Buluç, 2012: 118). Yeraltındaki kötü ruhlarla ilgilenen Kara Kam, karamsar ve mistik bir görünüm tasvir etmektedir (Arslan, 2011: 69). Bu mistik tasvirler günümüz ressamı tarafından yorumlanmaktadır. “Kam inancında eskiden beri var olan mitleri, günümüzdeki ‘imge’ aracılığıyla çalışmalarında görselleştirmektedir.” (Kıran, 2007: 104).

Fotoğraf 9: Kara Kam

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.81

1.2. Eski Türkler de Kam ve Hayvan Kültü

Eski Türk mitolojisindeki köken mitleri, hayvan kültü ve hayvan figürleri Türk kültüründe, totem olarak kabul edilerek betimlenmektedir. Eski Türkler de kültürleri incelemek, Kamla bütünleşmesini düşünmek, tarihin asıl yüzünü yansıtmaktadır.

Ana Hayvan veya Hayvan Ana eski Kam'ların yaşayan ruhu, görünmeyen bir ruh şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2011: 28). Hayvan kültünü incelediğimiz de ya da ilk aklımıza geldiğinde ilkel dinlerle karşımıza çıktığına şahit olmaktadır. “En eski mitlerin farklı olayların, hayvanların özelliklerini izah ettiğini, ay ve güneşin hareketlerini, bazı geleneklerin oluşmasını gösterdiğini ortaya koymaktadır.” (Bayat, 2005: 78). Eski Türk boylarının atalarını hayvan şeklinde, yani zoomorf bir şekilde bırakmayı tercih ettikleri kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır (Alizade, 2012: 18).

Eski Türk inanç sisteminde kut almış olan hayvanlar, şamanizm de göksel varlıklar olarak görülmekte ve sembolleştirilmektedir. Bu hayvan sembollerini aynı zamanda türeyiş, devlet ongunlarıdır ve zaman zaman da savaşılan güç ve kudretine, zekasına ihtiyaç duyulan yol gösterici, yardımcı silah arkadaşları olarak bilinmektedir (Öz, 2014: 50). “24 ongon kuşu dünya modeli olarak Oğuz kozmolojik modelinin zoolojik paradigması adlandırılmakta, ongonun sakral menşeyini ve Gök-Tanrının simgesi olarak belirtilmektedir.” (Alizade, 2012: 103). Dört temel öge: doğu-orman/ toprak, güney - ateş, batı -rüzgar, kuzey -su: tılsımlı üç sayısı ve üçün katları takvimde de kendini göstermektedir. “Orta Asya’da Uygurlar’ın oluşturduğu 12 Hayvanlı Türk Takvimi gibi tarihte gökyüzünü anlamlandırmak için Babil’deki Nebatiler tarafından burçlar ortaya çıkmaktadır.” (Öz, 2014: 37). Nebatiler tarafından ortaya konulan burçların 12 hayvanlı Türk takvimi ile bağlantılı olduğu farklı kaynaklarda yer almaktadır.

Kamın doğaüstü güçleri olduğuna, ritüel sırasında gereksinmeye göre doğa parçalarını özellikle de hayvanları taklit ederek transa girdiğine ve ve onların gücüyle birleştiğine inanılmaktadır. Sibiryaya ve Altay bölgesinde, dikilmiş uzun bir sırık bulunmakta üzerinde ağaçtan oyulmuş kuş bulunmakta olup ‘Gök kuşu’ olarak ifade edilmektedir (Ögel, 2014: 248). Zamanla genişleyen kadrosuna kanatsız ve kanatlı çeşitli hayvanlar girdiği gibi, farklı dinlerde dahi bir takım kutsal hayvanların kuvvetli izleri bulunmaktadır (Uraz, 1992: 142).

Kam’ın transı sırasında yardımcı hayvanlar daima kutsal değere sahip olmaktadır. “Kam dünyanın içinde üç tip ruhla ilişki kurmakta Yardımcı Ruhları (hayvan biçimli ruh), Koruyucu Ruh (mitsel ruh), Tanrısal-Yarı Tanrısal Ruh.” (Öz, 2014: 8). İster ruhun uçuşması isterse çarpılma durumunda olsun, Kamın yardımcı ruhlarıyla öteki dünyanın temsilcileriyle nasıl ve nerede bulunduğu kavramları şamanizmin her bir görünümüne göre farklılık göstermekte; örneğin iletişim biçimleri kültüre bağlı seçenekler olarak ifade edilmektedir (Sıkala, 2008:123). Kam kostümünü giydikten sonra yapması gerekenleri gereğince yapmaya başlamaktadır. Onun inancının bölünmez parçasını olan gök ve yer tasvirleri ile ilgili nesnelere kostümde yer almaktadır.

Kam trans durumunda iken karşılaştıkları şeyleri normal birer imge gibi görmek te, tuhaf imgeler olarak görmedikleri bilinmektedir. Bu her zaman Kamlar için böyledir, aksine bu imgeleri deneyimsel bir gerçeklik ve gereklilik olarak ele almaktadır

(Drury, 1989: 77). “Eski Türkler de Kamlar bir dönüşüm esnasında; başka bir kılığa girerken bilinçlerini bu kılık altında imgesel olarak yansıtmaktadır.” (Kıran, 2007: 105). Kam özel iletişim kurarken; trans anında ruhları model alarak onlar gibi davranabilmekte, uçabilmekte, zıplayabilmektedir. (Öz, 2014: 8).

Kam ve hayvan kültürünü birleştirdiğimizde gözümüze ilk hitap eden şekli kostüm üzerinde bulunan aksesuarları yer almaktadır. “Kostümü üzerine giyinmesi, kamın kutsal hayvan-anaya dönüştüğünün, böylece Kam kendisinin Tanrı olduğunu hatırlatmaktadır.” (Koecherowa, 2014: 77).

Fotoğraf 10: Kam transı

KIRAN, Hasan (2007). Şamanistik İmgelerden Resimsel Dile. Anadolu Üniversitesi. Sanat ve Tasarım Dergisi. s.104.

Fotoğraf 11: Oyma tekniği ile yapılan resimde hayvanların iç organları işlenmiştir. Kam davulu ile hayvan kültü birleştirilmiştir.

MARTINOV, A.İ. (2013). Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom. (Çeviren: Z. Bağlan ÖZER). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi. s.174.

Hayvan tasviri ile özdeşleşmiş Kam, hayvan-anasını simgelemekte, kılığına girdiği hayvana ‘hubilgan’ denilmektedir (Kalafat, 2009: 213). Kuş motifinden en çok yararlanan bölgelerden birisi Sibiryaya Türk Kamları oluşturmaktadır. “Yerli olan Pavlov Kapiton, ‘Her Kam’ın (şaman) hayvan annesi veya hayvan kökeni olması gerekir’ demektedir.” (Campbell, 1992: 265). Kam, hayvanları taklit ederek, kutsal değerine bağlılık göstererek hazırlattığı kostümü özenle kullanmaktadır. Kostümün büyük bir anlam taşıması da bunla bağdaştırılmaktadır. Bu büyüleyici kostümler, birbirinden anlamlı hayvan nesleri gizemli bir dünyayı yansıtmaktadır. Bu gizemlerin farklı imgeleri, mistik güçleri bulunmaktadır.

Eski Türk Kostümlerinin, geneline baktığımız zaman yardımcı hayvanların postları, tüyleri ve kemikleri kullanılmaktadır. Yaşanılan bölge ve vahşi doğa farklılıkları bulunmakta fakat aynı amaçlara hizmet etmektedirler. Kostüm alt dünyayı temsil eden geyik ve üst dünyayı temsil eden kuş tipine uygun olarak dikilmektedir. Kam kostümünün kolların da kuş kanadını temsil eden demirden nesnelere ve etek kısmında deri parçaları kullanılmaktadır. Görsel kaynaklarda karşımıza çıkan bu nesnelere işleme şekillerinde güzelliği dikkat çekmektedir. Bu nesnelere kam hayatında var olan düşünce ve inancı yansıtmaktadır. İncelenen kaynaklara göre: alt ve üst dünya arasında bir bağ oluşturmaktadır.

Fotoğraf 12: Fransa, Trois Frere mağarasında bulunan ve m.ö. 40-10 bin yıl öncesine tarihlenen en eski şaman tasviri.

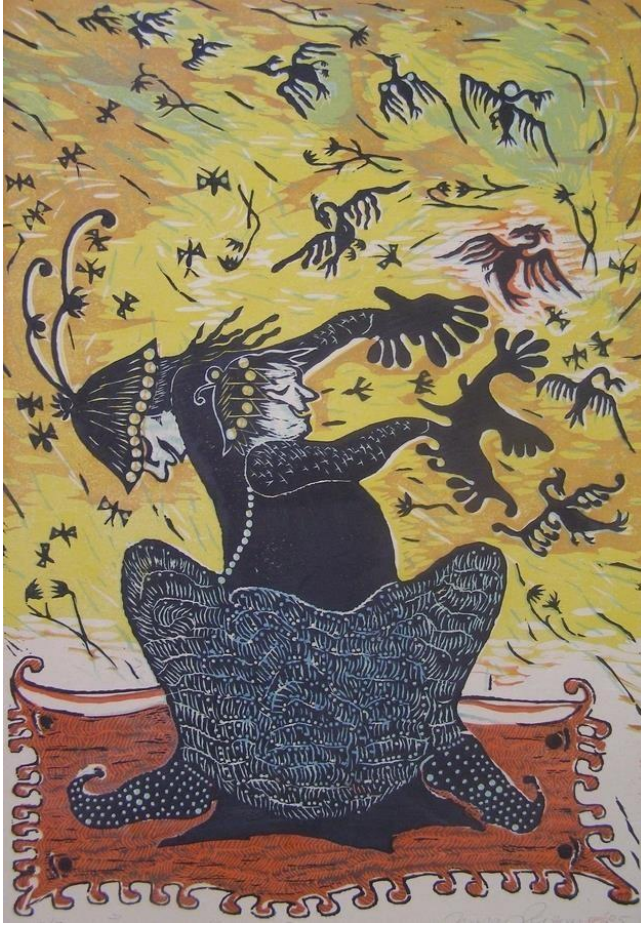

MİKHOİLOVA, Natalie(2005). The Cult Of The Deer And "Shamans" In Deer Hunting Society
Institute of Archaeology ukrainian Academy of Sciences Bul. Ukraine. s.189.

Kartal: Kelime olarak bakıldığında 'xotoy' kartal; 'dabıdal' ise kanat anlamına gelmektedir. Kartal motifinin, kam dini inanışından Yakut Türklerine geçtiği ve oradan da Orta Asya Türklerine kadar geldiği düşünülmektedir (Özden, 2011: 111). Ölen kişilerin ruhlarının, bir kuş olarak göğe uçmaları, Türklerde oldukça yaygın bir düşünce oluşturmaktadır. Geleneksel Türk kültüründe ve inancında kartala ait objeleri üzerinde taşıyan Kamların (şamanların) kartala ait olan tüm özellikleri kazandığı düşünülmektedir. "Bir kartal tüyünün üstte taşınması, sihirli uçuş gerçekleştirebilme yetisini kişiye kazandırmaktadır." (Ermetin, 2009: 285).

Fotoğraf 13: Kam'ın kuşlarla dansı

ÖZ, Eda (2014). Güncel Sanatta İşaret Ve İmge Olarak Türk Şamanik Nesnelere Üzerine Görsel Çözümler. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı. Ankara. s.79.

At: Şamanist törenlerde at, Kam'ının gökyüzüne çıkacağı bineği ve kurban hayvanı olarak önem kazanmaktadır. “Kam at yardımıyla yeraltına ya da öteki dünyaya geçebildiğinden, ölümün de sembolü olarak kabul edilmekte ve çoğu kez kanatlı olarak düşünülmektedir.” (Özkartal, 2012: 64). Kam törenlerinde At ile bağ kurulacaksa atın yürüyüşünü taklit ederek dans ettiği farklı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Şamanist gelenekte, Gök Tanrı'nın sembolü de olan at, Altay Türklerinde Gök Tanrı'ya sunulan en değerli kurban olarak karşımıza çıkmaktadır (Çatalbaş 2011: 52).

Kurt: Fizikî kuvvetleri ve yırtıcılıkları nedeni ile doğüstü güçlerinin olduğu düşünülerek korkuyla karışık bir saygıyla betimlenmektedir. “Gök kaynaklı ve hayvan ata sembolü olan kurt tasvirlerine, Kam alet ve elbiselerinin üzerinde de rastlanılmaktadır.” (Çoruhlu, 1999: 64).

Yılan: Türk Şamanizm’inde yer altı Tanrısı Erlik ile ilgili bir semboldür (Çatalbaş, 2011: 55). Yılan tasvirleri sıkça karşımıza çıkmakta, Kam kendini yılan benzetmek için çalışmaktadır. Kam kostümünde yer alan ve bazen boğa yılanı şeklinde bürünen yılan sembolleri, Kam davulu ve çalınan müzik, bakır ayna hep güneyli izleri sergilemektedir (Günay, 1998: 121). “Kostüm üzerinde bulunan yılanların üzerinde bazen bir diğer yılan daha bulunduğu bilinmekte, güçlü bir Kam’ın kostümünde 1070 yılanı sembolize eden deri sicim sayıldığını nakledilmektedir.” (Arslan, 2011: 8).

Ayı: Ayının muhtelif kısımlarından alınan kemikler Kam kostümüne dikilmektedir. “Türk mitolojisinde önemli bir figür olmasına rağmen hiçbir zaman kartal, at veya kurt kadar ağırlık kazanmayan bu sembol genellikle orman kültüründe yaşayan Türklerde görülmektedir.” (Çatalbaş, 2011: 51).

Geyik: Kamların da ervahı (koruyucu ve yardımcı ruhları, semavi) olup, kötü ruhları boynuz ile kovmaktadırlar.” Geyiğin Göktürkler’de bir deniz ruhu olarak, bazen de yer ruhu olarak tasvir edildiği görülmektedir.” (Paktin, 2013:24). Geyikten maskelerde aşağı dünyaya inmek için kullanılmaktadır (Arslan, 2011: 34). Mezarlara geyik veya koç boynuzu, kuru kafalrın hala günümüzde kullanılmaktadır.

Boğa: Boynuz kötü ruhları ürkütme için kullanılmaktadır (Paktin, 2013:24).

Kaz (yaban ördeği): Kam’ın öbür dünyaya giderken bindiği kuştur, güneşin doğuşunun habercisi olarak bilinmekte, göğe yolculuğu sırasında Kam’a eşlik etmektedir.” (İnan, 2000, 104). Yaradılış destanı inancında Tanrı Ülgenin beyaz bir kaz görüntüsünde olması betimlenmektedir.

Sincap: Kamların, sırtlarında taşıdıkları sincap derisi, Tanrı’nın kutsal bir sincabını kendisi gibi bilinmektedir. (Ögel, 1971: 20).

Kurbağa (paya): Yeraltı dünyasına inerken Kam’a eşlik etmekte, yardımcı ruhu olarak bilinmekte, davul alt kısmına resmi yapılmaktadır (İnan, 2000: 96).

Karga: Kam tarafından suretine bürünülen ve yardım alınan, koruyucu ruh olarak edinilen hayvan olarak bilinmektedir. “Kam’ın kuşu özel bir niteliğe sahiptir, onun esrime yeteneğini ve kuzgun kılığına bürünmesini vurgulamaktadır.” (Şavk vd, 2007: 18). Tuva Kamlarının, kostümünün omuzlarında gagaları bir birine çevrilmiş ve tahtadan iki siyah karga tavsiri yer aldığı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.

Balık: “Kam’ı (kamların inançlarında) yer altı dünyasındaki şeytan ruhlardan koruduğu kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.” (Arslan, 2011: 34).

Fotoğraf 14: Tuva şamanlarının hayvan anasının simgesi.

Yeşilbaş, Gülcan(2015) Şamanizm ve Şaman Kostümü) <http://www.gulcanyesilbas.com/2015/04/samanizm-ve-samankostumu.html> Erişim tarihi: 10.02.2016 (17.00).

Fotoğraf 15: Kam ayini

KARAKURT, Deniz (2012). Türk Mitolojisi Ansiklopedisi Açıklamalı- Resimli. Vikipedi Özgür Ansiklopedi. s.687.

1.2.1. Eski Türkler de Orman- Ağaç Kültü

Eski Türkler de farklı kültürlerle karşılaşmaktayız. Gök- Tanrı inancını kuvvetlendiren bağlardan bir tanesi olan ağaç, mistik görevler yüklenerek karşımıza çıkmaktadır.” Kam dünya görüşünün en karakteristik özelliklerinden biri tabiatla cemiyetin bir birinden ayrılmaması, bütünüyle ‘doğa dini’ diye adlandırmak mümkün olmaktadır.” (Ersürel, 2009: 9).

Ağaç ve orman, Göktürkler ve Uygurlar zamanında bütün Türklerce kutsal sayılmakta, inanışa göre kayın ağacı koruyucu ve merhametli ana-tanrı Umay ile beraber Ülgen tarafından yere indirildiği bilinmektedir (İnan, 2000: 64). Ağaç, kökleri ile yerin derinliklerine, budaklarıyla göklere uzanarak, yer ve gök arasında duran ve bu iki unsuru birbirine bağlamakta, aynı zamanda hayatı ve ölümü birleştirmektedir (Öz, 2014: 41). Türk inancında insanın yaratılışının Tanrı Ülgen tarafından ağaç olarak yaratılarak, kökünden insanın yaratılması doğurganlığı ve bereketi yansıtmaktadır.

Eski Türk inancına göre, ebedi ve her şeyin yaratıcısı olan Tanrı tektir, bütün va sıfları ile manevi, büyük tek kudret halinde yansıtılmaktadır (Çandarlıoğlu, 2003: 98). Güneş, ay, yıldızlar ateş ve yer-su yardımcı kutsallar olarak tasvir edildiği bir çok kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında, dağ, orman ve ağaç, ateş ve ocak kültürleri görülmektedir (Kafesoğlu, 1992: 294). Eski Türkler de, inanç sistemindeki Tanrı anlayışı ile Hayat Ağacı arasındaki benzerlikler dikkat çekmektedir (Ergun, 2004: 4). Eski Türk kozmolojisinde orman ve ağaçların özel yeri oluşmaktadır. Ağaçlar Kam törenlerinde Dünyanın Direği, Hayat Ağacı, Kozmik Ağaç, Dünya Ağacı, Evren Ağacı veya Orman Ruhunu Taşıyan Ağaç olarak adlandırılmaktadır (Öz, 2014: 41). Evren ağacı olarak, kozmik ağaçlar Kamlık mesleğinin temel ögesi olarak belirtilmekte, Kam davulu üzerinde bu ağaç tasvir edilmektedir (Zenger, 2000: 88). Kam’ın kutsal ağacında, Kamın hamisi olan kutsal ana da Kam ruhunun yeniden doğması ve Kam ağacında terbiye edilmesinde göstermektedir (Ersürel, 2009: 10). Hayat Ağacının, Eski Türklerde hayatın başlangıcını, ilk insanın yaratılışını; dünyadan uçmak ve ölmeyi de temsil ettiği yine destanlar ve mitlerle tasvir edilmektedir (Ergun, 2044: 3).

Eski Türk kültüründen olan Hayat ağacı tasvirleri sanatta, mimaride, Kam kostümünde imge olarak sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu ağaçlar cennetin kapısını aralayan, lahitlerin üzerinde özenle işlenen mistik ağaçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Şamanistlerin en çok saydıkları ağaç kayın ağacı (Betüla Tournef) olarak bilinmektedir

(İnan, 2000: 40). “En eski köken miti olarak kayın/kadın ağacından doğum miti yaygın olup, kayın ağacının kutsallığının kaynağı olarak bilinmektedir.” (Özkul, 2011: 982). Bunların dışında kutsal-ulu saydıkları ağaçlar bulunmaktadır. Kam’ın motifleşen kutsal ağaçları arasında başta kayın ağaç olmak üzere; servi, hurma, nar, meşe, ardıç, çam ve incir ağacı yer almaktadır (Boratav, 2012: 30).

“Ağaç mitolojik kozgomoninin öznesi gibi insana dönüşmekte, Türk geleneğinin sakral simgesi olarak kabul edilen ağaç kültü Anadolu Türklerinde ulu ağaç, kaba ağaç, baş ağaç vs. olarak bilinmektedir.” (Alizade, 2012: 52). Ergun, kutsal ağacın temsil ettiği semboller ile ilgili: “Tanrı’yı temsil eden gölgeli ağaç, yapraklarını dökmeyen ağaç ruhları cennete ve cehenneme götüren ağaç olarak yorumlamaktadır.” (Ergun, 2004: 5). Mitoloji de ve efsanelerde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

Ögel’e göre: “Kayın ağacı ve kurt baba figürleri, insanların atası konumundaki kadın olduğu inancını oluşturmaktadır.” (Ögel, 1993: 73). Altaylılar ağaçtan türedikleri ne inandıkları, mukaddes ağaç parçalarından nazarlık ve tütsü yaptıkları bilinmektedir (Göknil, 2007: 30). Avrasya kültür ortamında hayat ağacı ile kadın arasında bir bağlantı kurulmakta, en yaygın hali üst kısmı kadın, alt kısmı ağaç olarak tasvir edilmektedir (Öz, 2014: 41). Campbell; “Tanrı iki ağaç yaratmakta, bir erkek olan, kara çam ve biri dişi olan köknar olduğunu betimlemektedir.” (Campbell, 1992: 256). Eski Türklerin inancına göre gökte ilk kam yaratıldığı zaman, “sekiz dallı bir ağaç onun kapısının önüne Tanrı tarafından dikilmekte, ağaç yapraklarını dökülmeyen, gövdesi çürümeyen büyük bir ağaç olarak tasvir edilmektedir.” (Ergun, 2011: 337). Kamlar “ıyık mas”tan doğmakta, “ıyık mas”; gökler de bulunan, tepesinin ucu dokuzuncu göğe kadar uzanan bir ağaç olarak yorumlanmaktadır (Sağlam, 2014: 57). “Altay Kam gök gezisi sırasında tırmandığı direk ya da ağaç gövdesinin, gök eksenini simgelediği düşüncesi belirtilmektedir.” (Ersürel, 2009: 41). Ormanı yaşam enerjisi olarak gören Kam kostüm yaparken, aksesuarlarında bitkilerden, ağaçlardan yararlanmaktadır.

Mitolojik ve ritüel yaşamda bitki yetiştiriciliği Kamın büyü yaparken, sağaltıcı bitkileri kullanmaya teşvik etmektedir (Campbell, 1992: 252). Halüsilyona neden olan bir mantar türünü tüketen Kam, bu mantarın etkisiyle ölümlere götürüldüklerini ve böylece atalarıyla buluştuklarını anlatmaktadır (Hoppal, 2014: 26). Sanrisal bitilerin taşıdıkları gücü onları dünya görüşlerine, ruh ile iletişim de ruhun besini olarak yansıtılmaktadır (Perrin, 2003: 58).

Fotoğraf 16: Ağaca bez bağlama ve Kam

HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.39.

Ağaç kültü doğum ile çoğalmada karşımıza çıktığı gibi ölümden de karşımıza çıkmaktadır. Hayatın başlangını ve sonunu bize yansıtmaktadır. Bunun dışında, incelenen kaynaklarda da belirtildiği gibi ağaç her dönemde, bütün inançların temelini sağlayan bütünleyiciyi oluşturmaktadır. Örneğin; balık avlamadan önce bu ruhlara göl kenarlarındaki ağaçlara çaput bağlama, çay ya da süt saçma gibi kurban sunma geleneği bulunmaktadır (Hoppal, 2001: 221). Farklı kaynaklarda, kötülüklerden kurtulmak, Tanrıya olan şükran borcunu ödemek için kutsal saydığı ağaca bez bağlanmakta, kurban sunulmaktadır (Ergun, 2004: 5). Kam ölünce dahi kutsal bir değere sahip olan ağaç, Kam ölünce davulu parçalanıp dala asılmakta olup Kam'ın ölüsünde ağaç ile bütünleşsin diye yayına gömülmektedir (Tuna: 2000: 239).

1.2.2. Eski Türkler de Yer-Su Kültü

Doğa kültürünün temelini oluşturan yer- su kültürleri, Eski Türklerin kutsal değerleri arasında yerini almaktadır. “Ana hatlarıyla üçe ayrılan evrenin, insanların yaşadığı saha orta dünya olan Yer’de pek çok ruhun varlığına inanılmaktadır.” (Esin, 2001: 79) Yer su kültürü büyük imparatorluklar devrinde gelişerek vatan kültürü derecesine yükseldiği, Orhon yazıtlarından bilinmektedir (İnan, 2000: 30) Orhun Kitabelerinde, Türk topluluğunun yer-su kültürünü kutsal saydığı tasvir edilmektedir (Ersürel, 2009: 30). Karşımıza çıkan farklı kaynaklarda yer-su kültürünün devletin resmi kültürlerinden biri olduğu ifade edilmektedir (Gökyay, 2007: 1013).

“Dağların, göllerin, ırmakların, ormanın, ağaçların, ateşin ve insanın çevresini oluşturan, yaşamını sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu doğal kaynaklar doğanın ruhunu oluşturmaktadır.” (Potapov, 2012: 324). Yer-su ruhlarını Kozmik düzenin devamlılığını gündelik yaşama doğrudan veya dolaylı müdahaleleri ile sağlamaktadır (Saydam, 2011: 137). Diğer kültürler de olduğu gibi yer- su kültüne de kutsal değeri öngördükleri için kurban sunmaktadır (Ersürel, 2009: 31). “Mağaraya yerleşerek, ilkel bahçe tarımına geçiş yurt ve sıla kavramlarının en eski şekli olan esirgeyen-koruyan ve besleyen kutsal yer ve su kültürünün oluşumunu sağladığı yorumlanmaktadır.” (Özkul, 2011: 282). Eski Türkler de karşımıza çıkmakta olan yer-su kavramı, diğer kültürler gibi farklı konuları, aynı amaç çerçevesinde tasvir etmektedir. Türeyiş konusuyla ilgili olarak sıkça ortaya çıkan mağara kültürü yer-su konusuyla ilgilidir ve kurttan türeme efsanelerinde de karşımıza çıkmaktadır (Ögel, 1971: 22).

İnsanların doğrudan Tanrı’ya (Tengri) dua etmediklerini söyleyen Rasony, “bunun yerine tali dediği yer-su ruhlarının aracılığını kullandıklarını ve dileklerinin aktarımını sağlamak için de şamanların aracılığını kullandıklarını belirtilmektedir.” (Rasony, 1993: 32). Altaylıların yer ruhlarını Ülgen ve Erlik’in dünyalarından ayrı tuttuklarını belirten Anohin, yer-su ruhlarının insanları koruyan ruhlar olduklarını; ancak kendileri ne karşı bir saygısızlık gösterilir ise cezalandırıcı ruhlar oldukları belirtilmektedir (Anohin, 2006: 15)

Kamlara göre: yaşadıkları toprak, su ve diğer nesnelere canlı olup kutsal amaç için kullanılmaktadır. “Takdis ettikleri Alaş, Hangay, Altay dağları, Abakan, Kem (Yenisey), Sütgöl ırmak ve gölleri Kamlar için yalnız coğrafi isimler değil; canlı varlıklar olarak tasvir edilmektedir.” (İnan, 200:34).

Kutsal gördükleri suların yakınlarına başkentleri yer almaktadır. “Ötügen, Ordu Balığı, Kara-Korum’u oluşturdukları betimlenmektedir.” (Ögel, 1971: 303). Destanlarda karşımıza çıkan su kültü, şifa gücü ile tasvir edilmektedir. “Sadece mitolojik değil aynı zamanda animistic tasavvurlar sisteminden geçmesini öngörmektedir.” (Alizade, 2012: 62). Eski Türklerde yer kültlerine bağlı olarak pek çok inanç gelişmektedir. “Eski Türkler de dünyanın eksenini oluşturdukları kabul edilmekte, en tanınmışları ise Ötügen dağlık ve ormanlık alan olarak tasvir edilmektedir”. (Bayrak, 2013: 73).

Eski Türk Kam dualarında anlaşılıyor ki Şamanistler dağ ruhları bulunduğunu tasavvur etmekle beraber doğrudan doğruya dağın kendisine ibadet etmekte, her şeyi duyan bir varlık olarak tanınmaktadırlar (İnan, 2000: 37). Farklı kaynaklarda yorumlanan bilgi lere göre; “Tunguzlar, Kutsal bir dağ ve dağın üzerinde gümüşten goncalar açan bir çiçek fidanı bulunmakta, dağın etrafında ise bir süt denizi çevrili olduğu yorumlanmaktadır.” (Ögel, 1971: 310). “Tuvada yaşayan bir şaman olan Viktor Kök-Ool’un duasında, dişil nitelendirmelere sahip ruhların varlığını ve civar dağlara, su kaynaklarına saygı duydukları yorumlanmaktadır.” (Bapaeva, 2008: 18). Kutsal saydıkları değerlere verilen önemin imgesel yansımaları bizi cezbetmektedir.

1.2.3. Eski Türkler de Güneş-Ay Kültü

Güneş, mitolojik sistemde en önemli görevler yüklenen kült olarak karşımıza çıkmaktadır. “Güneş ve ateşin başlangıçta aynı kutsal varlığı ifade ettiği ancak sonraları ayrı varlıklar halini aldıkları Güneşin insanı besleyen, ateşin ise insan yararlı bir varlık halini aldığı yönünde görüşler belirtilmektedir.” (Hoppal, 1993: 31).

Eski Türkler de kağanlar Kün-Ay (Güneş ay) aracılığıyla kut almakta ve güneşle özdeşleştirilmektedir (Öz, 2014: 45). Türkler, güneş ve güneşin doğduğu doğuya saygı göstermektedirler. Türklere göre güneş, aydan daha önemli olduğu yorumlanmaktadır (Ögel, 1998: 166). Eski Türklerde, özenle kurulan otağların kapısı doğuya (güneşin doğuşuna) açılmaktadır. Mitolojide karşılaştığımız gibi, edebiyatta da ruhu muza hitap eden yazılarda karşılaşmaktayız. “Örneğin; Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig adlı eserinde güneş ‘Yaşık’ isimlendirmesiyle yer almaktadır.” (Öz, 2014: 45).

Yerleşik hayata geçişle birlikte Güneş’in öneminin ağırlık kazandığını belirten Bayat, konar-göçerlikte Ay’ın önemli bir yer tutarken, toprağa bağımlı hale gelinildiğinde Güneş kültürünün inanç sistemine oturduğunu söylemektedir (Bayat, 2007: 301).

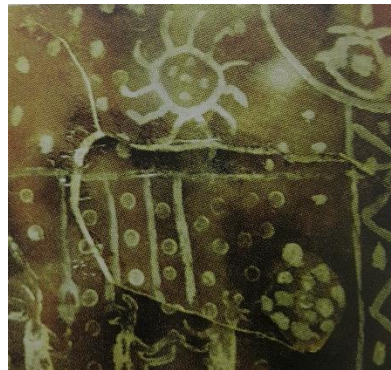

Güneşin mitolojide ve astrolojide gezegeni de Güneş olup, direği olarak da Eski Türkler de kutup yıldızı önem arz etmektedir (Öz, 2014: 45). Farklı yapılarda karşımıza çıkan güneş ve ay sembolü, farklı anlamlar yüklenerek günümüzde yorumlanmaktadır.

Kültün evrimiyle ve kutsal ay kültürüyle birleşmesiyle kadın cinsellik organıyla da ilişkili bir tapıncı da içeren ve erkeklere zorla kabul ettiren bir biçimde tasvir edilmektedir (Özkul, 2011: 982). “Ay’ın, Güneş’ten yaratıldığına inanılmakta, Ay ışığı da Gök Tanrının sperması olarak algılanmaktadır, ananın gebe kalmasına neden olan kutsal ışığıyla yeryüzünü aydınlattığı yorumlanmaktadır.” (Korkmaz, 2007: 31). Karşımıza çıkan kaynaklarda ay’n soğuğu, güneşin ise sıcaklığı temsil ettiği belirtilmektedir (Ögel, 1971: 173).

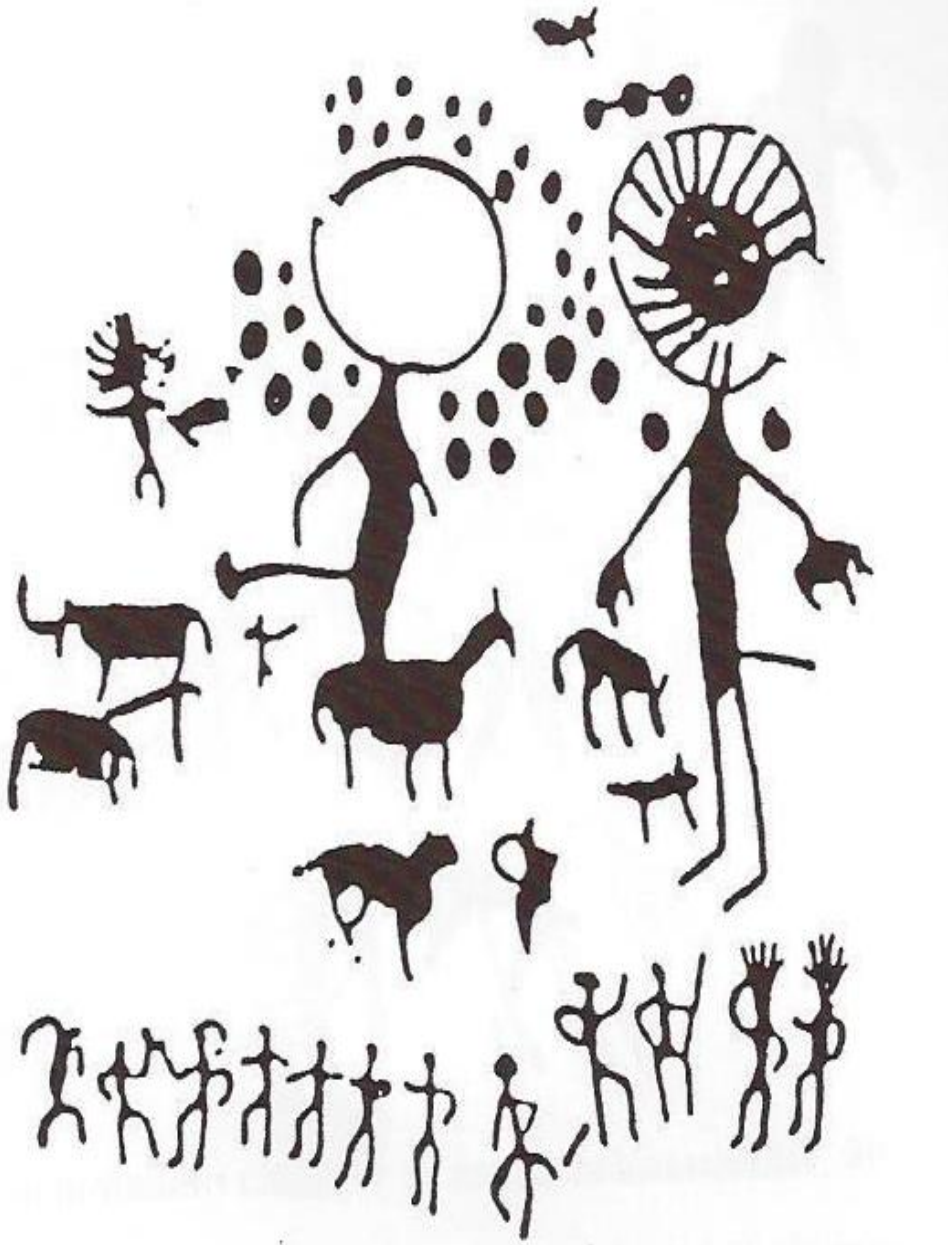
“Güneş, anne-dişi; Ay, baba-erkek anlamı taşımakta, Oğuz Kağan’ın oğullarından biri olarak ve Bozoklar kolunun başında olan Gün-Han da adını güneşten almaktadır.” (Öz, 2014: 44). Mitolojik kahramanları incelediğimiz zaman, atlarının güneşten geldiği belirtilmekte, Güneş atları büyük tehlikeden korumaktadır (Alizade, 2012: 91). Eski Türkler de, Kam kostümünde güneşi ve ayı simgeleyen madeni levhaların takılması, bununla bağdaştırılmaktadır (Gömeç, 211: 47). Altay Kam’ı göğe çıkarken 6. katta ay ada ‘ay baba’yı selamlamaktadır (Ersürel, 2009: 38). Farklı kaynaklar da Altay Türklerine göre, göğe madeni iki büyük ayna koyarak dünyayı aydınlatmaktadır (İnan, 2000: 96). Kostümü tamamlayan davul üzerinde de ay ve güneş sembolüne rastlanmaktadır. “Davulun ikiye ayrılıp üst kısmına 2 daire çizilmesi, güneş ve ayı tasvir etmektedir.” (Hoppal, 2014: 230).

Fotoğraf 17: Kam davulu üzerinde güneş ve ay.

HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.234

Fotoğraf 18: Kam tasviri- güneş taçı

HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.69.

1.2.4. Eski Türkler de Ateş-Ocak Kültü

Eski Türkler de toplayıcılık yaygın durumdayken, avcılık ile et yemek ihtiyacı doğmaktadır. “İnanışlara göre Ülgen ak ve kara taş indirmekte, taşları bir birine sürterek yakmakta, ateş ortaya çıkmaktadır.” (Gömeç, 2011: 51) Toplayıcılık ve avcılıkla geçinmekte olan bu yapıya son buzul dönemine doğru mağaralara yeleşme gerekliliği nedeniyle, mağaraları vahşi hayvanlardan ele geçirip ateş vasıtasıyla koruyabildikleri belirtilmektedir (Özkul, 2011: 982).

Eski Kam’lar, korunmanın yada et pişirmenin dışında, ateşe daha mistik anlamlar yüklemektedirler. Kamlığın özel bir sihirsel uzmanlık durumu olan ateşe egemen olma kutsallığı tasvir etmektedir (Ersürel, 2009: 8). Eski Türk Kamların yaptıkları her törende mutlaka ateş bulunmaktadır. Ateşten çıkan alevlerin renklerine göre yorumlar yapılmakta buna göre: alev yeşil olursa kıtlığa, kırmızı ise savaşa, sarı renkte olacaksa salgın hastalık olacağına, siyah olursa hakanın öleceğine inanmaktadır (Uraz, 1992, 166). Bunun dışında belirli günlerde ateş yakılmakta, kurban verilmektedir (Ersüerer, 2009: 58).

Eski Türk Kam, inançlarına göre kutsal değere sahip olan ateş kötü olan herşeyi yok ederek iyi olanı getirmektedir. Ateş düşmeleri korkutmak için yada onların güçlerini yansıtmak için farklı yolları kullandıkları dönemler tarihi bilgiler arasında karşımıza çıkmaktadır. “VI. yüzyılda Batı Göktürk hakanına gelen Bizans elçilerini ateşler arasından geçirildikleri belirtilmektedir.” (İnan, 2000: 43).

“Eski Türklerin ateşe verdikleri önemi 598 yılları civarında Theopylatos Simokatta Türkler ateşe olağanüstü hürmet göstermektedir” diyerek ifade etmektedir (Esin, 1979: 4). Yurtların girişlerinde sol tarafta bulunan ateş yeri aileye ait olduğu tasvir edilmekte, bu bölüme aileden başkası oturamamaktadır (Radloff, 1994: 115). Mitolojide, diğer kültürlerde tasvir edildiği gibi ateş kültüründe de erkek- kadın çağrışımları yer almaktadır. Ateş, topluluklar nazarında eril ya da dişil biçimde anlamlandırılmaktadır (Roux, 2011: 41). Günlük ihtiyaçları düzenlemek için kullanılan ateşe farklı anlamlar yüklenmektedir. Yemek yapımı, evin ısınmasının sağlanması gibi ev içi işlerden kadının mesul olmasının ateş ile bağdaştırılmakta, ateş-ana’dan çocuk ve iyi bir hayat için de dilekte bulunmaktadır (Çoruhlu, 2010: 52).

Fotoğraf 19: Kam-ateş

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.164

Radloff'un Şorlarda karşılaştığı bir geleneklerinde, yeni evlenen çiftlere kayın kabuğu ile örtülerek yapılan geçici bir yurtta damadın ateşi yakması geleneği bulunmaktadır (Radloff, 1994: 117). Aile yaşantısında önemli yer edinen ateş aile yaşamında, kadına yüklediği anlamın farklı yansımaları tasvir edilmektedir. "Yeni gelinlerin evlerine ilk kez girdiklerinde ateşe yiyecek sunması geleneği kelindi otko kiydirer adı ile Altay Türkleri arasında da betimlenmektedir." (Dilek, 2007: 39).

Roux, "evli genç kadınların ateşe adak adamaktan sorumlu olmalarını artık yeni evlerinde evin hanımı olarak ateşten faydalanacak kişiler olmasına bağlamaktadır." (Roux, 2005: 209). Bu anlamda ateş kültürü irdelendiğinde ateşin anlamlı ve kutsal bir değere sahip olduğu yansıtılmaktadır.

1.2.5. Eski Türkler de Demircilik (Madencilik) Kültü

Yer-Su içine yer alan demir Türklerde kutsal sayılmaktadır. Bunun en büyük sebebi, Türklerin yurtlarında demir yatakları bulunması olarak betimlenmektedir. "Altay'ın demircileri olarak anılan Türkler tarafından işlenmesi, özellikle silah yapımında kullanılması betimlenmektedir." (Çoruhlu, 2000: 35).

Kötü ruhları kovduğuna inanılan demir, demiri işleyen ona şekil veren demircilerde önem kazanmaktadır (Ersürel, 2009: 55). Önemli kültler arasında yer alan demircilik kültürü, güneş gibi sıcak, dağ gibi sağlam, ateş gibi ürkütücü anlamları tamamlamaktadır. Eski Türkler için çok anlamlı bu kült, Türklerin olmazsa olmazı at, avrat, silah tasvirini tamamlamaktadır. Hükümdar için kılıçın keskinliği kadar, üzerine işlenen anlamlarda önem arz ettiği farklı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. Demirin paslanmaz, bir canlı ruhu olduğu düşüncesi ile Kam kostümü demir ile sağlamlaştırılmaktadır. Hayvan kültüründen esinlenilerek yapılan kostümdeki kuş kanatlarının demir parçaları en güzel örneklerini yansıtmaktadır.

Demirciler ile şamanların kardeş oldukları ayrıca Kam'ın adaylık aşamalarından biri olan parçalanma esnasında yeraltında demirciler tarafından kemiklerinin birleştirildiği inancının da var olduğunu betimlenmektedir (Bayat, 2015: 36).” Demir ekler Kam giysilerinde sıkça rastlanan objeler olup, demircinin esrarengiz gücü bakımından Kam'a denk olduğu kabul edilmektedir.” (Bayrak, 2013: 80). Bu kostüm üzerinde yer alan bu objeler mistik anlamlar taşımaktadır. “Demirden takılar ruhlarla iletişimi sağlamakta ve kötü ruhları korkutmakta önemli bir araç olarak ilgi gördüğü belirtilmektedir.” (Tokarev, 2006: 202).

Fotoğraf 20: Kam kostümünde yer alan demir nesne

HOPPAL, Mihaly (2014), Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.225.

İKİNCİ BÖLÜM – ESKİ TÜRK KAM KOSTÜMLERİ

Kostüm Kamın insanüstü bir varlığa dönüşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kam'a ait olan, kostüme dikilen her parçanın büyüsel güçlere sahip olduğu tasvir edilmektedir. Kamlar, kıyafetlerini ayin esnasında giymekte ruhlarla iletişime geçmektedir (Mandaloğlu, 2011: 111).

Şamanizmde evren; gök, yeryüzü ve yer altı olarak üç bölümden oluşmaktadır. “Üst üste gelen bu bölümler gerektiğinde birinden diğerine geçişi sağlayan kozmik bir eksenle bağlanmaktadır.” (Roux, 2002: 64). Kostümün ana parçaları yukarı ve aşağı dünyalara ait nesnelere semboller, hayvan derisi ve tüyünden oluşmaktadır. Kamlar yer ve gök hayvanları ile özdeşleşmekte, onlardan güç almaktadır.

Kostüm (manyak) Kam'ın hizmet ettiği ruhun isteğine ve en ince ayrıntılarına kadar dikilmektedir. Üzerine aksesuarları temin edilmektedir. “Altaylıların manyak, Yakutların kumu, ereni ya da Kam manyağı (oyun tangasa) dedikleri bu kostümün yapılması emrini alan Kam, akrabalarından yardım istemektedir.” (Kılıç, 2010: 329).

Kam kostümünde kullanılan aksesuarlar incelendiğinde karşımıza en önemli 8 parça çıkmaktadır. Bunlara baktığımızda:

- 1) Kam kostümü, Manyak (cüppe ve hırkaya benzer)
- 2) Başlık
- 3) Eldiven
- 4) Ayakkabı, bot
- 5) Kemer
- 6) Maske
- 7) Asa, Kamçı, Kırbaç
- 8) Davul (Eliade, 1999: 178).

Yaşadıkları yerlere, iklim şartlarına göre kullandıkları malzemeler ve aksesuarlar farklılık göstermektedir. Kam kostümünde genel olarak incelendiğinde bir ceket üzerine sonradan eklenen mistik imgeler ruhları temsil eden parçalar dikilmektedir. “Kostüm ceketi işlenmiş meral derisi, beyaz koyun derisinden, düğmesiz önü açık şekilde dikilmektedir.” (Çoruh, 2000:75). Yaz ve Kış mevsiminde farklı kostüm kullanılmaktadır. “Kışın bir gömlek üzerine, yazın da çıplak bedene giyilmekte ve bazı bölgelerde beyaz bir keten elbise tercih edilmektedir.” (İnan, 2000: 92).

Kadın ve erkek kostümleri arasında fark olmamakta fakat bazı kaynaklarda renk tercihlerinin farklılığı yer almaktadır. “Kadın kamlar, beyaz veya mavi renkli kumaş tan elbise giymektedir.” (İnayet, 2013:45). Kostümlere alt ve üst dünyayı temsil eden görevler yüklenmektedir. Alt dünyayı tasvir ederken karanlık ve ağır metal eşyalar kullanmakta, üst dünyayı ise uçuşu kolaylaştıran hafif kuş tüyleri ve sicimler tasvir etmektedir. Alt dünyayı tasvir eden kurbağa, yılanı temsil eden kumaştan örgü, ip ve demir nesnelere kullanılmaktadır. “Eski Türk Kamlarının kullandığı nesnelere; içsel ışığa için gözlerini bağlayabileceği mendil, çingiraklı omuz atkısı, hayvanın boynuzlarıyla birlikte kafa derisinden yapılmış başlık, hayvan pençeli ayakkabı bazıları oluşturulmaktadır.” (Öz, 2014: 31).

Sibirya, merkezi bir bölge olarak kam kostümü, yaşam tarzı, hayata bakışı en çok burada ortaya çıkmaktadır. Burada belli kabileler bulunmakta; Altaylar, Yakutlar, Hakaslar, Tuvalar, Tofalar, Dolganlardır (Arslan, 2011:65). Kutsal sayılan Kam giysilerinin doğal olarak saklanması korunması birtakım yasak ve kuralları da beraberinde getirmektedir (Kılıç, 2010: 323). Özenle dikilen kostüm, yine özenle saklanmaktadır. Kostümün bir sebeple zarar görmesi durumunun da giysinin sahibi olan Kam hastalığı ya da ölümle karşı karşıya kalma olasılığı anlatılmaktadır (Bayat, 2006: 175).

2.1. Kuzeydoğu Sibirya Türklerinin Kam Kostümleri

Kam kostümlerinin en güzel örnekleri yansıtmakta olan Kuzeydoğu Sibirya, kostümleri dabalı deriden yapılmaktadır. “Kullanılan hayvan derisi 3-4 parça halinde olup istenilen ölçüde eklenmektedir.” (Kılıç, 2010: 319). Bazen de dokuma kumaşlar kullanılmakta ve kumaştan yapılmış kutsal hayvan figürleri dikilmektedir.

2.1.1. Yakut (Saha) Kam Kostümleri

“Saha Türklerinin hayatında Kök Tengri dini çok önemli bir rol oynamış, bugünde Şamanizm olarak adlandırılan bu merasimler oynamaya devam etmektedir.” (Gömeç, 2011: 47) Yakutlar Kara ve Ak Kam tarafından yönetilmektedirler. Kostümün üzerini metalden ay ve güneş şeklinde diskler, kemikler süslemektedir (Arslan, 2004: 132). Bir hastayı tedavi etme aşamasında, kurban törenlerinde Ak Kam olarak görev almaktadır. Yakut kostümlerinde geyik tipli elbiseler de ağırlıklı olarak metal; kuş tipinde olanlar ise daha küçük çanlar ve çingiraklar kullanılmaktadır. Yakutlarda kartalın kam ve ışığın ilk yaratıcısı olduğu görüşü kostümü ile örtüşmektedir (Çal,

211: 233). En karmaşık kuş motifli şaman kostümlerine Yakut Türklerinde rastlanmaktadır. Kuş tipi kostümlerde kanatlar için tüylerle süslenmiş püskül ve saçaklar kullanılmaktadır. Kostümün kollarına ve kuş tüyü dikilmekte, çoğu zaman da demirden kuş tüyü ilave edilmektedir. Yakut kamının kostümünde emeget denilen ruhun sembolü ile kuş resimleri ön plana çıkmaktadır (İnan, 2000:92).

Geyik tipi kostümlerde ise bir dize kaburga kemiği yer aldığı bilinmektedir. Üzerinde bulanık demir de at şekli tasvir edilmektedir (Arslan, 2011: 60). Kostümleri üzerine ilave olarak eklenen saçaklar saç tasvir etmektedir. Kostümü tamamlayıcı bir nesne olan başlık yardımcı hayvan ruhu olan geyik boynuzları ile tamamlanmaktadır. Kullandıkları imgesel aksesuarlar parlak ve ses gücü olan nesnelere olarak bilinmektedir. “Bazı Kam’lar aksesuarlarda maske kullanmamaktadırlar (Çoruhlu, 2000: 75). Yakut Kam’ı giysisinde 30–40 libre, yaklaşık olarak 13 ile 17 kilo arasında maden sel takılar taşımakta, takıların canlı olduğu düşünülmektedir.” (Kılıç, 2010: 328).

“Yakutların Kalım bölgesinde kostümü olmayan erkek kamlar, sangın adı verilen kadın elbiseleri giyerek kamlık yapmaktadırlar.” (Bayat, 2015:91). Yakutlar kam kostümünü tamamlayıcısı davul bulunmaktadır. Kam yer altına inerken davulu ve kırbacı yardımcısı olarak yanında yer almaktadır. “Yakutlar 20. Yüzyılın sonlarında yıllar boyu süren yasaklamalardan sonra yaz ortasındaki ortak bayramlarını yeniden kutlamakta, beyaz şamanlık (kamlık) geleneği canlanmaktadır.” (Hoppal, 2014: 113).

2.1.2. Dolgan Kam Kostümleri

Kuzey Sibiryada yaşayan Dolgan Milleti kam kostümü, işlenen derinin yalnızca yan kollarının birleşmesi için delikler bulunmaktadır (Kılıç, 2010: 319). Elinde, direk ucunda tahta kuşlar yer almaktadır. Dolgan Kam kostümü incelendiğinde:

- a) Üzerine demir yuvarlaklar (göğüslük) ve mitsel hayvanları temsil eden figürler asılmaktadır (Hoppal, 2014: 114).
- b) Kam kaftanının ön tarafı pürüzsüzdür, kayış ilmeklerle bağlanmıştır. Boyun bölgesinde ise tay dili denilen kopçalar iliklenmektedir (Sağlam, 2014:60).
- c) Kostüm arkasında boylu boyunca uzanan omurga yeri, dünyanın kendi ekseninde ki dönüşü sırasında ki duruşunu temsil etmekte, başta olan süslemeler üst dünyayı elbise dekiler orta, bacaktağiler ise alt dünyayı tasvir etmektedir (Hoppal, 2014: 213).

- d) Bir maske (içsel ışığa inmek için gözlerini bağlamaya yarayan mendil) bulunmaktadır (Öz, 2014: 31).
- e) Kaftanın sırtında hilal ile kamin gücü demir zincir bulunmaktadır (Eliade, 1999: 182).

Fotoğraf 21: Yakut Kam Kostümü

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.25.

Fotoğraf 22: Yakut Kam Kostümü

Salihov, Ahat(2008). Şamanların Tedavi Usulleri Ve Tıbbın İnanca Etkisi Genel Türk Tarihi, Ulusal Ve Uluslar Arası Türk Tarihi Araştırmaları Türksöy Sayı : 26.

2.2. Güney Sibirya Türklerinin Kam Kostümleri

Güney Sibirya birçok Türk topluluğu bulunmaktadır. Yer-gök inancı olan Kamların kostümlerinde, yer-gök hayvanına ait nesnelere ile karşılaşmaktayız. Kanlı ve kan-sız olmak üzere iki şekilde kurban töreni görülmekte olup en uzun sunu olarak Ülgen'e armağan edilmektedir (Küçük, 2010: 200).

Kostümlerinde dikkat çeken dokuz rakamı önemli olup, giysilerinin omuzlarında dokuz ok ve yay simgesi çokça kullanılmaktadır." Koyun derisinden yapılan gagaları ve pençeleri ile kuşu sembolize eden, en uzun dizlere kadar olan giysi karakteristik olup kendine has özellikleri bünyesinde barındırmaktadır." (Kılıç, 2010: 326). Kostümleri, kuş tüyleri ile süslenmektedir.

2.2.1. Altay Kam Kostümleri

Altay boylarında kamın kullandığı kostümler ayinlere göre farklılık göstermektedir. "Kuzey Altaylılar ayin sırasında beyaz keten elbise giymektedirler." (Hoppal, 2014: 117). Kolun alt kısmına deri püsküller asılmaktadır. Giysinin arkasına ise bazen bele kadar uzayan kumaş parçası dikilerek tüm askıların asıldığı görsel kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.

Kostümlerini başlık ile tamamlamaktadırlar. Altay boyları, başlık süslerinde kartal ve baykuş tüyü kullanılmaktadır. "Ruhlar tarafından tanınmamak için yüzlerini kurumla siyah renge dönüştürmektedir." (Çoruhlu, 2000:75). Kostüm yakasına ruhları ya da tanrıların çocuklarını simgeleyen 7 kukla, gök kızı ve cübbeleri dikildiği kostüme ilave olarak siyah yaka üzerine 7 tane çingirak dikilmektedir (Hoppal, 20- 14: 209). Bazı kaynaklarda dokuz tane belirtildiği görülmektedir (Kılıç, 2010: 326). "Bunun nedeni ise; göğe çıkarken 6. katta "ay baba" yı, 7. katta "güneş ana" yı selamlamaktır." (Buluç, 1942:151). Kötü ruhlarla mücadelede kullanacakları yay ve diğer silahların sembolleri de dikilmektedir (Tuna, 2000: 2349. İnanişe göre, ruhların isteklerinden en ufak bir nesne eksik olursa bu kostüm ve davul ayin yapmaya yaramayacaktır (Bayraktar, 2014: 8). Altaylı kamları bugünkü heykelciklere töz adını vermesi, bunların ataların hatırası için yapıldığını göstermektedir (Gömeç, 2011: 45).

Fotoğraf 23: Altay kımı ve davulu

<https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eamanizm>10.02.2016 (17.00)

2.2.2. Kumandin Kam Kostümleri

Kumadin Kamları törenlerinde maske kullanımına önem vermektedir. Ağaç kabukları en çok kullandıkları malzemeler arasında yer almaktadır. “Kuzey Altay bölgesinde bulunan Kumandin kavimi'nin kamı erotik figürler ile dans eden korkunç Koca Kaan olup, canlandıran kişi beyaz elbise giymektedir.” (Bayat, 2015: 69) Doğu Altaylılar da kara kamlık önemli bir yer teşkil etmektedir. Kara kamlığın yerini ritüellerinde esrimenin yer almadığı Ak kamlık ön plana çıkmaktadır.” Gelecekte haber veren kamlara tölgöçi, ruhlarla konuşan kamlara körmökçi, hekim kamlara emci, her şeyi bilen kamlara pileçi denilmektedir.” (Hoppal, 2014: 120).

2.2.3. Hakas Kam Kostümleri

Kostüme çok değer veren Hakaslar farklı tipte kostümler hazırlamaktadırlar. Kostüme yaka eklenip, hayvan derileri (kürk), yırtıcıların pençeleri ile tamamlanmaktadır. “Güney Sibirya Türklüğüne bağlı olan Hakas boyu kam kostümü, keçi derileri olup siyah renkte kumaştan dikilmekte, kullanılan hayvan derisi parçaları kesilmekte bunlar isteğe göre birleştirilmektedir.” (Kılıç, 2010: 319). Kostüm ağırlıklı olarak, gök hayvanı olan kuş tipi örneğine uygun olarak dikilmektedir. Kostümlerde metalik askılar yakaya dikilmiş kürk parçaları ve kam davullarının dikkat çeken unsurları görsel kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır (Hoppal, 2014: 121-122).

2.2.3.1. Tuva Kam Kostümleri

Güney Sibirya Türk'ü olan Tuva kamlarının kullandığı nesnelere farklılık göstermektedir. “Tuva kostümü için kara hayvanı olan geyik ya da maral derisi parçaları olarak kesilmekte, istenilen ebatlara göre dikilmektedir.” (Kılıç, 2010: 319). Kostüm dikişleri özenli ve eşit olmaktadır. Kostümün farklı yerlerine deri parçaları ve saçaklar dikilmektedir. Kostümün, iskelet şeklini andırdığı, demir nesnelere kullanıldığı görsel kaynaklarda görülmektedir. Dikkat çeken kostümlerin başında gelen Tuva kostümleri alt dünyayı temsil eden yılan, yılan görünümlü aksesuarlarla süslenmektedir (Hoppal, 2014: 209). Bu yılan örnekleri deriden, kumaştan, kurutulmuş yılan ölüsü ve derisinden, üst üste birleştirilen yılandan ve ağzı açık ürkütücü görünüm katan yılanlardan oluşmaktadır (Kılıç, 2010: 322). “Altay kamları hastalık gibi onlara birden bire iniyor ve organlarında titremeler ve zayıflıklar, göğüslerinde basınç, hummalı sıçramalar ve bağırmalar şeklinde belirlediği gözlemlenmektedir.” (Alvas, 2014: 62).

Tuva samanlarını onların güçlerinin kökenine göre şu beş grupta sınıflandırır:

- 1-Doğrudan daha önceki Kamların soyundan gelenler.
- 2-Toprak-su ve gök ruhlarından gelenler
- 3-Kötü ruh (albıs) tan gelenler (Hoppal, 2001: 218-219).

“Bütünüyle yılan adamı temsil eden giysi resmi, Tuvalara has olup farklı renkleri mevcut olup dirsek tarafında ise küçük deri parçaları dikilerek, küçük yılan denen püskül ve şeritler oluşturmaktadır.” (Kılıç, 2010: 322). Farklı kaynaklarda yılan, bükülmüş kumaş ile de tasvir edilmekte, çok güçlü ve varlıklı kamların kostümlerinin arkasında su yılanına yer verilmektedir (Hoppal, 2014: 209).

2.2.3.2. Tofa Kam Kostümleri

Güney Altay boyu olan Tofa halkının kam kostümü, işlenen derinin yalnızca yan kollarının birleşmesi için delikler bulunmakta, iskelet şeklinde aplikasyonlar işlenmektedir (Kılıç, 2010: 319). Bu şekiller omurga kemikleri, kaburgalar, kürek kemikleri, bel kemikleri ve kalça kemiklerinden oluşmaktadır.

2.2.3.3. Şor Kam Kostümleri

Hakas Türklüğüne bağlı Şor kamları, 20. yüzyılın sonlarında kendilerine özgü başlıkları giymeyi bıraktıkları bilinmektedir. Bu başlık üzerinde dağ tavuğu tüyü bulunan kırmızı bir külahtan oluşmaktadır (Radloff, 1893: 39). Dış görünüşün değil ritüellerin gerçekleştirilmesine önem verdikleri düşüncesi farklı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.

2.2.3.4. Sagay Kam Kostümleri

Güney Altay boyu olan Sagay kamı törenlerde bir odanın içerisine kurulan Kam ağacı ile ayini gerçekleştirmektedir. (Hoppal, 2014: 125). “Güney Altay boyu olan Tulayev kostümünün üzerinde ise parmak kalınlığında uzun sarkıtlar bulunmakta, buna yılan demektedirler.” (Kılıç,2010: 327). Görsel kaynaklarda görülen renkler sarı, kırmızı ve deri rengi olarak karşımıza çıkmaktadır (Hoppal, 2014: 206).

2.3. Orta Asya Türklerinin Kam Kostümleri

Tören de kam beyaz renkli kostüm giymekte, bir oda içerisinde beyaz bir tavan dan aşağı doğru asılmaktadır. İncelenen görsel kaynaklarda kam ağacı oda ortasına dünya direği olarak koymakta, beyaz ip bağlanmaktadır (Hoppal, 2014: 135).

Fotoğraf 24: Tuva kamı, başlığı kartal tüyü ile süslü.

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.127.

Fotoğraf 25: Tofa, kam kostümünün de iskelet simgeçiliđi.

KILIÇ ,Sibel(2010).Türk Şaman Giysilerine Semantik Yaklaşım. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks Vol. 2, No.1 . http://www.Dieweltdertuerken.org /index.php/ZfWT /article/ viewFile/99/sibel_k ilic Erişim Tarihi: 05.11.2016 (15.00).

2.3.1. Özbek Kam Kostümleri

Özbek Kamları genellikle erkek olup, kadın kostümü kullanmaktadır. Genellikle erkek kamlar kostümü giydiklerinde hekimlik yapmaktadırlar. Hekimlik sırasın da hastaların içinde kötü ruhları kovmak, kendilerine yardımcı olmaları için üzerinde güneş resmi olan, kenarlarına çingirak asarak davula elle vurmaktadırlar (Hoppal, 2014: 134). “Güneş sembolünü, kötü ruhları uzakta tuttukları için çok kullanmaktadır.” (Ögel, 1971: 170).

2.3.2. Uygur Kam Kostümleri

Uygur Kamları hekimlik yapmakta, hekimliği yaparken birçok nesneden yararlanmaktadır. Nesnelerin bazıları incelediğimizde kamçı, bıçak gibi günlük eşyalar karşımıza çıkmaktadır (Hoppal, 2014:135). “Uygur Kamlarının pratiklerini fal bakma, büyü ve hasta tedavisi olmak üzere üç ana grupta toplamak mümkün olmaktadır.” (İnayet, 2013: 46). Bunun dışında, kısırlığı gidermek, gelecekte ve kayıp şeylerden haber vermek, evi kötü ruhlardan arındırmak, kamlığın görevleri arasında yerini almaktadır (Bayat, 2006:22).

Görsel kaynaklarda, Kam davulu yere oturttuğu hastasının başında eliyle çalmaktadırlar (Bayat, 2010: 115). “Türkmen erkek kamları, kadın kostümü giymekte ve hekimlik törenlerinde kam kızgın kömürün üzerinde yürüdükleri görülmekte, Kam gücünü göstermekte, saygınlığını artırmaktadır.” (Hoppal, 2014: 164).

2.3.3. Kazak Kam Kostümleri

Kazak Kamları hekimcilik görevini üstlenmektedirler. Tedavi sırasında kamçı kullanmaktadır. (Bayat, 2010: 119) Kam gücünü göstermek için farklı yollar tercih etmektedir. “Buz üzerinde yürüme ya da kızgın demir kılıcı yalamak bunlardan bazıları olup, Kamların da erkeklere baskı, kadınlara ise bübü denilmektedir.” (Hoppal, 2014: 138). Bazı kamlar asalı (çingirak-raklı) ve aynalı kam olarak bilinmektedirler.

2.4. Farklı Kültürlerde Kam Kostümleri

Türk boyalarında olduğu gibi diğer kültürlerde de kam kostümü önemli bir yere sahip olmaktadır. Kutsal amaçlara hizmet etmekle görevlendirilmiş olan Kam kostüm seçimini buna uygun olarak yapmaktadır.

“Samoyedler’in Kuzey boyuna bağlı olan Enyetsler kam kostümü, işlenen derinin yalnızca yan kollarının birleşmesi için delikler bulunmaktadır.” (Kılıç, 2010: 319). Kam kostümleri; incelenen görsel kaynaklarda, üzerinde kuş ve geyiği andıran demir-

ler nesnelere bulunmaktadır. “Samoyedler’in boyu olan Ngana sanlar’ın Kam kostümlerinde kara-siyah (açık-koyu), kırmızı-siyah, açık (deri rengi)-kırmızı renkler olarak görülmektedir.” (Hoppal, 2014: 213). Bu zıtlık farklı nesnelere karşımıza çıkmaktadır. Açık rengin sağ tarafa geldiği, bunun erkeklerin ve üst dünyanın sembolü olduğu; koyu olanın ise kadınların ve alt dünyanın rengi olduğu ifade edilmektedir (Öz, 2014: 30).

Moğol boyu olan Buryat kamınının bir kürk (siyah), vaşak biçiminde bir başlık bulunmaktadır. “Ağaçtan ve demirden at başlı bir değnek bulunmakta, çanla süslenmek üzere buna sopa-at denilmektedir.” (Tuna, 2000:234). Farklı kaynaklar da buna çubuktan at da denilmektedir. “İki boynuzla süslü miğfer, yakasında baykuş tüyünden yapılan 7 bebek dikilmekte, kostümün sırt kısmında, yakanın altına rastlayan yerden dokuz bebek sarkmakta, bunlar Ülgen’in kızlarını simgelemektedir.” (Hoppal, 2014: 143). Buryatlardaki kara kamların doğuya götürülmeleri, doğunun mavi (gök)le simgelenmesinde kara kamlarla gök, gök tanrı veya gök ruhları ile bağlantısı görülmektedir (İnayet, 2013: 46).

“Mançu- Tunguz kuzey boyu olan Evenkiler kam kostümü ise işlenen derinin yalnızca yan kollarının birleşmesi için delikler bulunmaktadır.” (Kılıç, 2014: 319). Daha çok kuş biçimli, su kuşu tasviri, demir çingirakların bulunduğu kostümleri kullanmaktadırlar (Hoppal, 2014: 154).

“Kam kostümlerinin geneline baktığımızda topluluklar arasında ilişkiler olmakla birlikte özellikle bütün deriden yapılan kostümü giyen halkların etnografik olarak aralarında sıkı bağlar bulunmaktadır.” (Kılıç, 2010: 319).

- a) Bütün hayvan derisinden kesilmiş, yalnızca kolların dikilmesi için açılmış delikler bulunmaktadır.
- b) Bu grup giysiler ilk gruptakiler gibi düz değil iki yandan eğimli olarak kesilmekte, belden kemer ile bağlanmaktadır.
- c) Cüppeler 3 parça derinin eğimli olarak kesilip birleştirilmesi ile oluşturulmaktadır.
- d) Bu gruptakiler ayrı ayrı biçilmiş sırt, bel alt parçalarından oluşmaktadır.
- e) Kimono tarzında dikilmiş olup üzerlerinde kumaştan atkı görülmektedir (Malaya, 1971: 80-82).

Fotoğraf 26: Karnında iki başlı kuş tasvir edilen Evenki kam kostümü

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.152.

2.5. Kam Kostümünde Ceket Aksesuarları

Türk Kamları ve farklı kültürlerin Kamları, değişik bölgelerde yaşamış olsalar da amaçları aynı doğrultuda olmaktadır. Ceketinde eklediği kuş tüyü hangi kuş tüyü olursa olsun amacı değişmemektedir. Kullanılan diğer nesnelere bu olgu ile devam etmektedir. Kıyafet türlerinden biri olan kısa ceketler genellikle geniş olup, kısa ceketin eteklerine ve koltuk altlarına uzunca tutulmuş deri parçalarından kesilmiş şeritler dikilmektedir (Malaya, 1971: 61).

Kostümün ana parçasını, hayvan postları ve ya dokuma kumaştan dikilen ceket oluşturmaktadır. Genel anlamda incelediğimiz görsel kaynaklarda, bütün kamların kullandıkları nesnelere ve detayları;

a) Puhu ve baykuş tüylerinin oluşturduğu demetler, omuzların üzerine konulmakta, omuz arkasındaki sicimler baykuş tüyelerine sahip olup, iki omuzun kanatları denilmektedir (Kılıç, 2010: 326).

b) Yaka civarında, omuzların arasına(köksi) dokuz tane küçük kukla dikilmektedir. “Kuklaların başına puhu kuşu (sarı ükü) tüyleri dikilmekte, kuklaların altına iki sıra halinde üçer tane dokuzluk sedef, deniz kabuğu” (Beğenç, 1967: 74) yılan başı geçirilmektedir. “Küçük cübbeler onların kostümünü, demir veya başka madeni şeyler küpelerini temsil etmektedir.” (Anohin, 2006): 47).

c) Kuklaların altına, sırtın orta bölümüne yatay olarak bir sıra yay ve bir sıra boyun çanı geçirilmektedir.” Çanlar kürke kemerler ile bağlandığı görsel kaynaklarda görülmektedir.” (Kılıç, 2010: 326).

d) Kuşak altına, çember dikilmektedir. “Kötü ruhlarla mücadelede kullandığı manevi yayın ve diğer silahların sembolleri küçük yay ve çingiraklar oluşturmaktadır.” (İnan, 2000: 92).

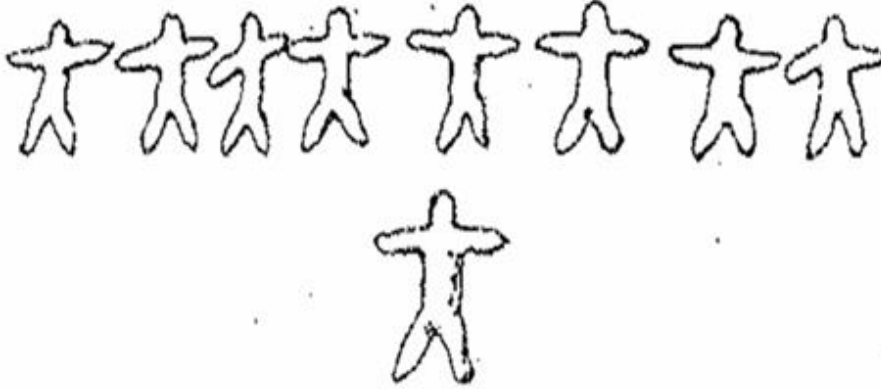
Oklardan başka:

- salkımlı demir halka(konjura)

- dokuz salkımlı levha(konjura)

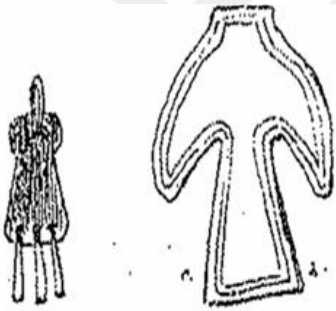
- burun şeklinde levha eklenmektedir (İçel, 2011: 900).

Fotoğraf 27: 9 Kukla (Köksi)

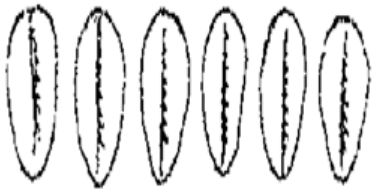
ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s 46-47.

Fotoğraf 28: Ülgen kızlarının kürkü.

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s 46-47.

Fotoğraf 29: Yılan başı.

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s 46-47.

Fotoğraf 30: Çan

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s 46-47.

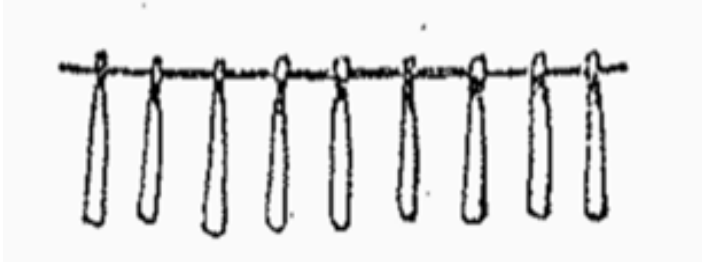
Fotoğraf 31: Yay

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s 46-47

Fotoğraf 32: Kulak

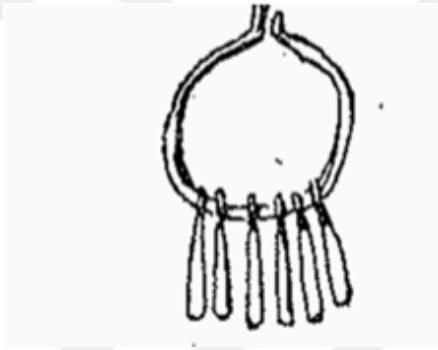
ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47.

Fotoğraf 33: Dokuz salkımlı levha

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47.

Fotoğraf 34: Salkımlı halka

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47.

Fotoğraf 35: Güneş ve Ay

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamanlığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.47.

e) Kostümün iki yanında kare bez parçaları olup, omuzlarına bazen küçük hayvanların kurumuş kafalarını dikilmektedir (Kılıç, 2010: 326).

f) Kostümün arka bölümünde, kuş kuyruğu adı verilen 3 kalın kısa örgü bulunmakta ve tüm sırt boyunca farklı farklı uzunluklarda dikilmektedir. Bazı kaynaklarda deri örgüler kullandıkları görsel kaynaklarda görülmektedir (Kılıç, 2010: 326).

g) Abra, baykuş tüylerinden oluşan sicim olarak kostüme dikilmektedir. Yeşil kumaştan yapılmış bir şeridden ibaret olup, dört ayağı ile ağzı kırmızı renkten oluşmaktadır. “Başında baykuş tüyü, göz yerinde ise, küçük birer bakır pul bulunmaktadır.” (Buluç, 1942: 122).

h) Manyağın sırt tarafında güneş ve ayı tasvir eden iki büyük metal toka (tarılga) (Uraz, 1992: 208) ve yıldızları tasvir eden bir çok küçük tokalar bulunmaktadır (Anohin, 2006: 47).

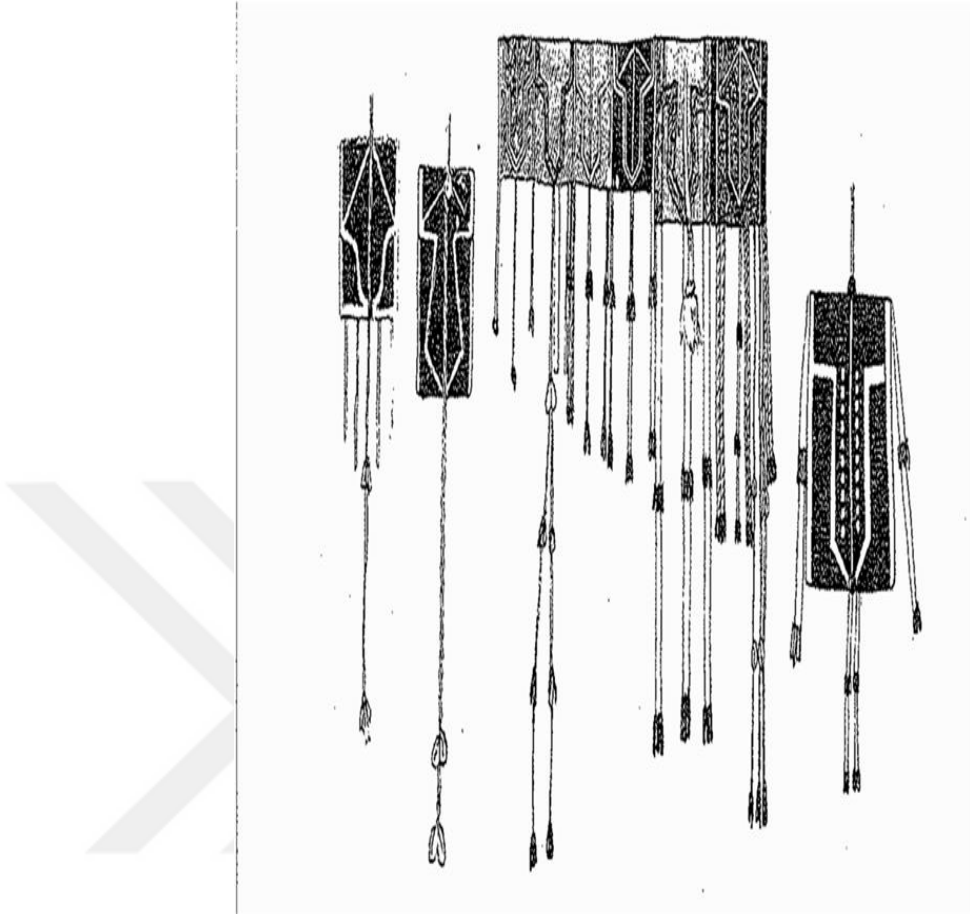
2.6. Kam Kostümünde Etek Aksesuarları

Kostümde etek üzerinde parçaları incelediğimizde çoğunlukla koyu renkli uzun kumaş parçalarının yer aldığı görülmektedir. Bunları incelediğimiz de;

- a) Kostümün eteğinde, mendiller ve parça bezler bulunmaktadır (Kılıç, 2010: 327).
- b) Ön kenarına kırmızı şerit dikilmekte, bazı bölgelerde mavi renk kullanıldığı görsel kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.
- c) Kostümün sol tarafına koyu renkli kumaştan örülerek, kalın örgü bağlanmaktadır. Bunlardan birisine yılan, diğerine kör yılan denilmektedir (İnan, 200:92).
- d) Eteklerine ve kemerin uçlarına takılan renkli kumaştan şeritler üzerine siyah veya beyaz insan tasviri dikilmektedir (Kılıç, 2010:324).
- e) Kuşağa, püskül ve boncuklu küçük torbalar dikilmektedir (Kılıç, 2010:324).
- f) Kartal Pençesi (mörkünün tabijı) (Uraz, 2008: 208). Saçaklı, kartal tüyleri asılı olup, pençe ile kostümün kuşağına eklenmektedir.
- g) Ayı pençesi (Mete, 2016:14). Hasta tedavisinde kullanılan ayı pençesi, görsel kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır (Hoppal, 2014: 213).
- h) Ruhları temsil eden sincap, ağaçkakan derisi ile kara bezden yapılmış bir kurbağa dikilmektedir (Buluç, 1942:122).

Fotoğraf 36: Etek Aksesuarı.

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalıĝına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s48.

Fotoğraf 37: Kartal Pençesi.

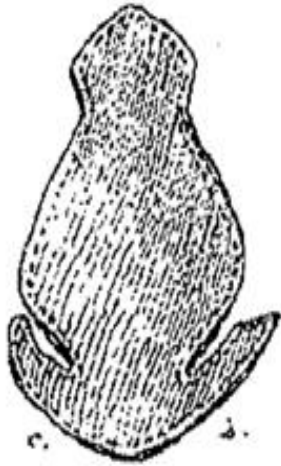
ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalıĝına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s 51.

Fotoğraf 38: Ayı Pençesi.

Biricik, Mete (2016). Kam Elbisesi Manyak ve Diğer Malzemelerin Yapılışı. <http://www.gnoxis.com/kam-elbisesi-manyak-ve-diger-malzemelerin-yapilisi-62307.html> Erişim tarihi: 05.03.2016(18.00).

Fotoğraf 39 : Kurbağa şekli (paka).

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalığına Ait Materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları, s.49.

Kam'ın kostümünde yılan, akrep, çıyan, kunduz gibi yabanî ve zararlı hayvan şekilleri çizilerek onların kaçırılacağına inanılmaktadır. Bunu davul üzerine çizdikleri resimlerde de görülmektedir. “Bugün Anadolu’da Türkmen köylerinde dokunan halı, kilim gibi dokumalar Kam giysilerinin izleri taşımakta, amacı resmedilen hayvanları uzaklaştırmak olduğu kabul edilmektedir.” (Ersürel, 2009: 83).

Kuş biçimli askılar incelendiğinde kostümün değişik parçaları dikkat çekmektedir. Kuş iskeleti tasvirinin kaynağı ise ilk kamın bir kartalla kadının birleşmesinden oluştuğu bilinmektedir (Kılıç, 2010: 324). Ayrıca bir kuş gibi uçabilme yeteneğine kavuşması için iskeletini vücudunda taşıması gerekmektedir.

Kuş biçimli askılar incelendiğinde kostüm de şu parçaları dikkat çekmektedir: **Kıtalık:** Kam kostümünün de, demir levhadan yapılmış beyaz turna şeklinde görülmektedir. “Ön tarafında, yakasından aşağıya eteklerine kadar resmedilmekte, Kamın uçtuğunu temsil eden her üç turna resminden her birinde görülmektedir.” (Elçin, 2003: 28).

Xopto: Bir çeşit askıdır ve martı şeklinde görülmektedir. “Emeget olup üst dünya ruhu olup” (Jochelson, 1933: 113), üst dünya ruhlarından biri olması nedeniyle iyiliği sembolize etmektedir.

Kuoğas: Kam kostümüne takılan kuzey karabatak kuşunun demirden tasviri olarak görülmekte, tahtadan tasviri bulunmaktadır (Pekarskiy, 1945: 560).

Xarı-timira: “Kol, el ve dirsek arasına gelen demir çubuk, ayin sırasında kuşkanadını ve iskeletin bu parçasını temsil etmektedir.” (Sağlam, 2014:62). Ölenin ruhunu göğe taşıyan ruhla özdeşleşmektedir.

Xotoğoy: Kam kostümünün iki koluna, kuş kanatlarındaki kalın yelekleri temsil eden demir parçaları olarak görülmektedir (Pekarskiy 1945: 395).

İskelet parçası tasvirleri tüm kam topluluklarında olduğu gibi Sibirya Türk kam topluluklarında tasvir edilmektedir. “Kök aile veya soy kavramı kemik terimleriyle ifade edilmektedir.” (Kılıç, 2010: 325). İskelet figürü ölüp dirilen bir kişinin saygınlığını, yeniden doğuş inancını ve gücünü göstermekte olup, simgesel kıyafet onu insan üstü bir mertebeye yükseltmektedir. “İnsan veya hayvan iskeletini temsil etmesi farketmez, her iki durumda da gerçekte temsil eden, mitsel ataların koruduğu yaşam özü veya hammaddesini oluşturmaktadır.” (Eliade, 1999:190). Geyik derisinden, kostümün ön tarafta göğüs kemiklerini simgeleyen mavi kumaştan şeritlere sahip olmakta, arkadaki işlemler de göğüs kafesinin arkasındaki kemikleri işaret etmektedir (Sağlam, 2014:60). “Kemikler aynı soyu sembolize etmekte, kamların yetenekleri kemik yoluyla geçmektedir.” (Kılıç, 2010: 325).

Kam kostümünün de bulunan iskelet tasvirlerinin isimlerini şu şekilde sıralanmaktadır:

Belenyik: Kelime olarak kol yeni, manşet anlamına gelmekte, altı parmak olup bu kamın sıradan bir insan olmadığını çok daha güçlü olduğunu göstermektedir (Sağlam, 2014: 64).

Çuolğan: Kostüm de bulunan, ayin esnasında yapılan dua ve alkışlarda kullanılan ve kamın kemiklerini tasvir eden iki plaka olarak görülmektedir (Pekarskiy, 1945: 242).

Dabıdal: Kam kostümünün kollarında yer alan ve boydan boya yarığı olan uzun demir levha denilmekte, dirsek kemiği şeklinde bir tasvir edilmektedir (Pekarskiy, 1945: 247).

Mülgün: Kam kostümünün kollarının omuza bitişik kısmına, omuz kemiği uçlarını (mafsallarını) göstermek için dikilen iki küçük demir daireler olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 657).

Sarın-timira: Omuz demiri olup kamı daha kuvvetli yapmakta, sert darbelerde korumaktadır (Sağlam, 2014: 64).

Xomurgan: Kam kostümünün köprücük kemikleri yerinde, bu kemikleri tasvir eden iki tane demir parçası olup, köprücük kemiklerini yukarı ruhların darbelerinden korumaya hizmet etmektedir (Pekarskiy, 1945: 380).

Kam kostümü incelenen görsel kaynaklarda, dünyayı ve insanların canını sonuçta evrenin yansımaları görmesini sağlayan madeni ayna, güneşi ve ayı temsil eden rozet ya da daire şeklinde kesilmiş nesnelere manyağın üzerine yerleştirilmektedir.

Kostümün kollarına ya da göğüs kısımlarına kol ve kaburga kemiklerini temsil eden ve genellikle tekrar dirilmeye işaret eden şekiller de dikilmektedir (Çoruhlu, 2002: 76). Büyük yuvarlak plakalar kadının göğüslerini, karaciğeri, yüreği ve diğer iç organları temsil etmektedir. Kamın omzunda ayrıca onun zorluklara olan dayanıklılığını ve gücünü simgeleyen bir demir zincir bulunmaktadır.

İnsan organlarını ve ruhlarını tasvir eden levhaların işlevleri şu şekildedir:

Aan iye doydı: Gerçek dünyayı temsil eden demir disk olup, bulutların üzerinde uçarken, kama dünyaya dönüşü hatırlatmaktadır. Bu diskin üzerindeki delik aşağı dünyaya iniş olup, kavram kelime olarak 'ilk diyar' anlamına gelmektedir (Sağlam, 2014: 65).

Akımal: Kam kostümünün kolundaki demir parçası olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 11).

Balık timir: İki parmak genişliğinde ve yaklaşık çeyrek arşın uzunluğunda bir levha olup, ruhlara karşı bir tuzak görevi görülmektedir (Seroşevsky, 2007: 220).

Bürgüne: İki adet yuvarlak ve yassı levha olup, apolete benzer şekilde sıkı biçimde manyağın omuzlarına tutturulmaktadır (Seroşevsky, 2007: 220).

Çökçönö: Kam kostümünde su çulluğunu tasvir eden demir parçası olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 104).

Çılığiras: Kam kostümünün, arkasın da yukarı kısmında bulunan küçük levhacıklar olarak bilinmekte, kemerin üstünde sırt kısmına tutturulmaktadır (Seroşevsky, 2007: 220).

Emeget: Uzunluğu itibariyle şahadet parmağı, genişliği itibariyle el ayasının yarısı kadar olan bakır levha, kalbin bulunduğu yere asılmaktadır (Kılıç, 2010: 328). Levhanın üzerine; ayaklı, elli, başlı, burunlu, gözlü ve kulaklı bir adam resmi yapılmış olup, bu işaret ihtiyar bir kam tarafından kamlığa intisap edene takılmaktadır (Sağlam, 2014: 63).

İt kilyuta: Düşmanına hastalık vermek maksadıyla köpek ruhunu düşmana bağlamak için demir gibi sağlam zinciri tasvir eden, kam kostümünde bulunan demir çubuk olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 423).

Iy: Kam manyağının üzerinde bulunan, demirden yapılmış ay tasviri olup, kostümün arkasında bulunan ve tam bir demir halkanın ikiye bükülmesiyle meydana gelen yarım daire olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 428).

Iar çıkpa: Yarım karış kadar uzunluğu ve iki parmak kadar eni olup, kam manyağı kollarına, omuz dikişinden iki parmak aşağıda dikilmiş olan dar ve uzun levhalar; ışıltısı ile abaasıları korkutmaya mahsus olmaktadır. (Seroşevsky, 2007: 230).

Kiasaan: Kostümde bulunan ipek püskül ve saçaklar, tokalar, pullar ziynet eşyaları olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 489).

Kiasaan: Kışlık kostümde, demir askı ve çingiraklar olup (balık şeklinde) çubuk olarak kuş tüyünü tasvir edilmektedir (Sağlam, 2014: 67).

Kunus: Kostümün yanlarına asılan uzun yassı demir parçalar olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 558).

Kuyurğax: Bakırdan yapılmış üç dallı süs-askı, kam manyağı için kullanılan askılar ve salkımlar olarak bilinmektedir (Sağlam, 2014: 67).

Küseñe: Üç faklı diskidir ve kam kostümünün arkasında asılı durmakta, en aşağıdaki

ayı, ortadaki güneşi temsil etmektedir (Pekarskiy, 1945: 584).

Könöy küögü timir: Kostümde içi boş madeni borucuk, ufak düdük şeklinde görülmektedir (Pekarskiy, 1945: 586).

Oybon-küseņe: ‘Buz deliği-güneş’ anlamı taşıyıp, küņese büyüklüğündedir ve aynı biçimde görülmektedir (Seroşevsky, 2007: 219).

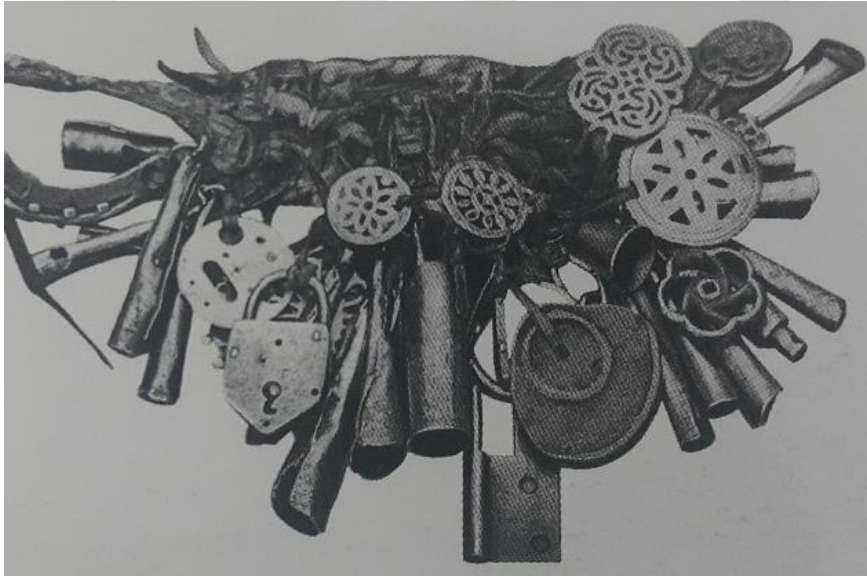
Oyun ömiyin kerete: Bunlar kamın göğüs uçlarında durup, kamın boynunun altına takılı iki demir parça olarak bilinmektedir (Jochelson, 1933: 115).

Tesin: Kostümün arkasında bulunan demir zincir, boyunduruk olup, koltuk altından geriye doğru uzanmaktadır (Sağlam, 2014: 66).

Xappar: Kam kostümünün sağ yanına, eğri yan cebin kapağı şeklinde asılı duran dört köşeli demir levhacık olarak bilinmektedir (Pekarskiy, 1945: 330).

Xobo: Kam kostümünde bulunan ve yakadan biraz aşağıda asılı duran bakır çingirak ki içi boş olup, kuzgun yumurtasına benzemekte, yukarı kısmı balık şeklinde oyulmaktadır (Seroşevsky, 2007: 22).

Fotoğraf 40: Kam Kostümünü Tamamlayan Nesnelere.

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları s.225

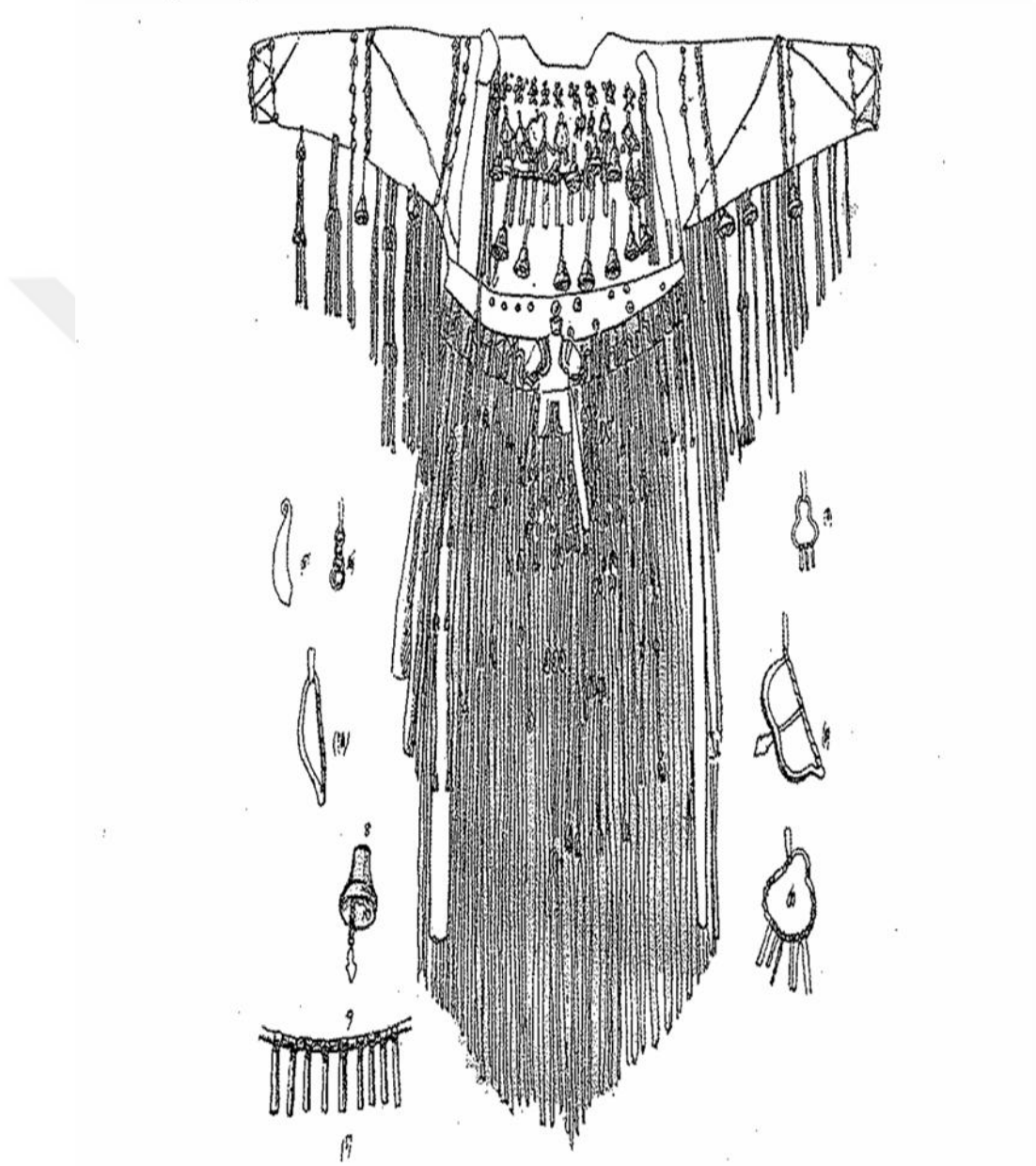
Fotoğraf 41: Kam Kostümünü Tamamlayan Nesnelere.

Yeşilbaş, Gülcan(2015) Şamanizm ve Şaman Kostümü) <http://www.gulcanyesilbas.com/2015/04/samanizm-ve-saman-kostumu.html> Erişim tarihi: 10.02.2016 (17.00).

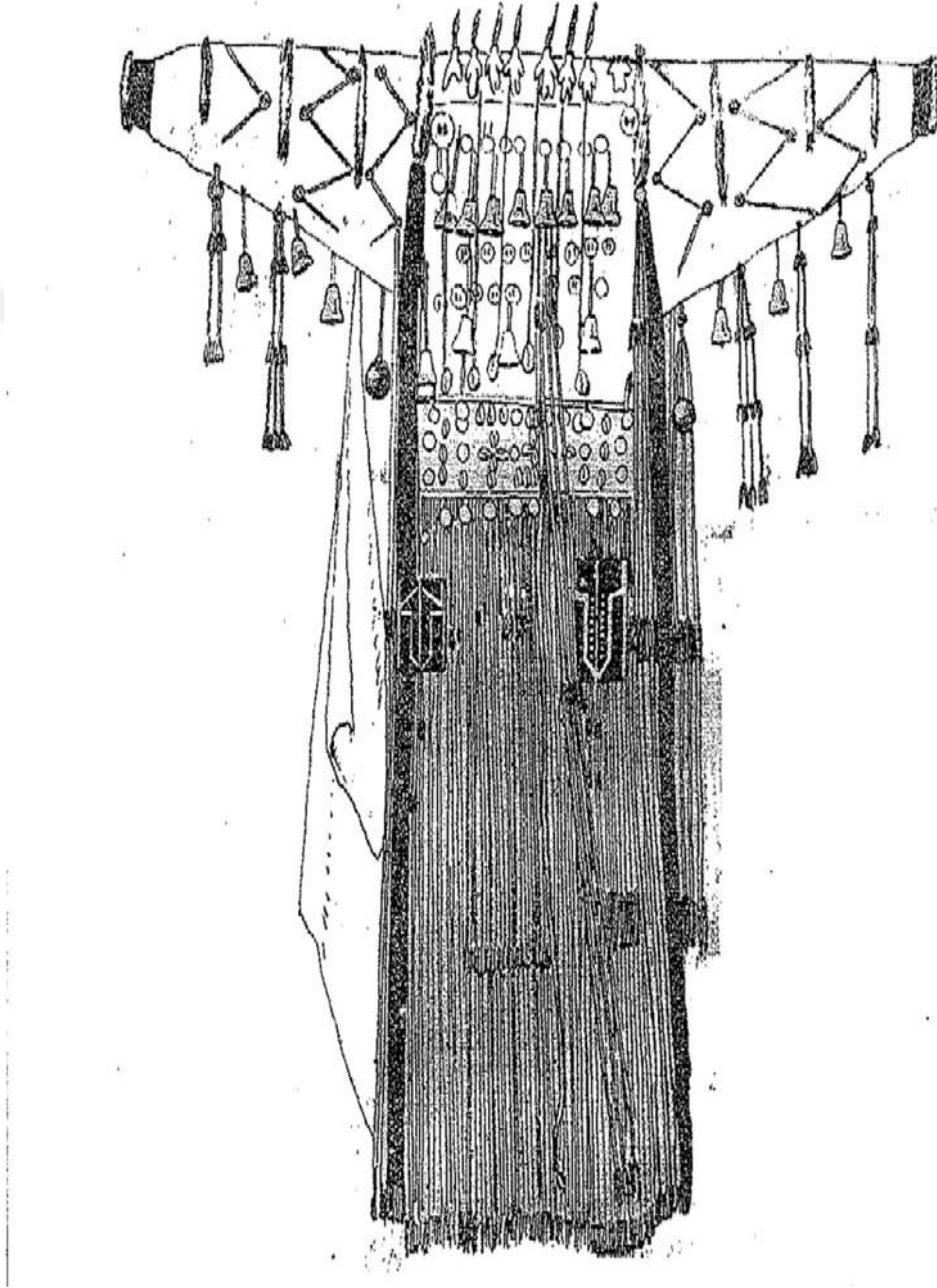

Fotoğraf 42: Kam kostümü

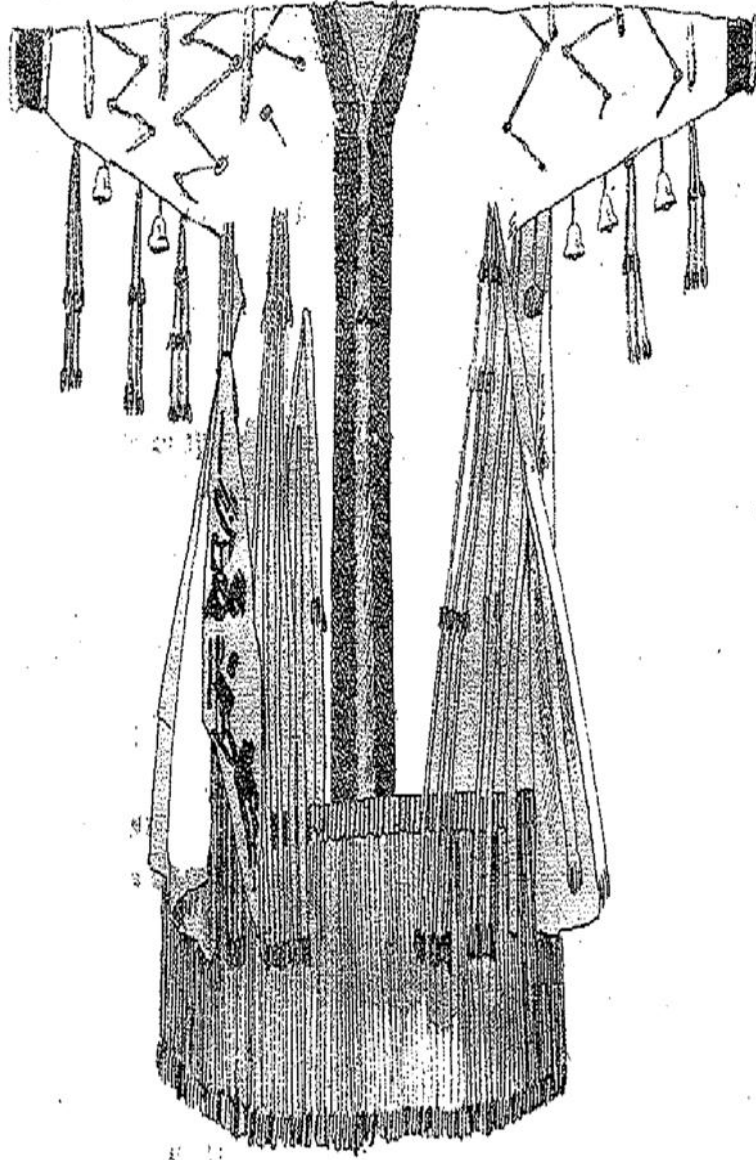
ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalıǵına Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.41.

Fotoğraf 43: Kam kostümü

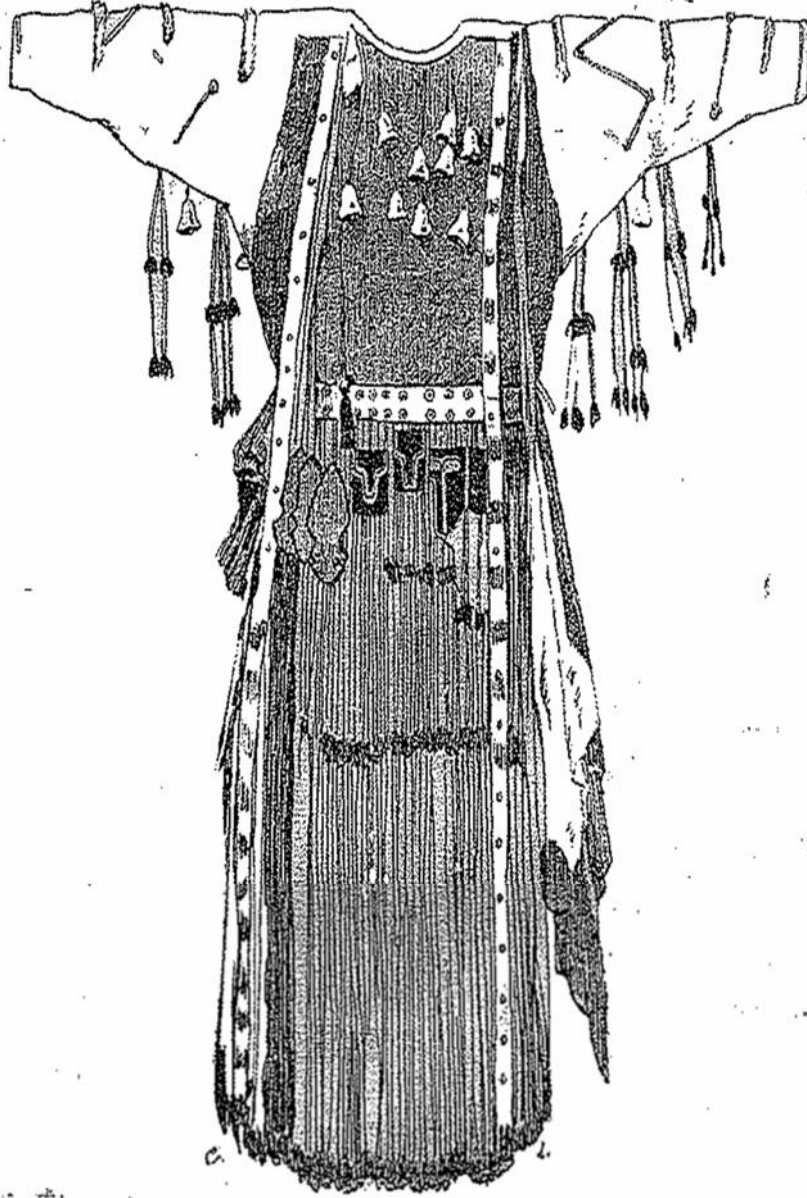
ANOİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalığına Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.42.

Fotoğraf 44: Kam kostümü

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalığına Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.43.

Fotoğraf 45: Kam kostümü.

ANOHİN, Andrey Viktoroviç (2006). Altay Şamalığına Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.44.

Fotoğraf 46: Kam Kostümü

https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gs_l=mobile-gws-img.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=v_BZ_4C7_ZZicc4M:&imgrc=W9xxMzD9EAclFM: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).

Fotoğraf 47: Kam Kostümü

<https://s-mediacheak0.pnimg.com/originals/48/14/3a/48143a88afa9331026d32a5dc777fb9b.jpg>
Erişim Tarihi: 20.02.2017(13.00)

Fotoğraf 48: Kam kostümü

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama

Fotoğraf 49: Kam kostümü detay

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama

Fotoğraf 50: Kam kostümü

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM- ESKİ TÜRKLER DE KAMIN KULLANDIĞI MİSTİK NESNELER

3.1. Kam Davulu

Kamın davulu hayata bakışı, düşüncesi, hayat felsefesi davula çizilen figürlerle sembolleştirmektedir. “Türkler, kamların, ölen iyi insanların ruhunu göğe yollamak, bir kavmin başına gelecek türlü felaketleri kerametleriyle önlemek gibi ruhani vazifeler gördüklerine inanmaktadır.” (Banarlı, 1998: 42).

Davul Kamı, diğer alemin yaşantısını insanlara ileten müzik aleti olarak algılanmaktadır. Kamı dünyanın merkezine taşıyarak, havada uçmasını ve ruhları çağırmasını sağlayarak manevi âlemle temasa geçmesini sağlamaktadır. Kam davulu, nesne değil canlı bir varlık olup, binek atı olarak Kama doğrudan yardım etmektedir.

Davulun şeklini incelediğimizde, daire şeklinde olduğu görülmektedir. “Davul yapımında; demir, bakır, deri ve kıl sicim olup en önemliler arasında huş (kayın) ve sedir ağaçları yer almaktadır.” (Çorulu, 2010: 81). Huş ve sedir ağacı temiz olmakta, bu işin mütehasısı olan usta tarafından yapılmaktadır. “Davul yapıldıktan sonra ardıç ağacı yakılıp tütsülenmektedir.” (İnan, 2000: 94). İncelenen görsel kaynaklarda davulun kasnakları ve tutma yerleri de yine bu betimlemeleri ifade edecek şekilde kabartmalara, oymalara şekillendirilmiş put şeklinde üç boyutlu objelere rastlanılmaktadır (Hoppal, 2014: 241). “Bazı kam davulları derilerinin dışında yine bu kasnaklara iliştirilmiş çingiraklar/ziller aracılığıyla ses üretmektedir.” (Öğüt, 2014: 93). Kam emrin de bulunan ruhların sayısı kadar çingirak takıldığı görülmektedir.

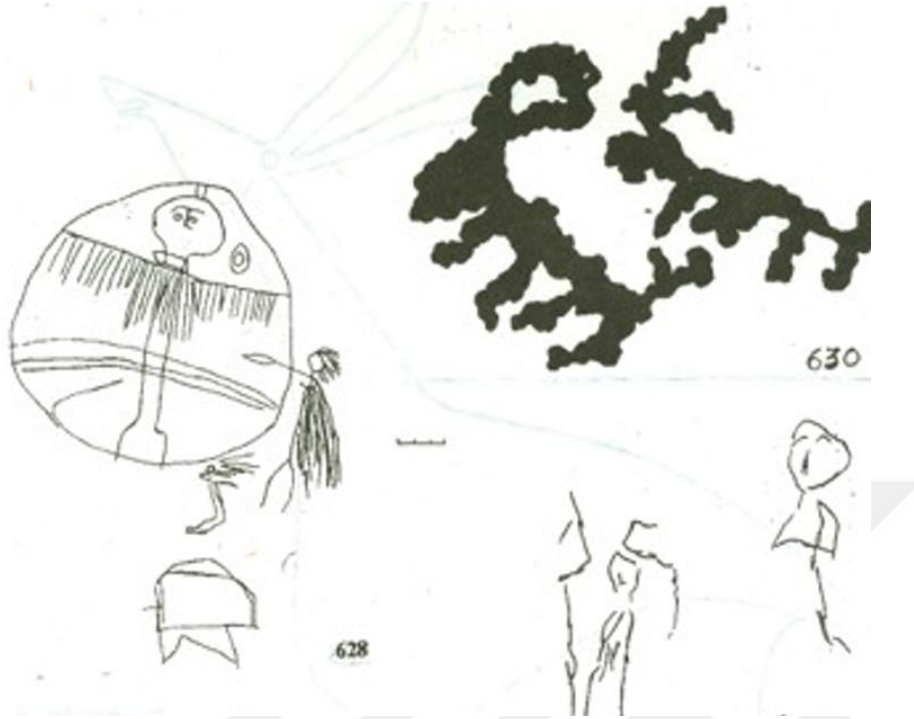
- a) “Davulun çemberi geyik derisi, genç at derisi ile kaplanarak kendir iplikle dikilip kenarları ise başka bir iplikle kıvrılarak dayanıklı bir hale getirilmektedir.” (Gülcan, 2015: 6).
- b) “Çemberin yukarı kısmı-eezi'nin başı üzerindeki kısmını örten deri altına kayın ağacı çubuğundan kesilmiş beş veya dokuz parça konulmakta; bunlara hörgüç denilmektedir.” (Çoruhlu, 2010: 82). Bu hörgüçler davulun sesini takviye etmektedir.

Davulun üzerindeki resimleri incelediğimizde;

Davul üzerindeki resimler beyaz, siyah ve kırmızı boya ile çizilmektedir. “Kırmızı gök dünyasında, siyah ise yeraltı dünyasında yaşayanları göstermektedir.” (Hoppal, 2014: 229).

Fotoğraf 51: Kam davulu.

MARTINOV, A.İ. (2013). Altay Kaya Resimleri Biçiktu-Boom. (Çeviren: Z. Bağlan ÖZER). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi. s.208.

Boyaları hazırlama usulü basittir, yumuşak taşlar ezilerek toz haline getirilip; ıslatılıp işaret parmağı ile davul üzerine sürülerek yapılmaktadır. “Altaylar da beyaz ve siyah davullar bulunmakta, bunların görevleri farklılık göstermektedir.” (Hoppal, 2014: 234). Siyah davul yer altını tasvir etmekle beraber demir nesne kullanımı görülmektedir. Buna uygun olarak iki tip davul resmi karşımıza çıkmaktadır. Eezi (davul sahibi), davulun ortasında zik-zak bulunan iki kalın çizgi resmin gövdesini teşkil etmekte; insanlar dünyası tasvir edilmekte, yukarı tarafında göz, burun, ağız ve sakal görülmektedir (Çoruhlu, 2010: 82). “Aşağının resmi çizilip, iki tarafta ağaçlar, kollarını uzatarak yuvarlanmakta olan bir adam, at üzerinde giden bir iki kişi ve bunların yanında da hayvanlarla, kuşlar yer almaktadır.” (Radloff, 1893: 40).

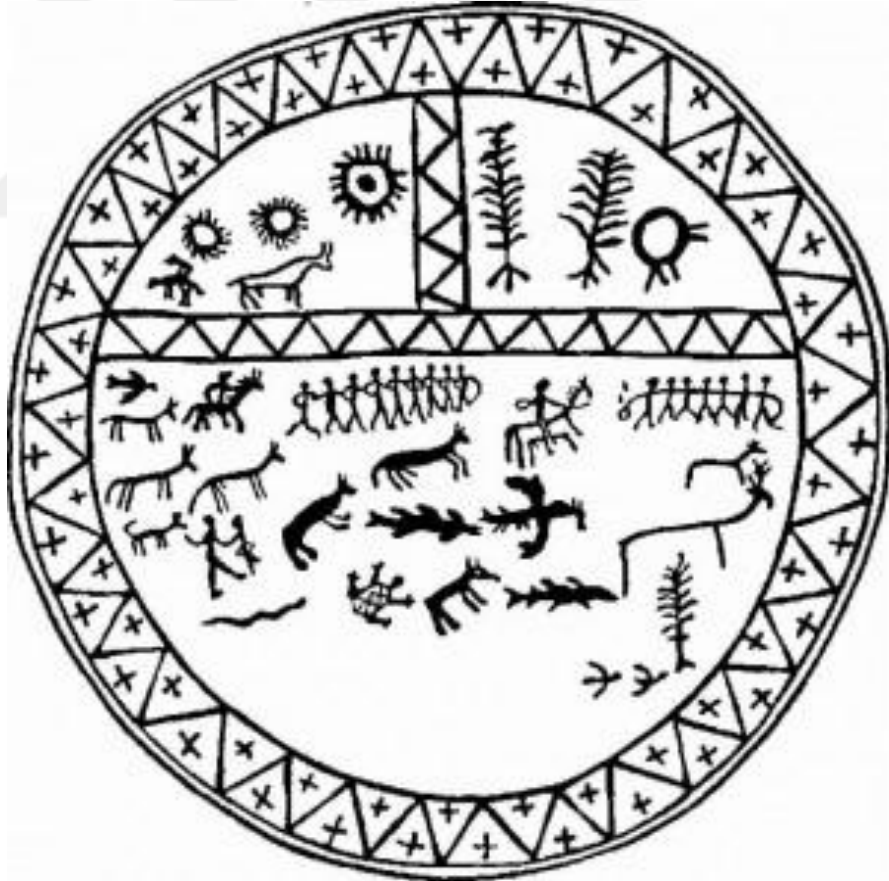
a) Kiriş: Eezi’yi omuzları hizasından kesen bir çizgi olarak karşımıza çıkmaktadır. “Bu çizginin üzerinde iki çıkıntı bulunmakta, bunlara omuz denilmekte, iki yanına maden parçalar asılmaktadır.” (Buluç, 1942: 128). Beş, altı, yedi veya dokuz olmak üzere çingirak (kongura) ve kötü ruhlardan koruyan silahları, ok eklenmektedir (Çoruhlu, 2010: 82).

b) Davulun yukarı tarafında, kiriş'in üzerinde çapraz iki çizgi ile dört müsavi parçaya ayrılmış iki daire bulunmakta, güneş ve ay olarak resmedilmektedir (Öz, 2014: 15).

c) Davulun ortasında dünya ağacı tasviri olan fetişler yer almaktadır, gök cisimleri ve dünyanın alt ve üst olarak ikiye bölünmesi yaşam yaşam tasvirinin ikonik ifadesi olarak bilinmektedir (Hoppal, 2014: 230). "Gökte keşif yapan kuş ve bazı açıklamalara göre şamanın kendisi olan gök cisimleri arasındaki atlı olarak gösterildiği farklı kaynaklarda bulunmaktadır." (Çoruhlu, 2010: 87).

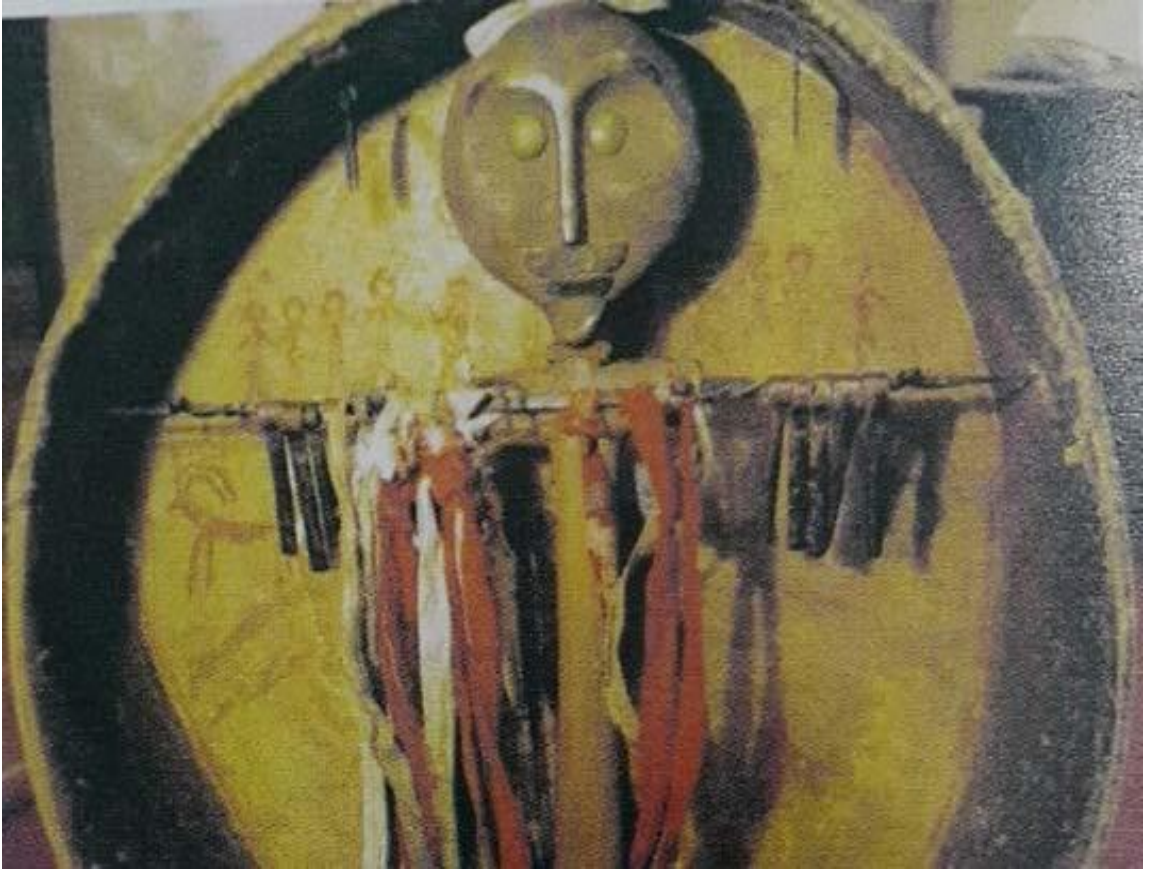
d) Davulun altında bulunan kurbağa; kurban olan hayvanı göğe çıkartmaktadır (Diószegei, 2004: 6). "Davulun orta şeridinde bulunan yedi ve ya dokuz insan figürü; Tanrının kızları olarak ifade edilmekte Kamın yolculuğu sırasında durması gereken durak sayısı olduğu kaynaklarda tasvir edilmektedir." (Çoruhlu, 2010: 88).

Fotoğraf 52: Hakas kam davulu, ön tarafı

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.232.

Fotoğraf 53: Kam davulu, arka tarafı

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.232-244.

Fotoğraf 54: Kam kostümünü tamamlayan davul.

<http://people.tribe.net/6b55456f-f6f7-4bf8-82c26fd1a4ddf900/photos/aaa59091-07c1-4bfb-9316-34cacc725508> Erişim tarihi: 07.03.2016 (22.30).

Fotoğraf 55: Kam kostümünü tamamlayan davul.

https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gs_l=mobile-gws-img.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=v_BZ_4C7_ZZicc4M:&imgrc=W9xxMzD9EAclFM: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).

Fotoğraf 56: Kam kostümünü tamamlayan davul.

https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gs_l=mobile-gws-img.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=v BZ 4C7 ZZicc4M:&imgrc=W9xxMzD9EAclFM: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).

Fotoğraf 57: Kam kostümünü tamamlayan davul.

https://www.google.com.tr/search?client=ms-android-samsung&biw=360&bih=265&tbm=isch&sa=1&ei=m98VWcjXM6nX6QSun6jQBA&q=şaman+kostümü&oq=şaman+&gs_l=mobile-gws-img.1.0.35i39k113j0i67k1j0.47048.52888.0.54210.24.21.1.0.0.0.424.4.697.0j3j11j3j1.18.0...0...1.1j4.64.mobile-gws-img..14.10.2785.3.XxPCTBI-swg#imgdii=v_BZ_4C7_ZZicc4M:&imgcr=W9xxMzD9EAclFM: Erişim Tarihi: 01.12.2016(10.30).

Fotoğraf 58: Kam davul, ‘maskeli kam’

PAKTİN, Yeşim (2013). Şaman Yorumlamaları Ve Büyüsellik. Ankara Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı. s. 59.

Fotoğraf 59: Kam davulu.

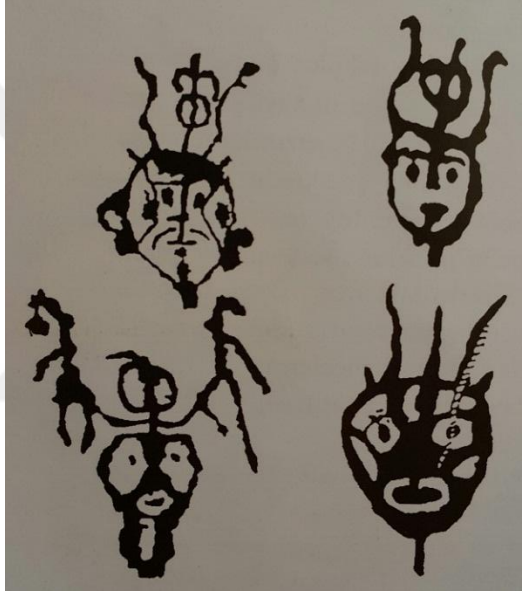
ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.

3.2. Kam Maskesi

Kam'lar kötü ruhları aldatmak için yüzlerini kamufle etmekte, sihir yapımın da sıkça maske kullanılmaktadır. En güzel örneklerinden olan, “Uluğ Khema vadisin de bulunan çarpıcı güzelliğe sahip, birbirinden ilginç boynuzlu 70 şaman maskesinin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.” (Arslan, 2011: 39). Maske; kutsal hayvanlar ve tarının temsilcisi olarak işlev görmekte, mitsel bir kişiliğin ete-kemiğe bürünüşünü temsil etmektedir (Kılıç, 2010: 322). Maske sihirle ruhlar alemine katılma sürecini yürüten ilkel bir nesne olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 60: Bronz dönemine ait boynuzlu baş süsleri- taçlar.

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.68.

Değişik nesnelere yapılan maskelerin amaç ve görevleri de farklılık göstermektedir. Bazı kültürler cenaze, hasta tedavisinde bazıları ise ruhlarla iletişim sırasında takılmaktadır. Kam deriden, ağaç kabuğundan maskeler kullanmakta, bıyık ve sakal yeri ne sincap kuyruğu kullanmaktadır. Maskenin gerçeğe benzemesi için deri parçaları ve kıl gibi malzemeler kullanılmaktadır. “Koca ağaçtan yapılmakta olan bir maske, koça-kan maskesi olarak adlandırılmakta, maskeyi takan at gibi kişnemeye başlaması görülen bazı etkiler arasında belirtilmektedir.”(Bayat, 2010: 69). Bazı kamlar da yüzünü kurumla boyamak, maske takmanın yani ölü ruhları bedenine almanın en basit yollarından birisi olduğunu belirtmektedir.

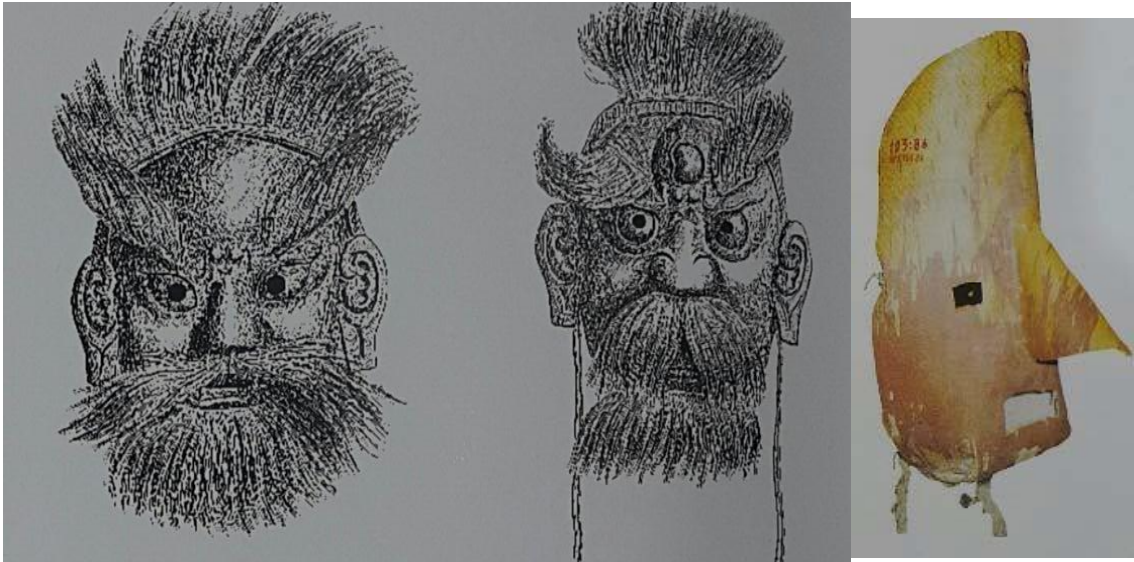
Fotoğraf 61: Kamların doğurganlık törenlerinde kullandıkları doğurganlık maskesi.

ATEŞ, Mehmet (2012). Mitolojiler ve Semboller 'Ana Tanrıça ve Doğurganlık'. İstanbul: Milenyum Yayınları. s.158.

En güzel ve en çok çalışılmış maskeleri tören sırasında Buryat ve Evrenki boyları kullanmakta, sembolik olarak insan üstü işleri yerine getirebilmesi, sıradan insana oranla farklı yeteneklerinin olması için kama güç vermektedir (Hoppal, 2014: 221). "Sibirya kamlarında maskeye az rastlanması kostümün maske işlevi gördüğü düşünülmektedir." (Kılıç, 2010: 322). Soyot kamı başını kaplayan kürk veya mendillerin de maske görevi taşıdığı farklı kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır (Eliade, 1999: 197).

Fotoğraf 62: İnsana ait sakaldan ve kayın ağacından yapılan maske.

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.106-160.

Fotoğraf 63: Kam maske.

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.

3.3. Kam Başlığı

Kam kostümünün tamamlayıcı nesnelere olan başlık, bazı kültürlerde kostümün önüne geçmektedir. Kam görevini yerine getirirken üzerinde günlük kıyafetlerini kullanabilir fakat özel başlığını takması mecbur kılınmaktadır. Genel olarak incelediğimizde boynuz ve kuş tüyleri dikkat çekmektedir.

Başlıklar varlıklı ve daha güçlü kamlara göre farklılık göstermektedir. Bunlar başlık üzerine taktıkları hayvan postu ve nesnelere anlaşılmaktadır. “Kostümsüz kullanılan başlık, kuzu postundan yapılmakta olup ağaç kakan tüyleri, arka kısmında ise üç beyaz şerit görülmekte, alelade kam başlığı ise, kara kuzu postundan yapılmaktadır.” (Buluç, 1942:123). Farklı kaynaklarda kullanılan deri ve süsleme malzemesinde farklılıklar betimlenmektedir. “Altay kam başlıkları kare veya dikdörtgen şeklinde olup geyik derisinden yapılmakta olup dış tarafı parlak kumaşla örtülmektedir.” (Kılıç, 2010: 331). Detayları ile incelediğimizde dokuma kumaştan yapılan başlık, tilki-vaşak postu, boncuklar, ipler, kuş tüyleri ve kayın ağacı kabuğundan nesnelere ile süslenmektedir.

a) Eski kamlar başlarına boynuz takmakta olup, boynuzlar çoğu kez geyik, bazen de boğa boynuzundan oluşmaktadır. “Rengeyiği boynuzu takmaktan kam, hakimiyet sembolü inancının belirtisi olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Arslan, 2011: 34).

b) Göz üzerindeki kısımda, başlığın kenarına, saçaklara ritüel körlüğü sağlayan, türlü türlü boncuklar, aşağı dünyaya indiğinde gözlerinin zarar görmemesi için yapılmaktadır (Hoppal, 2014: 215) “Boncuk ucunda salyangoz kabukları bulunmaktadır.” (Kılıç, 2010: 332).

c) Başlığın alın hizasına birkaç sıra, yılan-baş dikilip, bazı külahların alın kısmı da göz hizasındaki süslerle tamamlanmaktadır (Kılıç, 2010: 331).

d) Başlığın ense kısmı aynı dikişle doldurulup, uçan kuş resimleri nakşedilmektedir.

e) Başlığın tepe kısmı azçok daralır; kenarına iki, dokuz veya otuz tane baykuş tüyü (ülbrek) dikilmektedir (Anohin, 2006: 55-56).

f) Bazı başlıkların kulak hizasına sincap derisiyle bir büyükçe boncuk konulmaktadır. “Bu sincap derisine kulak, boncuğa da küpe denilmektedir.” (İnan, 1954: 297).

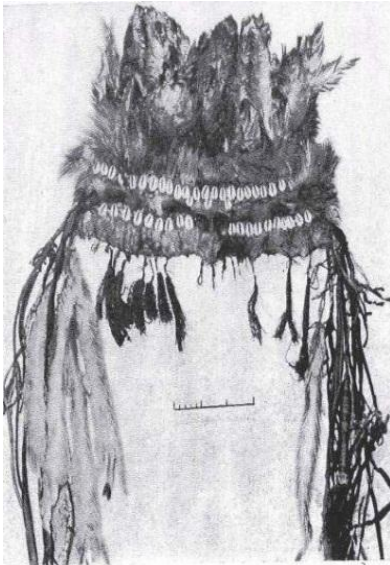

Fotoğraf 64: Ritüel körlüğü sağlayan kam başlığı

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.215

Fotoğraf 65: Kam başlığı

KILIÇ ,Sibel(2010).Türk Şaman Giysilerine Semantik Yaklaşım http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/99/sibel_kilic Erişim tarihi: 06.02.20166(15.30).

Fotoğraf 66: Kam başlığı

MİKHOİLOVA, Natalie(2005). The Cult Of The Deer And “Shamans” In Deer Hunting Society
Institute of Archaeology ukrainian Academy of Sciences Bul. Ukraine s:192.

Fotoğraf 67: Kam boynuzlu ve kuşlu taçları ve başlığı

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.

Fotoğraf 68: Kuş tüylü Kam başlığı

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017).Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.

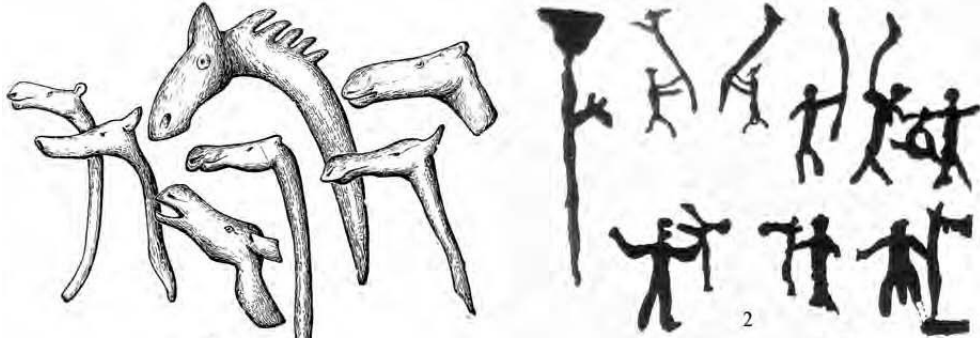
3.4. Kam Asası

Kamın kutsal nesnelere birisi olan asa, kostümün tamamlayıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı kültürlerde hayvan figürlü ve çingiraklı süsler ile işlenmektedir. Özellikle kurban törenlerinde de, hasta tedavilerinde yardımcı nesne olarak görev almaktadır.

Yaşanılan kültüre göre farklılık gösteren nesnelere gibi asalarda farklılık göstermektedir. Asa yapımında ağaç, demir, at (kuyruğu) ve rengeyiği kafası, toynağı kullanılmaktadır. “Darkhatlar da kamın asası at başlı tayag olarak anılmakta, asanın baş kısmı iki ya da üç çatalı olarak bilinmekte, uç kısmında, sarı, kırmızı, yeşil, mavi ve siyah renklerde şeritler ve çanlar bağlanmaktadır.” (Çoruhlu, 2010: 90). Küçük çingirakların dışında ipek kurdele de kullanılmakta olup, asanın ağaç görünümüne olduğu farklı kaynaklarda ve görsellerde karşımıza çıkmaktadır (Hoppal, 2014: 255).

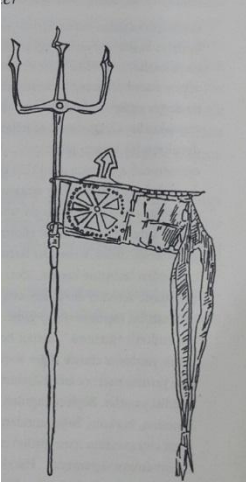
“Kayın ağacından iki tane asa hazırlanmakta, asalar özel bir törenle kalın bir ağacın gövdesinden oymak suretiyle alınmakta, ağacın kuruyup kurumamasına dikkat edilmektedir.” (İnan, 1954: 278). Ağaç dışında, demirden yapıldığı da bilinmektedir (Hoppal, 2014: 255).

Fotoğraf 69: Kam asası.

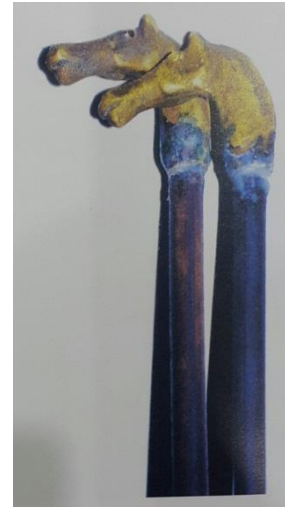
MİKHOİLOVA, Natalie(2005). The Cult Of The Deer And “Shamans” In Deer Hunting Society
Institute of Archaeology ukrainian Academy of Sciences Bul. Ukraine s.196

Fotoğraf 70: 3 mızraklı kam asası

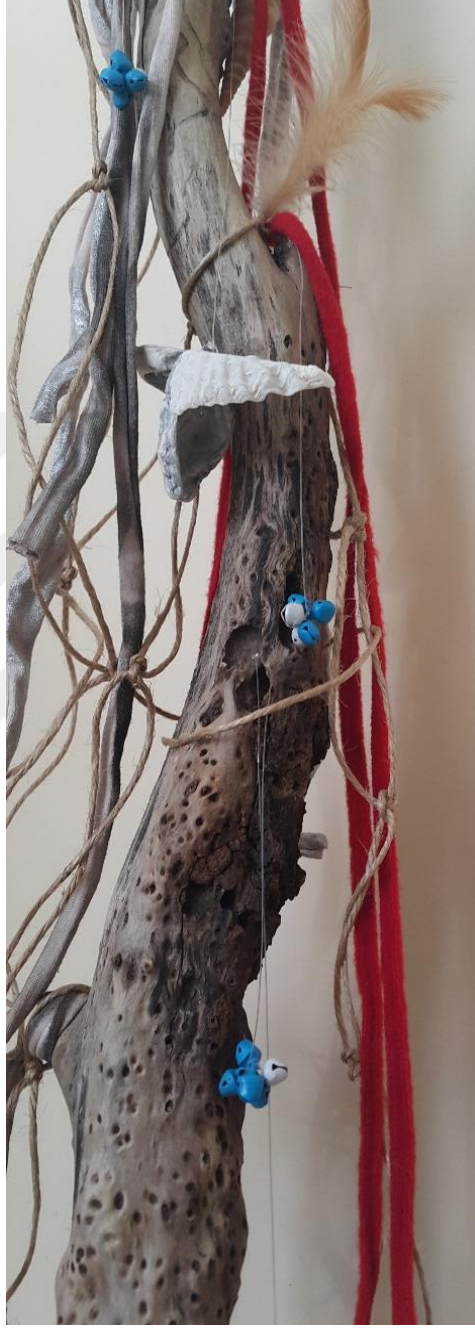
ÇORUHLU, Yaşar(2000)Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalcı
Yayınevi, İstanbul. s. 91.

Fotoğraf 71: At başlı kam asası

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya’da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi
Yayınları. s.254.

Fotoğraf 72: Kam asası

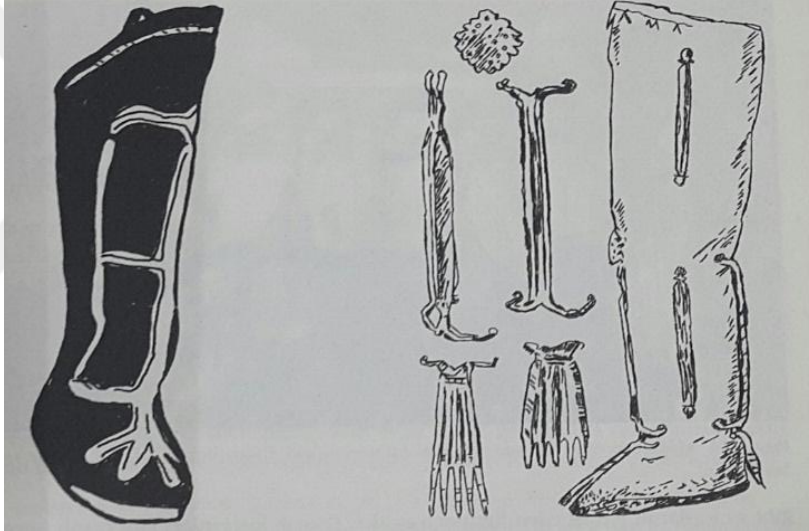
ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.

3.5. Kam Ayakkabısı

Kostümün tamamlayıcısı olan ayakkabı kıyafetin devamı olarak işlenmektedir. Kostümde kullanılan nesnelere ayakkabıda görülmektedir. Ayakkabı malzemesi hayvan derileri özellikle geyik tercih edilmektedir.

Alt dünyayı dünyayı tasvir eden hayvan kemikleri görülmektedir. En fazla tercih edilen güç anlamı taşıyan, ayı gibi yırtıcıların kemikleri ve pençeleri tercih edilmektedir. Geyikleri tasvir etmek için ayakkabı üzerine uzun demirler kullanılmaktadır. Kuş ayağını andıran şekiller de karşımıza çıkmaktadır. “Tofa kam çizmesinin üzerinde küçük yılan tasvirleri bulunmaktadır”. (Hoppal, 2014: 223).

Fotoğraf 73: Ayı kemiği ile süslenen ayakkabı

ÇORUHLU, Yaşar(2000).Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalci Yayınevi, İstanbul. s.77.

3.6 Kam Kemer

Kostüm ceketlerini tamamlayan nesne olarak tanımlanmaktadır. Kemer orta dünyayı tasvir etmektedir. Kemer üzerinde, yer ve gök hayvanlarını temsil eden nesnelere kullanılmaktadır. Bunların dışında demir nesnelere de kullanılmaktadır. Kullanılan demir nesnelere kostümde bütünlük sağlamaktadır. Kemerde daha çok çingirak ve çan kullanılmaktadır.

Fotoğraf 74 : Kam kemeri

HOPPAL, Mihaly (2014),Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.215

Fotoğraf 75: Kam kemeri.

ÖZPARLAR GÜZEL, Elif (2017). Eski Türk Kam Kostümlerinde Mistik İmgeler uygulama.

SONUÇ

Eski Türkler de Kamlar insanların sorunları olduğu zaman, içinden çıkama dıkları durumlarda başvurulan alim, şifacı, büyücü kişiler olarak bilinmektedir. Kurban törenlerinde, hasta olduklarında, büyü gibi dini amaç taşıyan görevlerde Kam çağrılmaktadırlar. Kamlar eşyanın ruhuna etki edebilen ve bunu ritüellerle uygulayan kişiler olup kendisini tamamlayan mistik kostüme ihtiyaç duymaktadır.

Kam ve doğa ilişkisi kültürde yansıtılmakta, Kam kostümünde ise hayat bulmaktadır. Kamın doğa ile bütünleşmesi, yaşam şekli, hayatını incelemeye yönelik daveti bizlere sunmaktadır. Manevi hayatını çözümleninin, onu bir insan değil, büyüsel bir yapı taşı olarak görmenin amacını oluşturmaktadır. Kam'ın gözünden dünyaya bakışı, mistik imgesel çağrışımları bizleri çağırmaktadır. Yer yer anlattığımız yer yer içinde yaşarken anlatmamayı tercih ettiğimiz sanatın büyüsel gizli gücü her sanatçının ortak noktasını oluşturmaktadır. Sanatın ilk adımları olan kaya resimleri bize bunları yansıtmaktadır. Kam'ın bir amaç için törende büyü yapması, sanat için bir büyüsellik anlamı yüklemektedir. Sanatları hayatlarında önemli yere sahip olan sanatçılar için, estetik değer olarak büyüsel anlam da kendilerini, Kam gibi düşünen birey olarak yorumlamaya teşvik etmektedir. Sanatçı kalem kullanırken nesne ve objeyi eserlerinde yansıtarak güç almakta, Kam kendini yansıtan ritüelden ve kostümünden güç almaktadır.

Türk Kamlarının kutsal sayılan kostümlerini genel olarak incelediğimizde bir birinden farklı oldukları görülmektedir. Yaşanılan bölgeye göre farklı mistik imgeleri ve tasarım yapıları dikkat çekmektedir. Kostümün bütünü ve aksesuarları, Kamın yaşamını ve dünyasını tasvir etmektedir. Türk Kamlarının, kostümlerinin günümüze ilerleyişi değişik etkenler sonucu farklılıklar gösterse de özel niteliğini kaybetmemekte, geleceğe ışık tutmaktadır. Kam kostümlerinin geneline anlamsal olarak bakıldığı zaman benzerliği dikkat çekmektedir. Kanlı ve kansız kurban törenlerinde seçilen kostüm rengi, yaka üzerinde bulunan kukla benzerliği yansıtmaktadır. Bize, bu kültürlerin birbirinden etkilendiğinin farklı bir örneğini sunmaktadır.

Kuzey Sibirya, Güney Sibirya, Orta Asya ve Farklı Kültürlerin kam kostümleri görüldüğü üzere dünyayı, onların gözüyle yaşamlarını tasvir etmektedir. İmgesel anlatımını ifade eden hava-kara hayvanların, tasarım ise zaman içerisinde değişen

değerleri, nesnelere ve nesnelere katılan yeni değerleri taşımaktadır. Bu hayvan imgeleri türeyiş ongunun yanı sıra bazen savaşılan, bazen gücüne-kuvvetine, bazen de zekasına hayran olunan bir dost, yardımcı bir yoldaş, korucuyu ve silah arkadaşı olarak yerini almaktadır.

Tez araştırmada incelenen Kam kostümlerinde; Sibiry Kamının kostümünün, ön kısmı düz olmakla birlikte, demir yuvarlaklar ve mitsel hayvanları temsil eden figürler asılmaktadır. Kostüm iskelet tasvirleri ile tamamlanmaktadır. Kostüm üzerindeki figürler, korucuyu nesne olup, maske ile bütünleşmektedir. Altay kam kostümü ise genellikle keçi derisinden dikilmektedir. Yırtıcı hayvan derileri (kürk) ve pençeleri, bazen de demir nesnelere ile tamamlanmaktadır. Kostüm ağırlıklı olarak, gök hayvanı olan kuş tipi örneğine uygun olarak dikilmektedir. Kostüm yakasına ruhları ya da tanrıların çocuklarını simgeleyen 7 kukla, 7 tane çingirak dikilmektedir. Yılan ile ilgili nesnelere çok kullanılmaktadır. Kamlar asalı (çingiraklı) ve aynalı kam olarak bilinmektedir. Başlığı haç şeklinde sabitlenmiş olup, üçüncü göz anlamı yükleyebileceğimiz deri püsküller göz hizasına sarkmaktadır. Altay Kam kostümlerinde açık rengin sağ tarafa geldiği, bunun ise erkeklerin ve üst dünyanın sembolü olduğu; daha koyu olanın ise kadınların ve alt dünyanın rengi olduğu ifade edilmektedir. Kam kostümlerinin üzerindeki bütün ifadeler kafamızda belirli şekiller oluşturmuş olsada bilmediğimizi, yorumlanmaya çalışmak için önümüzde kocaman bir Kam hayatı durmaktadır. Ruhları kovmak için, kurban için veya şifa için olsada amaç aynıdır; insanlar için çaba harcamak, Kamın bilenen en önemli görevi durumundadır.

Kamların giydikleri kostümler ilk bakışta süslerle bezenmiş, anlamlandırılmayan nesnelere olarak görülmektedir. Fakat Kam kostümünün üzerindeki parçalar, Kam'ın ruhsal seyahati boyunca onun en önemli yardımcıları olarak bilinmektedir. Kıyafetlerin her birinin özel amaçları ve anlamları bulunmakta, bunlardan kimi Kam'ın omuzlarını çökecek ruhlardan korurken, kimisi çıkardığı sesler ve yansıttığı ışıkla kötü ruhları korkutup kaçırmakta, Kama güç ve cesaret vermektedir. Kam, yaptığı törenlerde başka bir boyuta geçtiğinden giydiği kıyafetler ve kullandığı malzemeler bu boyuttakinden çok farklı anlamlar taşımaktadır. Çünkü farklı malzemelerin geçtiği boyutta onu koruduğu inacı hakim olmaktadır. Aksesuarlar da demir kullanmanın amacı olan koruyuculuk, yanısıra güç tasvirinin en güzel örneği olup aynı amaçla kullanılmaktadır. Kostümde yer alan değerler, imgeler farklı inanışlar çerçevesinde

varlığını bir çok kültürde de sürdürmeye devam etmektedir. Amerika Kızılderili Şamanlarının kostümlerinde kullandıkları objerin benzerlikleri bunun en güzel örneğini oluşturmaktadır.farklı kültürlerde farklı inançlarda yer alan şamanlık ve ritüelleri, kostümlerde kullanılan objelerin aynı düşünce ve inancı yansıttığı bilinmektedir. Bu araştırmanın amacı, Türk inancında yer alan Kam törenlerinde kullanılan kostüm ve kostüm üzerindeki imgelerin düşünsel ve sembolik alanda kullanım amaçlarının unutulmaması ve gelecekteki nesillere aktarımında yol gösterici olmasıdır.

KAYNAKLAR

- ALİZADE, Rövsen(2012).Türk Mitolojisinde Kültler. İstanbul:Ceren Matbacılık.
- ANOHİN, A. Viktoroviç (2006).Altay Şamalığine Ait materyaller, (Çev. Zekeriya Karadavut - Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları. s.50-51.
- ARAT, Reşid Rahmeti (1979). Kutadgu Bilig III İndeks. İstanbul: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- ARSLAN, Ahmet A. (2011). Kızılderili ve Türk Şamanizmi. Ankara: Berikan Yayınevi.
- ARPACI YÜCEKAL, Günnur(2012), Gök-Tanrı İnancının Bilinmeyenleri, Din ve Millet Kavramları Akay Kine'nin Bilgileri Işığında. İstanbul: Çatı Kitapevi.
- ATEŞ, Mehmet (2012). Mitolojiler ve Semboller. İstanbul: Milenyum Yayınları. s.88.
- BAYAT, Fuzuli (2005). Mitolojiye Giriş. Çorum. Karam Yayın. s. 78.
- BAYAT, Fuzuli (2006). Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- BAYAT, Fuzuli (2015).Türk Kültüründe Kadın Şaman. İstanbul: Ötüken Yayın.
- BEGDİLİ, Celal(20013) Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük (Çeviren: Eren Ercan). Ankara.
- BULUÇ, Saddedin(1942). Şamanizm-Türk Amacı. İstanbul: Örgün Yayınevi Kültür Dizisi - Türk Tarihi: 3. s.124.
- BULUÇ, Saddedin(2012). Şamanizm. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1968). Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- CAMPBELL, Joseph (1992). İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri (Çeviren Kudret EMİR OĞLU) İmge Kitapevi.3. Baskı.
- ÇORUHLU, Yaşar (2002). Türk Mitolojisinin Ana Hatları. İstanbul:Kabalıcı Yayınevi.
- ÇORUHLU, Yaşar(1999).Türk Mitolojisinin ABC'si. İstanbul: Kabalcı Yayınları. s.111.
- ÇORUHLU, Yaşar (2002). Türk Mitolojisinin Ana Hatları. İstanbul:Kabalıcı Yayınevi.
- DRURY Nevill (1989). Şamanizm, Okyanus Yayınevi: İstanbul
- ELAİDE, Mircea (1991). Kutsal ve Din Dışı. (çeviri, M.Ali Kılıçbay). Gece Yayınları Ankara. s. 97,98
- ELİADE, Mircea (1999). Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri. (Çeviren: İsmet BİR-KAN). Ankara: İmge Kitapevi. s.183.

- ERGUN, Pervin (2004). Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- ERMETİN YÜCEKAL, Günnur (1997). Mevlevilikte Şamanizm İzleri. İstanbul: Töre Yayınevi. s.287.
- GÜNAY Ünver, GÜNGÖR Harun(1998). Türk Din Tarihi. İstanbul: Laçın yayın. s.121.
- GÖKNİL, Can (2007). Mitolojiden Sanata Notlar -Gölge Renkli Mi ?. İstanbul: Can Yayınları, 1. Basım.
- GÖMEÇ, Saadettin(2011).Şamanizm ve Eski Türk Dini. Ankara: Berikan Yayınevi. s.47.
- HOPPAL, Mihály(2012). (Çevirenler: Bülent Bayram, H. Şevket Çağatay Çapraz). Avrasya'da Şamanlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İNAN Abdülkadir (2000). Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.5. Baskı. s.92.
- İNAN Abdülkadir (1954). Tarihte ve Bugün Şamanizm. İstanbul: Örgün Yayınevi Kültür Dizisi Türk Tarihi: 3.
- KAFESOĞLU, İbrahim (2003). İstanbul: Türk Milli Kültürü. s. 300.
- KALAFAT, Yaşar (1995). Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri. Ankara: Kültür Merkezi yayını.2. Baskı, s.77
- KARAKURT, Deniz (2012). Türk Mitolojisi Ansiklopedisi Açıklamalı- Resimli. Vikipedi Özgür Ansiklopedi
- KÜÇÜK, Abdurrahman. TÜMER, Günay (2010). Dinler Tarihi. Ankara: Berikan Yayınevi.s.70.
- KSENEFONTOV, Gavriil Vasilyeviç(2011).Yakut Şamanlığı.(Çeviren: Atilla Bağcı). Konya: Kömen Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (2007), Sadettin Buluç – Makaleler, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2003). Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri. İstanbul. s. 141.
- ÖGEL, Bahaeddin (1971). Türk Mitolojisi I-II (1000 Temel Eser).Devlet Kitapları. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. s.20.
- ÖGEL, Bahaeddin (1998).Türk Kültürünün Gelişme Çağları. İstanbul TDAV.s.166.

- ÖGEL, Bahaeddin (2002). Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar) II, Atatürk Kültür. Ankara:Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları.Türk Tarih Kurumu Basımevi. s. 558.
- ÖNEY, Gönül(1971).“Anadolu Selçuk Mimarisinde Avcı Kuşlar Tek Ve Çift Başlı Kartal”. İstanbul: Malazgirt Armağanı. s.168.
- ÖZTÜRK, Ali (2010). Çağlar İçinde Türk Destanları. İstanbul: Alioğlu Yayınevi. s.288.
- PEKARSKY, Edouard (1945). Yakut Dili Sözlüğü I. İstanbul: Ebuzziya Matbaası.
- POTAPOV, Leonid.Pavloviç (2012). Altay Şamanizmi (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları
- RADLOFF, Wilhelm (1893). Türklük ve Şamanlık, Örgün Yayınevi Kültür Dizisi-Türk Tarihi: 3, İstanbul.
- ROUX, Jean Paul (2011). Eski Türk Mitolojisi. (Çev. Musa Yaşar Sağlam) Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- ROUX, Jean Paul (2001). Türklerin ve Moğolların Eski Dini. İstanbul : Kabalcı Yayınevi s.120
- RASONYI, Laszlo (1993). Tarihte Türklük. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- SAYDAM, Bilgin (2011). Deli Dumrul’un Bilinci, İstanbul: Metis Yayınları.
- ŞEROŞEVSKY, V.L.(2007). Saka Yakutlar (Çeviren:A. Acaloğlu).İstanbul: Selenge Yayınları, s.219.
- ŞEŞEN, Ramazan (1995). İbn Fazlan Seyahatname. İstanbul: Bedir Yayınevi. s.177.
- TOKAREV, Sergei Aleksandrovich (2006). Dünya Halklarının Dinler Tarihi. İstanbul s. 202.
- TUNA, Erhan (2000). Şamanlık ve Oyunculuk. İstanbul: Okyanus Yayın.
- URAZ , Murat (1992).Türk Mitolojisi. Düşünen Adam Yayınları, s.208.
- VASİLYEV, Valery (2007). Saha Halkının Kamlığı.(Editörler:Ülkü ÇELİK- ŞAVK, Yunus KOÇ, Fatma TÜRKYILMAZ, Mikail CENGİZ).Yaşayan Eski Türk İnaçlar Bilgi Şöleni, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. Ankara: Öncü Basımevi. s.25-26.
- WILKINSON, Philip (2014). Kökenleri ve Anlamlarıyla Efsaneler ve Mitler Binlerce Yıllık Görsel Bir Yolculuk. İstanbul: Alfa Yayın. s.163-268.

ENGER, Erkal (2000). Postmodern Şamanizm ve Alevilik ve Halkozanları. Ankara: Ayyıldız Yayınları.s. 87.

Dergiler

ARVAS, Abduselam (2014). Şamanizm . Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 3/3 s. 49-71.

BARUTÇU ÖZÖNDER, - F. Sema (1998) Yenisey Kitabeleri ve Yer-sular” Türklük Bilgisi Araştırmaları: Hasibe Mazıoğlu Armağanı II, Harvard, Cilt 22, 171,172

ÇAL, Halit(2011) .Erzincan Çayırılı İlçesi Mezartaşlarında Kuş Motifi. Millî Folklor. Yıl 23, Sayı 89, s. 233.

ÇATALBAŞ, Resul (2011). Türklerde Hayvan Sembolizmi Ve Din İlişkisi. Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi. Turan-Sam C:3, S: 12

ÇOBAN, İbrahim (2015). Türk İkonografisinde Kartal Motifi ve Çağdaş Türk Resim Resim Sanatına Yansımaları. İdil Dergisi. 4.16 s. 80

DILEK, İbrahim (2007). Sibiry Türklerinde Ateşle İlgili İnançlar, Törenler ve Bazı Efsaneler. Bilig, S. 43, s. 33-54.

ERTURAL, Neslihan (2012). Şamandan Oyuncuya Giden Yolda Türk Halk Oyunlarının Yapısı ve İşlevleri Gazi Turkiyat . s. 104.

ESIN, Emel (1979). Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.

HOPPAL, Mihaly (2001). (Çeviren: Prof. Dr. Gürbüz Erginer) Sibiry Şamanizminde Doğa Tapınımı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 41, s.220.

İNAYET, Alimcan (2013). Uygur Şamanları ve Pratikleri Üzerine, Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi, Sayı: 1/1, s.48

KALAFAT, Yaşar (2009). Yaşayan Eski Türk inançları itibariyle “Türk Mitolojisi” ve Prof. Dr. Bahaeddin ÖGEL. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 2 / 8 Summer, s.213

KIRAN, Hasan (2007). Şamanistik İmgelerden Resimsel Dile. Anadolu Üniversitesi. Sanat ve Tasarım Dergisi. s.104.

MANDALOĞLU, Mehmet (2011).Türk Kültür Çevresinde Şamanizm ve Şamanlık Meselesi, TSA / Yıl: 15 S: 3, s111.

MİKHOİLOVA, Natalie (2005). The Cult Of The Deer And “Shamans” In Deer

Hunting Society Institute of Archaeology ukrainian Academy of Sciences Bul. Ukraine. s.189.

Malaya, Mikluho (1971). Akademia Nauk Soyuzu Sovetskix Socialistiçeskih, Respublik İnstitut Etnografi imeni N. N. Religioznie Prdstavleniya i Obryadı Narodov Sibiri ve XIX-Naçale XX Veka,”Sbornik Muzeya Antropologii i Etnografii, İzdatelstvo Nauka. Leningrad skoe Otdelenie. s. 80-82.

Özden, Hilmi (2011). “Türklerde Kartal Ve Çift Başlı Kartal Tamgası”. Turan ilim fikir ve Medeniyet Dergisi 15. s.111.

ÖZKARTAL, Mehmet (2012).Türk Destanlarında Hayvan Sembolizmine Genel Bir Bakış (Dede Korkut Kitabı’ndan Örnekler). Millî Folklor Dergisi.:Yıl 24, Sayı 94.

SIİKILA, Leena (2008) Şamanik Bilgi ve Mitsel İmgeler.(Çeviren: İskender YILDIRIM) Milli Folklor. Yıl 20, S77.

YOLCU, Mehmet Ali (2014). Babasız Gebelik Mitleri Bağlamında Türk Mitolojisinde Gök-Yer Dikotomisi ve Ana Tanrıça Kültürünün İzleri, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 7, Sayı 1, Haziran 2014, ss.70-92 Millî Folklor, 2008, Yıl 20, Sayı 77

İnternet

DIÓSZEGI, Vilmos (Çev: Ebru ÖZDAĞ), Babara Türklerinin İslam Öncesi Şamanizm İnancı ve Bazı Etno-Genetik Sonuçlar

ERSEVİM, İbrahim. Şamanizm: ModernOyuncu: Şaman, Part:II

<http://www.ismailersevim.com.tr/?p=1817>Erişimtarihi:02.05.2016 (10.00).

GÜNGÖR, Harun. Şamanizm, Tdv İslam Ansiklopedisi,

<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=d380327>,Erişim Tarihi: 06.02.2016(14.00).

İÇEL Hatice(2011).Devlet Ana Romanında Şamanizm İzleri, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3, s.900.

KOECHEROWA L., Malgorzata(2014). Şaman Ayini – Yeniden Yapılanma Deneyi. Dergi Park/Tiyatro Araştırmaları Dergisi. c:12.S:12. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/13/1190/13750.pdf> Erişim tarihi: 02.06.2016(11.00).

KILIÇ, Sibel(2010).Türk Şaman Giysilerine Semantik Yaklaşım. Zeitschrift für

- dieWeltder Türken Journal of World of Turks Vol.2, No.http://www.dieweltderterken.org/index.php/ZfWT/article/viewFile/99/sibelk_iloc
- METE, Biricik(11 Ocak 2016). Kam Elbisesi Manyak ve Diğer Malzemelerin Yapılış, http://www.gnoxis.com/kam-elbisesi-manyak-ve-diger-malzemelerin_yapilisi-62307.html Erişim Tarihi: 06.02.2016.(14.00)
- PAMİR, Aybars (2003).Türkler'in Geleneksel Dini Şamanizm'in Orta Asya Eski Türk Kamu Hukukuna Etkisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk TarihiAnabilimDalıhttp://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler_/38/280_/2549.pdf 06.02. 2016.(14.30)
- SALİHOV, Ahat (2000). Şamanların Tedavi Usulleri ve Tıbbın İnanca Etkisi. Ulusal ve Uluslar Arası Türk Tarihi Araştırmaları. 20.02.2017(13.00)
- SOLAK SAĞLAM, Mehtap(2014)."Saha (Yakut) Kamlarının Kıyafet Adları ve Sembolize Ettiği Anlamlar". Siberian Studies.: 55-74. <http://www.siberianstudies./makale/pdf/1417288123.pdf>, Erişim Tarihi: 06.02.2016.(14.30)
- STEWART,Julie(1997),Moğol Şamanizmin Ana Hatları, <http://www.hermetics.org/samanizm.html>, Erişim Tarihi: 06.02.2016 (14.30).
- Geçmişten Geleceğe Şamanizm. 2 Temmuz 2008 <http://cetint.blogspot.com.tr/> Erişim tarihi: 15.05.2016(23.00)
- <http://people.tribe.net6b55456f-f6f7-4bf8-82c26fd1a4ddf900/photos/aaa59091-07c1-4bfb-9316-34cacc725508> Erişim tarihi: 07.03.2016(22.30)
- <http://www.turktoresi.com/viewtopic.php?f=42&t=739> Erişimtarihi:12.04.2016(10.00)

Tez

- ALSAN, Şenay (2005).Türk Mimari Süsleme Sanatlarında Mitolojik Kaynaklı Hayvan Figürleri. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Sanatı Ana Bilim Dalı.
- BAPAEVA, Janyı Myrza (2008). Tuva Kamlarının Alkışları (İnceleme Metin Aktarma), (Basılmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara.
- BAYRAK, Dilara (2013). Orta Asya Ve Sibiry Şamanizminde Kadın. T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Bilim Dalı. Kocaeli.
- BAYRAKTAR, Zülfikâr (2014).Altay Türklerinin Destani Maaday Kara'da Kadın

Kara Şaman Tipi Bağlamında Abram Moos Kara Taaci Karakteri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler. Siberian Studies, Siberian Studies (SAD), Cilt 2, Sayı 5, Volume 2, s.6

- Dolgar-Ool, Çeçek (2004). Altay-Sayan Kaya Resimlerine Göre Tuva Geleneksel Kültürünün Kaynakları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Bişkek.
- ÖĞÜT, Ahmet Utku(2014).Çağdaş Performatif Sanatlarda Şamanizm Referansları, Tc Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Ve Tasarım Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi , İstanbul. s.93.
- ÖZ, Eda(2014). Güncel Sanatta İşaret Ve İmge Olarak Türk Şamanik Nesnelere Üzerine Görsel Çözümler, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Ankara.
- PAKTİN, Yeşim(2013). Şaman Yorumlamaları Ve Büyüsellik, Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu. Ankara:Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı.

T. C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Elif GÜZEL ÖZPARLAR

Doğum Yeri: SERİK

Doğum Tarihi: 20.01.1989

İletişim Bilgileri

Telefon 0531 244 38 19

e-posta guuzellelif02@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Lise: Serik Lisesi

Lisans: Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü

Yüksek Lisans: Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı-Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı

Kariyer Bilgileri

Atso Antalya Kültür ve Sanat Merkezi/ Sanatsal Dokuma Çalışması (2016-2017)

Özel Akdeniz Yükseliş Eğitim Kurumları / Görsel Sanatlar Öğretmenliği(2016- 2017)

Çözüm Temel Lisesi / Görsel Sanatlar Öğretmenliği(2015-2016)

Cumhuriyet İlköğretim Okulu / Anasınıfı Öğretmenliği (2015)

Serik Etüt Merkezi/ Görsel Sanatlar Öğretmenliği (2014) Halıhan A.Ş (Staj 2013)

Aras İplik (Staj 2012)

KATILDIĞIM SERGİLER, ÖDÜLLER VE SERTİFİKALAR

- Alanya Yöresi İpek Kozası ve İpekli Dokumalardan Yapılan Hediyelik Eşya Tasarımı ve Üretimi Yarışması (2011)
- Uluslararası Antalya Moda ve Tekstil Tasarım Bienali ‘ Yeşil Tekstil, Yavaş Moda ‘ (2012)
- T.C Milli Eğitim Bakanlığı, Sanat ve Tasarım, Beceri Geliştirme Kursu (2012)
- I. Uluslararası Kitap Sanatları Sempozyumu ve Ebru Sanatı Çalıştayı, workshop (2012)
- Akdeniz’den Gelen Atık Sanat Projesi, Akdeniz Üniversitesi Çevre Hizmet Ödülü, (2012)
- Osmanlıdan Yansımalar Geleneksel Türk Sanatları Karma Sergisi (2013)
- Gaziantep Desen Yarışması (2014)
- Yöreder, 2. Yöresel Ürünler Sempozyumu ve Uluslararası Kültür Sanat Etkinlikleri (2013)
- Gelenekten Modernliğe Dokuma Sergisi (2014)
- Akdeniz Üniversitesi 12. Mezuniyet Sergisi (2014)
- Saraydan Günümüze Çağdaş Yaklaşımlar Konulu Karma Sergi(2014)
- Pedagojik Formasyon (2014)
- Halk Eğitim Merkezi, Okul Öncesi Öğretmenlik Sertifikası (2015)
- İstanbul Pera Müzesi Karşılaşmalar Sergisi (2015-2016)
- Atso Antalya Kültür Sanat Merkezi Karşılaşmalar Sergisi (2016-2017)

İlgi Alanlarım

- Alternatif tıp, doğa, sanat, müzik.